

శ్రీమతి ముత్తులక్ష్మీరెడ్డిగారు

ప్రభుత్వమువారి నియామకముచేతనే యగుగాక
 శ్రీమతి ముత్తులక్ష్మీరెడ్డి బ్రిటీషుఇండియాలో శాసనసభల
 యందు సభ్యత్వమువహించిన స్త్రీలలో ప్రథమురాలు.
 జ్ఞానార్జనమున ఆమె ఎల్లప్పుడును విద్యార్థినియే. స్త్రీగా
 ఆమె వినయనుండరి. స్త్రీసముద్ధరణవిషయమున ఆమె
 కటారికత్తియ. ఉన్నదీక్షకు ఆత్మవిశ్వాసము సైదోడు.
 భావము స్వాతంత్ర్యపుముద్ద. కార్యశౌర్యమునకు కొదువ
 అనునదిలేదు. శ్రమపడుటలో పొదుపునెఱుగదు. విద్య,
 ఆరోగ్యము, పరిశ్రమలు, కార్మికసమస్యలు మొదలగు విష
 యములందు శాసనసభ ఆమెజ్ఞానమును వెల్లడించినది. ఆమె
 తననిరంతరాంతోషసముమూలమున శాసనసభవారిదృష్టి
 ఎన్నియోదురాచారములవైపు త్రిప్పినది. దేవదాసిచట్టము;
 పడపువృత్తి నిర్మూలనచట్టము; పాఠశాలయందును కళా
 శాలయందును విద్యార్థులకు వైద్యపరీక్ష, ఆరోగ్యశాఖాధి
 కాటినియామకము-ఇవి ఆమె శాసనసభామూలమున
 మద్రాసురాజధానికి ప్రసాదించిన దివ్యఫలములలో ముఖ్య
 మైవి. తనకార్యశౌర్యప్రదర్శనమునకు చక్కని అవకాశ
 మిచ్చుచున్న ఆమె శాసనసభయందు వ్యామోహము
 నుండేదు. ఆమె మద్రాసుశాసనసభకు ఉపాధ్యక్షపదవికి
 ఎనుకొనబడుట సమగ్రభారతమహిళాలోకమునకు అపూ
 ర్వశ్రవణమే. ఆ అపూర్వగౌరవమును వదలుటచే ఆమె దివ్య
 త్వవ నార్జించినది. మహాత్మాగాంధీని కొద్దిరోజులకు పట్టు
 కొంటనగా ఢిల్లీఅనంత్రీ ప్రెసిడెంటు శ్రీ వి.జె. పటేలు తన
 పదవిరాజనామా నిచ్చినాడు. మహాత్మాగాంధీని పట్టుకొని
 రనగమదరాసు కాన్సిలు డిప్యూటీప్రెసిడెంటు శ్రీ ముత్తు
 లక్ష్మీరెడ్డి తనపదవికి రాజనామానిచ్చినది. నూటఇరువది
 మంది సభ్యులుగల కాన్సిలులో ఒక్కగానొక్క స్త్రీ.
 ఏసభ్యును చేయజాలనంత పని నిర్వహించినది. శాసన
 సభలోఎంతటి నిశ్చితబుద్ధినిచూపినదో శాసనసభనువిడిచి
 వచ్చులోకూడ అంతకంటె ఎక్కువ నిశ్చితబుద్ధిచూపినది.
 ఇట్టి మతి ముత్తులక్ష్మీరెడ్డి ఆంధ్రులయింటి కోడలు.

[illegible]

5

స్మృతి కారులు : విడాకులు*

అత్రి ఒక స్మృతికారుడు. ఆతడు స్త్రీదోషమును అంతగ పాటింపరాదనువాడు. ఏకా రణముచేతగాని, ఏవరిస్థితులలోగాని స్త్రీకి విడాకునిచ్చుటకుగాని, ఆమెను విసర్జించుటకుగాని ఆతడు అంగీకరింపడు. మగనియింట క్రొత్తపరిసరములయందు కలిగిన ఉద్రిక్తభావములచే పరవశురాలై గాని, కేవలము సుఖవినోదమును కోరిగాని ఆమె ఇల్లువదిలి లేచిపోయినను; ఆమె అపదూరుకు గురిచేయబడినను; శక్తిసంపన్నులగు విలాసకాండ్రవాగురులకు ఆమె బలియైనను; బలవంతముగా ఆమెమానము చెఱుపబడినను; దొంగలచే చెఱుగొనబడి చెఱుప బడినను స్త్రీని విసర్జింపరాదని అత్రిమహాముని చెప్పుచున్నాడు. భారత్వము—బుద్ధిపూర్వక మైనదికాని, బలవంతమైనదికాని—ఇతర తావులయందు విడాకు ఇచ్చుటకు ప్రబలకారణమై యున్నది. అది ఇచ్చుట ఒకపరిగణనీయాంశముగనైనలేదు. మీదుమిక్కిలి అత్రి స్త్రీలు ఏకారణముచేతగాని విసర్జింపబడరాదని నిరూపించుచున్నాడు. అత్రి మొక్కవోని స్త్రీజన పక్షపాతి. ధర్మచ్యుతలైన స్త్రీల నాదరించి సంస్కరింపవలసిన బాధ్యత పురుషులపై నిలిచి యున్నదని ఆతని మతము. సంస్కారము, ఉద్ధరణమును దౌర్జన్యముపొంతపోవని విద్యా ప్రబోధముచే కలిగింపవలయుననియు, అది తొలగింప నుద్దేశించిన దోషముకంటె విడాకు దుష్టమైనదనియు అత్రి అభిప్రాయము.

మఱియొకస్మృతికారుడగు బోధాయనుడు ఈవిడాకులను గూర్చి ఏమని చెప్పెనో చూతము. 'సంతానవత్రికానిస్త్రీకి పెండ్లియైన పదిసంవత్సరములకు విడాకు ఈయవలయును. ఎప్పుడును ఆమెపిల్లలే కనుభార్యకు పెండ్లియైన పండ్రెండుసంవత్సరములకు విడాకు ఈయ

* ఈవ్యాసమున కాధారము: క్రియంత ఆర్. నాగరాజశర్మగారి 'The International Journal of Ethics' అను పత్రికలో 'The Institution of Marriage : Divorce Law in India' అను వ్యాసము.

వలయును. ఎవతెబిడ్డలు పుట్టినవెంటనే చనిపోవుచుండురో అట్టి పెండ్లముకు పెండియైన పదునై దువత్సరములకు విడాకు ఈయవలయును. దుర్భాషిణియగు భార్యకు వెంటనే విడాకు ఈయవలయును. వివాహము పురుషసంతానమునుల్పాదించి పితృణ మిగిలినట్లగుటకు పవిత్రమైన ఉద్దేశము బోధాయనునకు బాగుగ గలదు. పదినవత్సరములనగా దీర్ఘ కాలమే. బోధాయనుని మతమున గొడవలితనము విడాకునిచ్చుట కొరకారణము. పున్నామనరకము నుండి పితృదేవతల సుద్ధరించుటకు పుత్రుడు అవసరమగుట హిందూమతధర్మములలోనొకటి. నిరంతరము స్త్రీశిశువులనుగను భార్యను, ప్రసవించిన వెంటనే బిడ్డలను గోల్పోవు భార్యను వినర్జింపమనుట నేటివారికి కొంత వింతగనే యుండవచ్చును. కాని బోధాయనుని కాలమున పుత్రసంతానము యొక్క ఆవశ్యకత అట్టిదిగానుండెను.

ఇక యమమహర్షి తనబృహద్యమస్మృతియందు ఈవిషయమై ఏమని నిర్వచించెనో పరిశీలించెము. ఇతడు కూడ స్త్రీదోషవిషయమై ఉదారాశయములనే వెల్లడించెను. కాని ఇతడు అతివలె స్త్రీని ఏకారణముచేతగాని, ఏపరిస్థితులయందుగాని వినర్జింపరాదను వాడు కాడు. జూరిణియైనంతమాత్రమున భార్య వినర్జింపదగినదికాదు. జారత్వముచే ఆమెగర్భిణి యైనచో అప్పు డామెకు విడాకు ఇచ్చుటకు యమమహర్షి అంగీకరించును. ఇట్టి అతిశయ విషయ మప్పుడే విడాకుబాణము వాడవలయునని ఆతని తలంపు.

గౌతముడు తనధర్మసూత్రములలో పదునెనిమిదవఖండమున స్త్రీ ఏయేసమయము లయందు తన భర్తకు విడాకునీయవచ్చునో సూచించియున్నాడు. భర్త హఠాత్తుగ పరదేశ గతుడై ఆతని బాడజబాబులు తెలియరాకున్నను; అతిబాల్యమునందును, అకాలమునను భర్త చనిపోయినను; సన్యాసియగుటకు భర్త ఇల్లువిడిచి వెళ్లిపోయినను; ఆతడు పుంస్తవీ నుడైనను; తప్పత్రాగుటచేతగాని, దొంగతనముచేయుటచేతగాని, వ్యభిచారిగా లగు స్త్రీలతో పాత్తుగలిగి యుండుటచేతగాని భర్త బంధుజాలముయొక్కయు, ప్రజాసంఘము యొక్కయు మన్ననగోలుపోయినను భార్యఆతనిని విడనాడి మరల వివాహము చేసికొన వచ్చును. బోధాయనుడు, యముడు భర్త భార్యకు ఏయేవిషయములందు విడాకు నీయ వచ్చునో చెప్పిరి. గౌతముడు భార్య భర్తకు ఏయేవిషయములందు విడాకునీయవచ్చునో చెప్పినాడు.

మనువు ఉభయపక్షములను చెప్పినాడు. బోధాయనుడుసూచించినవత్సరము లందును మనువు చెప్పిన వత్సరములందును కొన్ని స్వల్పవిభేదములు గాన్పించుచున్నవి. తన భార్య ఋతుమతీయైన ఎనిమిదివత్సరముల పర్యంతము గొడాలుగనుండుచో నామెకు విడాకు ఈయవలయును. ప్రసవించినవెంటనే బిడ్డలను గోల్పోవు భార్యను పెండియైన పిమ్మట పదియవవత్సరమునను, ఎల్లప్పుడు స్త్రీశిశువులనే ప్రసవించు భార్యను పెండియైన పదపడి పదునొకండవవత్సరమునను విడనాడవలయును. దుర్భాషిణియగు భార్యను వెంటనే విడనాడ

వలయును. సారాయి, నల్లమందు మొదలగు మత్తుపదార్థములకు అలవాటుపడినను; కేవల సుఖవినోదముకొఱకు బుద్ధిపూర్వకముగ జూరజేయెనను; మగనికి హానికలిగించునవియు, అనిష్టమైనవియు నగు కార్యములను యెడతెగక చేయుచున్నను; కష్టముదలగు దుష్ట రోగములచే తీసికొనుచున్నను; గృహమందలి సేవకులు మొదలగు ఇతరవ్యక్తులను విసిరి కొట్టుచున్నను; చెఱుటయూడ్చిమగడ ఆర్జించుధనమును దుర్వ్యయము చేయుచున్నను అట్టి భార్యను ఎట్టిసంకోచమును లేక వెనువెంటనే విడనాడవలయును. ఇక భార్య ఏయేసమయము లందు విడాకునిచ్చుటకు మనువు సమ్మతించెనో కనుగొందము. మగడు ఆధ్యాత్మికవిద్యాసము పాఠ్యమునకు విదేశగతుడైనచో భార్య ఆతని రాకకై ఎనిమిదివత్సరములు నిరీక్షింప వలయును. ఇతర విద్యలు నేర్చుకొనుటకుగాని, ప్రఖ్యాతినార్జించుటకుగాని, పేరుసంపాదించుటకుగాని దేశాంతరములకు వెడలిన పెనిమిటి కొఱకు భార్య ఆఱువత్సరములు వేచియుండ వలయును. ప్రణయభిక్షూర్ణియై విదేశములకేగిన భర్తకొఱకు భార్య మూడుసంవత్సరములు మాత్రమే వేచియుండవలయును. స్మృతికారు డిట్లు స్పష్టముగా చెప్పుచుండ వాఖ్యాత భార్య ఇట్లు వేచియుండి నియమితకాలము జరిగిన పిమ్మట ఆభర్తను వెదుకుకొనుచు పోయి అతనిని గనుగొని అతనియొద్ద ఉండవలసినదిగా వ్రాయుచున్నాడు. ఇదియెంతటి పాక్షికబుద్ధితో వ్రాసిన వ్రాతయో సులభముగనే నిర్ణయింపవచ్చును. ఈ వాఖ్యాత వ్రాతలకేమి కానిపై స్మృతికారులు విడాకులను గూర్చి వ్రాసిన వ్రాతలవలన ఏర్పడిన నైతికధర్మములనుగూర్చి ఆలోచింపవలసియుండును.

పద్మిని

వడ్లమూలి అప్పారావుగారు

కవి

నాడు త్వదీయదృక్పథమునన్ పడుశాత్రవభీతి వెంటనే
వేడివిపాదవేదనలపీల్చెడు నీనయనాశ్రుమాలికన్
కూడినదేమొ; నీవపుడుకూర్చిన నీచితిరేగిమండగా
మ్రోడుటెడందతోవలచిపోరినశత్రువుడూరకుండెనా?

పద్మిని

ఏనొకరాజపుత్రిననియేడ్చిన నారొదనన్నగిల్లి దుః
ఖానలమందులేనపుడు కాష్టములారి మృహాపథమ్ము
పూనినశత్రురాజవలపుల్ ఫలమందునొయేమొ; కాని నా
మేనదహించిరాలుమసిపెంటలె మీకయిదాచె నానుడిన్.

కవి

నీగళమందురేగిన వినిర్మలవాక్కుధత్రాగునట్టియా
స్త్రీగణమెల్ల యూరకకృశించు నెడారులలోనిసోసలై

మూగతనమ్మునొందికనుమోడ్చిర? కారుమొయిళ్లమాటలో
దాగినతారకావళివిధమ్మున దృష్టులులేనియంధులై?

ప ద్మి ని

మాపరరాజభీతికి తమస్సులపాడునులూకవై ఖరిన్
పాపము వారలేడ్చియెడబాయని దుఃఖనిశీతమస్విసీ
సన్నాపితమైన నేత్రజలసాగరమందలికారుచిచ్చుతో
నేపడిపోవుకాష్టమున నిష్పృతగిల్చియువారుచావరే!

క వి

నీమృదుకంతమందు మును నిర్జరశౌర్యమరీచిమాలికా
శ్రీమణిభూషణెన్ని కయిసేసితివో; త్వరయైనమృత్యువం
దేమరి వానినెల్ల విరమింపని మంటలకాల్చివేసితో?
భూమినినిల్వగావిడిచిపోయితివో? సెలవిమ్ము పద్మినీ!

ప ద్మి ని

మణులవికాసహాసము, తమస్సులవీడునుషస్సుఛాయలో
కనుగొనరానితారలవికాసములొట, మదీయకంతమం
దనవరతమ్ముదాల్పునుగదా! భువిలోనుదయించునంగనా
మణులతనూవిపంచికలు పాడుటకై త్యజియింతునప్పుడే.

క వి

అదరనివహ్నిదుందుడుకుట భ్రములన్ కయిసేయుమాటలో
బెదరనిసీమనమ్ము, సడివేనవికెండునదీజలమ్ములై
పదపడిపోవుచుండ మొయివాల్పునెఱుంగనిదుఃఖవీచికా
ప్రదములుసొమ్మసిల్లి, నిలయందుత్యజించుట కెట్టులోర్చితో?

ప ద్మి ని

సడలునిశీధినిద్దురలసౌఖ్యము స్వప్నముకారుచిచ్చులో
పడిమృతినొందురీతి, నెడబాయనిగౌరవహీనవృత్తిచే
నడరి నశించునామనసుకందని దుఃఖపుటూర్పువీచికల్
విడిచితిభూమిపై కుములు వెల్లుతమమ్ములమధ్య నుండగాన్.

క వి

చనియు సడలని తావకచరితమందు
జీవితామలనవ్యసౌఖీల్యవృష్టి
నెడతెగకరాల్చి, కవిలోకమందుక్రిల్లు
ముగ్ధబాష్పంపురొదలలో మ్రోగునిపుడు.

అభిప్రాయభేదము

శ్రీ మతి రాజేశ్వరి గారు

ప్రేమ అనువస్తువొక్కటే మానవజీవితాన్ని ఉపభోగ్యంగావుంచుతుంది. స్త్రీ ఆనందనిష్పత్తికి తరుగని గని. ఆమె హృదయము ప్రేమామృతమునకు భక్తిసంపదకు కొటారము. క్రైస్తవసిద్ధాంతం ప్రకారం భగవానుడు సమస్తసృష్టిని ఆరురోజుల్లో నిర్మించేడు. అతని అవధికిచాలిన కడపటి నాటిసృష్టియే రమణీమణి.

ఆమెనుగురించి, ఆమె స్వాతంత్ర్యస్వత్వములనుగురించి పాశ్చాత్యులు నేడు చేయు కల్లోలమునకు పాఠములేదు. వారిలో ప్రాచీనులగు వేత్తలు ఆమెను నిందించినట్లు భారతీయులెన్నడును స్త్రీని తూలనాడలేదు. ఆమెనుగురించి మంచిమాటచెప్పినవారు చాల కొలది. వారి అభిప్రాయములో స్త్రీ అనునది కృతఘ్నుతకు, దుర్మార్గమునకు, దగా కోరుతనమునకు పెట్టినదిపేరు—కామినీ భూతము—ఇంతటి జగుప్సకు కారణమేమోమృగ్యము. వారిలోకూడ పూర్వము లుక్రీషియా, కార్మీలియా మొదలగు మేలుబంతులు లేకపోలేదు.

సోలొమనువు సైకటి పెండ్లాడిన భార్యలు యేడువందలట. అతడేమన్నాడు? “చావు కన్నను స్త్రీ సహింపరానిది.”

టెర్టలియన్ చెప్పినది:—“కామినీ! నీవు సరకద్యారమపు- పాపమునకు కారణమవు.”

ప్లాటన్ అను విజ్ఞానియొక్కవిసురు:—“పెల్లినిమి తమె స్త్రీలలో యెంపుడవసరం లేదు. ముళ్లన్నీ ఒక్కలాగే గుచ్చుకుంటాయి.”

ఏస్కీలను రోదనము:—“వేదాంత తిరస్కృతమగు స్త్రీజాతికి నాయుంటావుం డరాదని భగవంతుని ప్రార్థిస్తున్నాను.”

సోక్రటీసు మహాశయులు సెలివిచ్చినది:—“పురుషవిరోధముకన్నను స్త్రీప్రేమయే యెక్కువ అపాయకరము. ఎరనుతగులు కొనుటచేపకెట్టిదో, పెండ్లితగులాటముకూడ నట్టిదే.” సోక్రటీసు పెండ్లాడేదో, లేదో!

ఆంటిఫెసీను స్త్రీదూషణచక్రవర్తి:—“అడదాన్ని ఒక్కవిషయంలో మాత్రం నమ్ముతాను, చచ్చినతర్వాత తిరిగి బ్రదికి రాదని.”

మిచెలేజ్ ఆమెను “The Sunday of Man” అన్నాడు. స్త్రీబానిసత్వభోగి అంతా ఒక్కలక్కడితల్లో యిమిడ్చేడతను.

ఇక్కడవరకు చదివిన సోదరీమణులను కొంతసేద దీర్చుకొనుటకు అయిదునిమిషము లాగవలెనని కోరుచున్నాను.

* * *

ఇక నటము రెండవ ప్రక్క

షిల్లరు సమర్పించిన ప్రేమాంజలి.

“ప్రాపంచికమరుభూములందు స్వర్గసౌఖ్య ప్రసవములను పుష్పింపజేయుటకై రమణులు సృష్టింపబడిరి—వారిదేగాక భాగ్యము!”

బాల్జక్ నిరూపణము:—“దేవతలకు మానవులకు నడిమిరకముగా స్త్రీజాతినిర్మింపబడినది. సత్యధర్మముల కామె నిత్యదాసి”

లా మర్టయిన్ అనుభూతి:—“ప్రపంచమునందలిమహాదర్థముల కన్నిటికి ప్రారంభ బీజము మహిళయే.”

“చిత్రణకాశల మెక్కుడుగాచూపుట

కనువగునట్లు, దేవుడు పురుషునికన్న స్త్రీని సున్నితమొనర్చె”వని అల్ ఫ్రెడ్ డీమస్సెట్ అభిప్రాయము.

విక్టరుహ్యూగో జగమెరిగిన బ్రాహ్మణుడు. అతనియోగ్యతాపత్రము:— “స్త్రీ ప్థాలిత్యమెరుగని యొక మరుద్విగ్రహము.”

ఈ అభిప్రాయభేదములకు వర్ణ్యమాన వస్తువెన్నడును కారణముకాదు. ఆయా భావభోరణుల సమయములట్టివి.

స్త్రీదూషణపూర్వకంగా పురుషున శ్చూచల్యము బాపుటకై పూర్వపుభారత తత్త్వజ్ఞులు ప్రయత్నించిరేకాని, స్త్రీజాతి నెన్నడును తక్కువపర్చే ఉద్దేశంతోకాదు. “నారీ స్తనభరనాభీదేశం దృష్ట్యామాగా మోహవేశం” అని వేదాంతంపాడిన శ్రీమ చ్ఛంకరభగవత్పాదులు అమరుకంఠో స్త్రీ

ఓయిమిత్రమ!

ఓయిమిత్రమ! నాతోడ హాయిమీర సరససంభాషణమీపు సలుపవేని—
 ఏను భవదీయహాసమ్ముతోనె నించి కొందును మదీయహృద్పాత్ర కొరతదీర.
 ఏను గాఢహాసమ్మునేబూని సతము విసుగులేకయ, తలవంచి వినయవృత్తి వేదియుందు, ప్రశాంతముతో, చెలంగు రెప్పువాల్పనిచుక్కల రేయివలెనె.
 రాకయుండునె యేనాడోరాక యున్నె ?
 ఆ—మహాయుషకాలోదయమ్ము! అంత పర్వయుండెడి చీకట్లు పారిపోవె ?
 అంత మిత్రమ! నీదుగళాంతికంపు లోకసమ్మును జీల్చి యేయడ్డులేక

యొక్క కోమలహృదయధర్మాన్ని మరుగు పర్చలేదు. “మాత్రదేవోభవ”యను పూత వాక్యము భారతదేశమున సృష్టితోనేయుద్భవించింది. “కలకంఠకంఠికన్నీ రొలికిన సిరి యింటనుండ నొల్ల”దను లోకో కవచనము, హైందవుల Chivalry విషయమై కోటి నవలలపెట్టు. జీవననౌక కామయోగర్ణధారిణి. పాతివ్రత్యము ఈదేశమున నేలగిల్లినదొరకు సమృద్ధసస్యము. కావుననే అట్టి అభిప్రాయ భేదము లీదేశమున పొడసూపలేదు.

ఎవ్వరేమన్నను స్త్రీయెన్నటికిని ఆది శక్తియే. అస్మద్దేశికానుమతిని వారి అభినందనముతో ఈవ్యాసము ముగింతును.

“మధు మొగమున పెదవిపై దిద్దినట్లు చీర్మగవు నవ్వు ; మదిచాలు ; సృష్టియెల్ల వంగి, నీవమయుగళిక వ్రాల్చి మొక్కు!”

కొమఱ్ఱాజు వినాయక రావు గారు

నీమధురవాక్సుధారసహేమధార భూతలంబున ప్రవహింపబోకయున్నె ?
 ఈవనమ్మున నాతోనె నెపుడు మనెడు పక్షిగూండులలోనుండి పవనుగూడి పరువులెత్తు తీయని తెల్లుపాటలందు లలన ! నీగాసరనములే యాలకింతు ?
 అంత మిత్రమ! నీదుగళాంతికంపు రాగమాధురీలహారితరంగసంఘ బుద్బుదమ్ములు, యీవనభూములందు అలరు పొదరిండ్ల, సరవిచ్చుయలరుబోండ్ల తడిపినై చును; అంతపూతలిరుబోండ్లు వికచనేత్రలగుచు పసపెంపులీను లలిత దివిజాంగనాసృత్యములరమింతు.

ప్రకృతి చిరుమామిళ్ల శివరామకృష్ణ ప్రసాదు గారు
 మాధవుడు విద్యాధికుడు, కాని లోకమెరుంగని అమాయకుడు. ప్రేమ
 యసనేమో అతడెరుంగడు. జ్యోతి మాధవున కొక ఆటవస్తువు. ఆమె
 సౌందర్యమును గాంచి సంతోషింపవలసినవిధ మాతడెరుంగడు. ప్రణయ
 సుధాకరునిపై అజ్ఞానజీమూతము లల్లుకొనియున్నవి.

గ్రంథమును వదలి ఆతఃకావనమునకేగను. కన్నులార ప్రకృతిని
 గాంచ దొడగను.—కమ్మపుప్పొడి కనుల కడ్డుపడుటచే, నకుళవృక్షమని
 భ్రమసి, మధుపరాజు సంపెంగదరిజేరి సిగ్గుపడి, కలువకన్నెల వైపునకు మరలి
 వచ్చుచుండెను. అస్తమింపనున్న ప్రియుని అరమోహుకనులతో జూచుచు,
 తుదిని తలవంచి కమలములు కన్నుమూసెను—మాధవుడు జాగరూకతతో
 పరిశీలించుచున్నాడు—చిరునవ్వుతో పైకెగబ్రాకుచున్న నెలబాలునిగాంచి,
 కలువకన్నె కన్ను విప్పికలకలనవ్వినది.—మాధవునిహృదయమునం దలజడి
 ప్రారంభమైనది. అతఁడొకజాజిపువ్వును కోసికొనదలచినాడు; ఒకే తొడిమ
 గలిగియున్న పువ్వులడంట్లపై చేయిపడినది.—సంశయించి చేయి తీసినాడు.

అల్లుకొని, పెనవైచుకొని యున్న రెండు తీగలాతనికంటబడినవి—
 చిరునగవు పెరివిపై చిందులాడినది. సమీపమున తోటకావరి పెనవైచు
 కొనియున్న తీగలను వేరుపరచి విడివిడిగ నాటుచున్నాడు—వేడినిట్టార్పు
 వెడలినది. తలవంచి నవ్వుచున్న యొకపువ్వునుండి తేనెతుంపురులు మెల
 మెల్లగా క్రిందనున్న పండుటాకుపై బడుచున్నవి; అచట గుమికూడియున్న
 చీమలను గాంచినాడు; తృప్తిచెందినాడు. ఒకపెద్దప్రాకున కెగబ్రాకుచున్న
 లేతతీగను గాంచినాడు, ముచ్చటపడి ముద్దిడినాడు. ఆకులమరుగుననున్న
 చిగురుటాకులను, పువ్వులచాటుననున్న మొగ్గలను, పండ్లచాటుననున్న
 పిండెలనుగాంచి సంతోషించినాడు—తుదిని—దుఃఖించినాడు. రాలిపడుచున్న
 పండుటాకును, నవ్వుచున్న చిగురుటాకును గాంచినాడు. తనలో తాను నవ్వు
 కొన్నాడు.

జ్యోతి మాధవున కిపుడా అవప్రాణము. అతనిహృదయము ప్రేమమక
 రందముతో నిండిపోయినది; కష్టసుఖములతో కలసిపోయినది.—తుచ్చు
 లగు మానవులు తమకు తెలిసినవిషయముల నొరుల కెరిగింపరు. ప్రకృతి
 మాత తన్ను నమ్మినవాని కెల్లవిధములతోడ్పడును. పుస్తకముకన్న ప్రకృ
 తియే జ్ఞానాభివృద్ధి పతిశయింపజేయును.

ప్రేయసీ!

తుమ్మల పల్లి వేంకట సీతారామా రావు గారు

‘ప్రేయసీ! ప్రేమరసభూ యిష్టములై న దృక్పరంపరలను బకమారు ప్రసరింపజేయు’ మని మెల్లిగా అడిగేడు. నేను చుటచుతా ఆతనినంకజూచి ‘వెళ్ల’ మన్నాను. కాని అతడు కదలలేదు. నాదగ్గిరకు వచ్చి నిలుచున్నాడు. మిక్కిలి ఆదరణతోను, అనునయ వాక్యాలతోను, కోమలమైన నాపాణిద్వయాన్ని పట్టుకున్నపుడు తీవ్రంగా ఆతనికేసి చూచి, కోపంతో ‘వదలు’ మన్నాను. అతడు నామాటలు సరకుచెయ్యలేదు. దేదీప్యమానంగా ప్రకాశిస్తూన్న ఆతని ముఖబింబాన్ని నాకర్ణములవద్దకు తీసికొనివచ్చేడు. ‘సిగ్గు వేయడంలేదా?’ అన్నాను. అతడు మాట్లాడలేదు. మృదులమై, అరుణరాగరంజితమైన

ఆతని అధరోష్ఠము నాకపోలములను స్పృశించెను. వెంటనే నాశరీరమంతాకంపించిపోయినది. అప్పుడునేను ‘ఇది సాహసంసుమా!’ అన్నాను. అతడేమిఉద్వేగంపొందలేదు. అట్లాగే చలించకుండా నిలుచున్నాడు. సవవిక సితసుగంధసమ్మిళిత ప్రసూనాన్ని నాశిరోపరిభాగంలో అలంకరించేడు. నాగళసీమయందు ప్రకాశిస్తూన్న కుసుమావళిని పరిగ్రహించి వెల్లిపోయినాడు. మనోవీధిలో ప్రవహిస్తూ ఉండే బాష్పవాహినులను అరిగట్టి విషాద పూరితమైన హృదయాన్ని ‘ఆతడు తిరిగిరాడేమి?’ అని ప్రశ్నించేను.

—రవీంద్రుని ‘తోటచూలి’ నుండి.

డోహాపథి

శ్రీ. శ్రీనివాస రావు గారు

నే నిపు డీవిధాన పయనించెనుసంతట ధారుణీహృదీ
మానరహోవకుంతనము మాటికిమాటి కెడఁబ్బచున్ ప్రళం
తానిలముల్ మహాజ్వలయి స్వాగతగీతికలై ప్రబోధవి
జ్ఞానగళాంకవిస్ఫురితశంఖనినాదములై ధ్వనించెడున్.
మంజుల మీనిశీఘ్రసుకమారవిలాసము! చంద్రికారజః
పుంజమునందడంగిన తమోనివహమ్ములు పట్టుదీధను
శ్శింజితముల్ చెవిన్చొర కృశించెడు శైశరకాందిశీకురే
ఖంజనియెన్ తమాలములు క్రమ్మినతావుల దాగిపోవగన్.
నేనే ఈనిశనై మదీయరసనానిష్పన్నముల్ గానవీ
ణానాట్యమ్ములుగాగ ఈమృదులచంద్రజ్యోత్స్నలై మామక
ప్రాణాధారము లాశయద్యుతులై తారాకోరకాలై న వే
లానంతాంబుధులందు చేయనొ ప్రవాళదీప్యపనిర్మాణముల్.
ఇది కవితాసరీరికసితేచ్ఛపరీమళమొల్కువేళ! శా
రదననకౌముదీతరుణరాసకళానలనమ్ము లాడు న
భృదయపదమ్ము! విశ్వవిభు డూయెలనూగగ రేగు నీపువుల్
హృదయముకల్గెనా పలుకరింపుడు పాటలుపాడురాతిరిన్.

స్త్రీలు : క్షయరోగము శ్రీమతిపరుచూరుభువనేశ్వరీదేవిగారు

నారీసమాజముయొక్క ఆరోగ్యమును దృఢీకరించునటువంటి ధీమంతుల ధ్యాన మధికముగా వారియందు క్షయరోగాతిశయమునకుగల కారణముల వైపున కాకర్షించబడుచున్నది. అభివృద్ధిని సమీక్షించినచో చచ్చిన దుగ్మత ఎందుకు వ్యాపించుచున్నది? ఏదెనిమిదివర్సలముల పర్యంతము చికిత్సప్రయత్నము చేయుటకు క్షయరోగమున్న అనేకకాంతల సందర్భముచేత వారిలో క్షయరోగమునకుగల కారణములు లెస్సగ విచారించి ఇచ్చట తెలుపుదున్నాను.

మహిళామండలిలో క్షయరోగమునకు కిందిప్రధమపాతకము : జన్మించినలేదుపరి స్త్రీపురుషుల యొక్క భౌజనాచరణధారణాదులందు అధిక భేదము ఉండుట, జననీజనకులు-ఇతరసంరక్షకులు ఈచెడ్డనడవడి ననుసరించుట చేతనే మగబిడ్డలయొక్క దేహము వికాసముగాను బలయుతముగాను ఉండుచున్నది. గోష్ఠిరూపిణులైన రమణీమణులయొక్క శరీరములు క్రమేణక్షీణించుచున్నవి. మాతాపితలు-ఇతరసంరక్షకులు బాలికలశరీరసంరక్షణాదులందు ఉదాసీనత వహించుచున్నారు. బాలికల సంరక్షణవిషయమై సమాజము వ్యర్థ విచారణచేయుచున్నది. “ఆరోగికన్యాపరీక్షాపత్రము”యను నూత్నినిష్కరించి ‘ఈబాలిక మనసాత్మకముగా, ఇతరులసాత్మకముగా, తొడ్దికాలమువరకే మనగృహమునుండి ఇతరులగృహమునకు వెళ్లిపోవును. మనకీబాలికవలన ప్రయోజనమేమి? మనము దీనికి వివాహముచేయవలయును. వివాహముయములో ‘ధనవ్యయమగును’ అని తలచి మగపిల్లలతోపాటుగ ఆడపిల్లలను పోషించుటవలన లాభములేదనియూహించి మగబిడ్డలకంటె పిల్లలముగ ఆడబిడ్డలను పోషించుచుందురు. భవముకొద్దీ విలువకొద్దీ వ్యవస్థలనులభించునను లోలో క్షయకారము దీని కీపరిణామముకలుగుచున్నది. వనితలు పురుషులకంటె ప్రతివిషయమునందును వెనుకకునెట్టిబడుచున్నారు. వారిశరీరవికాసము నానాటికి క్షీణించుచున్నది. ఈవిధముగ ఆరంభమునుండియు స్త్రీపురుషులపోషణలో భేదభావముండుటవలన వనితలలో క్షయరోగదీక్షములు ములభముగ నాటబడుచున్నవి. ఈరోషమును పారక్రొంటికి అనుభూయించుచు దేశమాతలగు వనితలపైన, పితలగు పురుషులపైన మోపబడియున్నది. పురుషులు స్వీయపుత్రులను పుత్రికలను సమావద్యప్రీతితోదర్శించుచు, పోషణలో సమావద్యమును వహించియున్నట్లయితే కన్యావర్గమభివృద్ధిజెందును. అందుచే స్త్రీలు బలయుతలై రోగదేవతకు ములభముగ దాసురాండ్రుకారు.

నారీసమాజములో క్షయప్రబలుటకు ద్వితీయపాతకము మహిళాచక్రవర్తియగు బాల్యవివాహము. బాల్యవివాహముల మూలమున బాలికలకు శరీరాభివృద్ధి, ఆంగసౌష్ఠ్యము కలుగుటకుపూర్వమే అవసరపడుచున్నది. శరీరకాస్త్రజ్ఞుల కధనమేమన- కన్యకు మాసికధర్మము కలుగునప్పటినుంచి పర్వత్రయమునరకు మాసికధర్మము నవలంబించుచు, మాసికధర్మముయొక్క శక్తిహీనతకుభ్రమగునరకు గర్భాశయాదులు ఆంగసౌష్ఠ్యము పూర్ణమగునరకు సరిగాప్రతిహాసమునకు తడుచు బిరుదుమతియగుచు మరయు పూర్ణయంత్రీతక్షణము ప్రకటనములగునరకు వేచియుండి ఆనారికి అప్పుడు గర్భదానసంస్కారముచేయుట ఉచితమని. అదియు కేవలము సంతానాపేక్షనిమిత్రమే యైయుండవలయును. కాని బాల్యవివాహదేవతయొక్క కారణముచే దీనికి బోర్డుగా వ్యర్థమై జరుగుచున్నది. అజ్ఞానలగు బాలికలుగృహసభ్యర్థములను గురుతించుటలేదు. యోవనము ప్రాప్తించుటలేదు. మాసికధర్మము ప్రారంభమగుటలేదు. అటుల ఆడుకొని పాటలుపాడుకొనునీతిలో వారీరకమాసికవికాసముప్రారంభమగుననుయములో సంసారకారాగారమున బంధించబడుచున్నారు. అందుచేత వనితలకు సర్వవిధముల ఔన్నత్యముకు చేటుమాడుచున్నది. దీనికి దుష్పరిణామము యిది : చదునొకండుపండ్లెండనునర్థములకే బాలికలు తలులగుచున్నారు. ఎప్పుడైతే వీరు మాతలఅంకములో ఆడుకొనవలసినసమయముననే అవివేకులగు పతుల యవివేకముచేత స్వీయామాల్యారోగ్యమును, దైవప్రదత్తమగు

స్త్రీత్వమును గోల్పోవుచున్నారో అప్పుడే మనకట్టెదుట యిప్పట్టున కన్నట్టుచున్న భయంకరపరిణామము ప్రారంభమగుచున్నది. ఇప్పుడు లేకములోని యువకులు వృద్ధవనితలు సమానముగానున్నారు. మరియు ఘోరముగ కనినముగ ఆపాధ్యునిగకావము (దగ్ధ), రక్షి(జ్వరము), రక్షప్రదరము(ఒకస్త్రీరోగవిశేషము), పోమరక్తార్ప, గ్రహణి, క్షయ మొదలగు రోగములయొక్క చేరిలోచిక్కుకొనుచున్నారు. పూర్వోక్తరోగములు స్త్రీసంఘమున ప్రబలములుగానున్నవి. నూటి కొకభాగ్యవతి అక్కడక్కడ చెదరుపాటుగ వీటినుండి రక్షింపబడియుండుచున్నది. ఈరీతిగ ఆపాధ్యురోగములు స్త్రీసమదాయమును తీర్చింపుతేసి ప్రళయదృశ్యమును దర్శింపజేయుచున్నవి. దీనిలో అతిశయోక్తిలేదు. పూర్వోక్తరోగములెన్నియున్నవో అవన్నియు రోహమున తీర్చించి క్షయాకారమును దాల్చుచున్నవి. ఏవ్యాధిరోహమునందు దీర్ఘకాలముండి శరీరధాతువులను (రస, రక్త, మాంస, మేద, అస్థి, వస, శుక్ర, ఆర్తవ) నాశనముచేయునో దానిపేరే క్షయ. శరీరావయవాభివృద్ధి కలుగుటలేదు. పాపము? అనూయికలైన బాలికలను కాలమునెడి కారాగారములో బంధించుచున్నారు. వారికి భర్తలను మహాశయులు కామకాస్త్రమునుండి సర్వధాఅజ్ఞానులగుచున్నారు. విషయభోగములలో నిమగ్నులగుటయే వారిజీవనసాధ్యమని తలంచి సత్వసందమును పొందుచున్నామని మదినూపించి భవభర్త దారలైన కన్యలదేహములను నాశనముచేయుచున్నారు. అత్యంతసంతోషపాటుచుచున్నది ఎప్పుడైతే పోమరక్తార్ప, రక్షప్రదరప్రయుఖరోగములు కలుగుచున్నవో అప్పుడు ఉభయధా శరీరమునకు ధాతుక్షీణతకలుగుచున్నది. అట్టి అవస్థలో సంతానముప్రాప్తించిన నాళుపోషణలో నధికపరిశ్రమ తీసికొనవలసినద్యుచున్నది మరియు స్తవ్యప్రదానమున శరీరపుష్టిగూడ తగ్గుచున్నది. ఇదిక్షయప్రారంభమునకు కారణమగుచున్నది. ఈ ప్రకారముగా ఎరికి నలవిధములనుండి శరీరములకు క్షయాదిరోగములుకలుగుచున్నవో వారుయేవో ఆపాధ్యురోగములకువశులై దీర్ఘకాలము రోగగ్రస్తలై అనేకవిధములగు కష్టములనుభవించుచున్నారు. మరియు ఆకాలములోనే కాలమృత్యువునకు చిట్టలై యిహలీలలను పరిసూప్తిచేయుచున్నారు. దేశశుభచింతలైనవారికి స్త్రీసమాజమును ఆరోగ్యవంతముగా నొనరించుట ప్రచుభముకర్తవ్యము. బాల్యవివాహముయొక్క మూలమును చేదించి పూర్ణయౌవనసంప్రాప్తమగునంతవరకు కన్యలకు పరిణయపుష్పయమును తలపెట్టకుండురు గాక! శరీరమునకు అవయవములకు పూర్ణత్వము- దృఢత్వమువిధించిన మీదటనే గర్భాదానసంస్కారము చేయుట కలుగునంతావయవమును మాలికును మంచిది. ఈవిధానమునలంబింతుమేని స్త్రీలు సులభముగ క్షయాదిరోగములకు బలికారు.

స్త్రీలలో క్షయరోగోత్పత్తికి తృతీయకారణము పరజా. ఘోషాదురాచారముచే మహిళామండలియొక్క ఆరోగ్యము నాశనమగుచున్నది. రాక్షసాచారమగు ఘోషా లలనల యారోగ్యమునకెంత నీడును కలిగించుచున్నవో అంతేనీడు మరేదియుకలిగించుటలేదు. పదివందత్సరముల కయస్సుగల కన్యలమొదలుకొని ఏబదిఅరవది సంవత్సరములస్త్రీలవరకు సమానముగా ఘోషాక్రమణముచేత బంధించబడుచున్నారు. నవయువతీ స్నువలకు ఘోషా మహాపాప మైయున్నది. శుద్ధవాయు, వ్యాయాప, ద్రుమణ, సభా, సమితి, సార్వజనికోత్సవ ప్రత్యేకవిషయములయందు వీరు సర్వధా లోభముచేత పంచితులగుచున్నారు. ప్రతీసమయమున నగరములమధ్య దుర్వాసనావాసికములగు, వీధులయందు పతితప్రాకారకుద్యములగు నికేతనములలోను, రెడికలలోను, మరుగు గల్ల దొడ్లలోను, ప్రమాణములలోను, అర్ధగజముపొడుపు అడకుంకనమునుభరించి గ్రీనమునుపంచుకొనిఅసీనురాలు కావలసినద్యుచున్నది. ఇట్టిస్థితిలో వారిదేహమునకు హానికలుగకయెట్లుండును? శుద్ధవాయువులభించక పోవుటవలన రక్తవికృతియొద్భవించును. వ్యాయామరాహిత్యమువలన శరీరముయొక్క పుష్టిరిగి పోవుచున్నది.

మొదలగుచుకొని గూర్చుండుటవలన రక్తనాళములు దుర్బలములగుచున్నవి. సదా అవసరమునందే క్వాస తీసికొనుచుండుటచేత లోనినుండివెలుపడివచ్చిన ఆకుపచ్చవాయువును పీల్చువలసివచ్చుచున్నది. అందుచేత హృదయమునకు, అంగములకు దౌర్బల్యమేర్పడి రెన్నగుననిచేయుట తటస్థించుటలేదు. సంచరణరాహిత్యమువలన రక్తసంచారము సరిగానుండుటలేదు. జీర్ణకర్తనశించుచున్నది. అందుచేత అపవిత్రపరిమాణపు మస్తిష్కమున కెక్కి ఉన్మాదము ఉద్భవించుచున్నది. మృగి (రోగవిశేషము) మొదలగు రోగములయొత్పత్తికలుగుచున్నది. పూర్వోక్తములగు సమస్తహేతువులచేత శరీరములో అనేకవ్యర్థస్తములు సంభవించి భయంకరములైన ప్రాణనాశనకరములైనక్షయోదిరోగములు ఉత్పత్తియగుచున్నవి. ఇంతేకాక ప్రతిసమయమున పరదాలో నుండుటవలన, ఆంధకారబంధనములగు మందిరములనుండుటవలన జ్ఞానోపదేశమునందుటకు గూడ అటంకము కలుగుచున్నది. ఆ అటంకమువలన, కారాగారబంధనమువలన ప్రస్తుతము స్త్రీసముదాయము పశుసమానముగ నున్నది. ప్రతివిషయమునందును పరాశ్రయలగుటచే ఏతత్ స్థితిసంభవించుచున్నది. ఘోషానుగోడను మూలమట్టముజేసి పురుషులమాడ్కి అబలలకుగూడ జ్ఞానోపదేశప్రాప్తికి అన్నివిధముల అవకాశమిచ్చిన నారీసమాజమాన్వర్త్యములెందును. దేశమాతకు కల్యాణము సంప్రాప్తించును. పురుషుల శీర్షమునందు పశులయొక్క యేభారమున్నచో నదియులేగిపోవును. స్త్రీయూపవిహంగమును పంజరమునుండి యెప్పుడుబయటికి విడుచుట లభించునో అప్పుడేవారికి అనేకవిధములైన సామాజిక, ఆర్థిక, సాంసారిక, వైజ్ఞానిక, వైదేశిక విజ్ఞానము బోధపడుటకు విశేషావకాశముండును. దీనిద్వారా వారికి సాహసము, కార్యకారణశక్తి, విశేషజ్ఞమరియు స్వేచ్ఛ లభించుటవలన తమమరక్షించుకొనుటకు అనువగుశక్తి గలుగుచున్నది.

స్త్రీలలో శ్మయరోగాభివృద్ధికి నాల్గవకారణము వారీభోజనవిధానము. ఏప్రకారముగా బాల్యావస్థలో మాతాపితలద్వారా బాలికాబాలకులకు భోజనవిషయమున భేదముండునో అదే ప్రకారము ఆగర్భశిషుంతుని మొదలుకొని ఆగర్భదర్శిద్రునివరకు సంపారసంబంధములలో స్త్రీపురుషులభోజనవిషయమున భేదముండుచున్నది. సాంపారికులగృహములలో ఒకసాధారణవిషయమున్నది. పురుషులు బయటనుండి ఎన్నిఉత్తమములైన, బలీష్ఠకరములైన తినుబండపదార్థముల తెచ్చుచున్నారో వాటినిన్నీటిని వారు (అగృహస్థులెల్లఱు- సోదరీలు భార్యలు) పురుషులకే పెట్టుచున్నారు. నిత్యము భోజనపచనాదులందునైతే ఇదేవిధముగా జరుగుచున్నది. సత్ గృహస్థుల గృహములలో పురుషులకంటె ముందుగా పన్నులు భుజించరు. పురుషుడు విహారమొనరించి బయటినుండి ఏలేంచుచున్నాడు. వైష్ణవేష్యములైన పుష్టికరములైన పదార్థములతో పచనము చేసిన భోజనమును ఆరగించుచున్నాడు. పిమ్మట విశ్రాంత్యర్థమై నుందరమందిరమునకేగి పాన్పుపైపడు లించుచున్నాడు. తరుపరిస్త్రీలు మిగిలెయున్న చల్లిబొల్లికూడును గుడిచి తమపొట్టనింపుకొనుచున్నారు. పురుషమహానుభావులు “స్త్రీలేమితినుచున్నారు? స్త్రీలేమితినుటలేదు?” అను విషయమును గురుతించుటలేదు. సాధారణగృహములలో స్త్రీలు చూడుచున్నాడు చల్లిబొల్లికూడుతోనే స్వీయజీవితములను గడుపుచున్నారు. దీనికి ప్రథమహేతువు పనితల కష్టరాహిత్యమే. ఆ కారణముచేత స్త్రీలు అజ్ఞానులగు తమపురుషులను నుజ్జానులని మదినిరిశ్యపించి తమ జీవనమును నిర్ధరకముగా వ్యర్థము నొనరించుకొనుచు స్వీయశరీరముల బాగునగుగోరుటలేదు. దీనికితోడు పురుషుల అలక్ష్యము, స్వార్థపరత్వము, మిథ్యాభిమానము. మిథ్యాభిమానముచేతనే మనవారు తమను మహాధీశుంతులనుగా తలంచుకొనుచున్నారు. పనితలభోజనాదివిషయముల లక్ష్యముననుంచుటలేదు. తమపొట్టనిండిన తదుపరి ఇదిజాతకమునకువచ్చుటలేదు. నిస్వారమైన ఆవరమైన చల్లిచూడుమెక్కుడుకూడును పరిమితలేక అసయములయందు అలస్యముతో తినుటవలన స్త్రీలలో శ్మయరోగము వృద్ధియగుచున్నదని వచింపవచ్చును. అయ్యుర్వేదకాస్త్రజ్ఞులపిదాంతము ననుసరించి భోజనము మానవులకు

శేనసాధారణుని తెలియుచున్నది. పైన చెప్పినదోషములచే కలుషితమగు భోజనమును భుజించినయెడల భోక్తలనశ్యము త్వయోగోగమును పొందెదరు. ఈదోషమును పారద్రోలుటకు ప్రతిగృహస్థుడును తమతమధర్మచార భోజనవిషయముల సదావృత్తిమంచవలయును. ఎప్పుడైనను రుచికరముగు వదారము గృహమునకు నచ్చి నట్లయినచో దానిని యజమాని స్వీయపాస్తముతో విభాగించి కుటుంబమునందలి స్త్రీపురుషులకు సమానముగా నిచ్చుగాక! నిత్యమాచరించుటకు వచనాదులందుగూడ పురుషప్రవరులు ధ్యానముంచుదురుగాక! స్త్రీలు పురుషులతోపాటు అన్ని వదారముల తనుచుందురుగాక! మరియు డ్విరాదులను పైతము విరివిగ చేకొందురుగాక! ఇట్టి నియమములచేత వారిశరీరములు పుష్టివంతములుగాను, శక్తివంతములుగాను, ఆరోగ్యవంతములుగాను ఉండును.

స్త్రీలలో త్వయోగోగార్హతకి చుంఛమహేమపు ఆయుర్వేదవిజ్ఞానవిహీనతయే. పనితలు చికిత్సాజ్ఞానవిహీనతచేత తమశరీరసంరక్షణాదులయందు బద్ధశ్రద్ధలు, దత్తచిత్తలు ఆగుటలేదు. దుఃఖమేమన ప్రస్తుత కాలమునందు పాతకాలలందు బాలికలకు ఉపయోగవిహీనములగు విషయముల బోధించుచున్నాడు. అందు పలవచారు సర్వధా శరీరసంరక్షణవిజ్ఞానవిహీనతచే పంపితులగుచున్నారు. అకిక్షితలైన సాధారణసంతిలు ఆరోగ్యవిహీనలై వాశనముచెందుచున్నారు. క్షీరాహిత్యకారణముచేత ఉన్నతవిద్యనుపొందిన వారీ మణులుగూడ తమ కొంగుబంగారమును గోలిచేయు పితకాంతికాంతములగు పూర్ణచంద్రశ్యాన్ని సమాన హృదయాహ్లాదకరములగు ఆననములను కళంకములుగాను, రోగగ్రస్తములుగాను ఒనరించుకొనుటను మనము కనుచున్నాము. భారతీయపరితలలో అన్యవృత్తయేర్పడుటకు ముఖ్యకారణము జ్ఞానవిహీనతయే. శరీరశాస్త్ర విజ్ఞానవిహీనతచే మనవనిత రీతిషయముగూడ నురుతించలేకున్నారు. 'శరీరముయొక్క ఏఅంగములెంత వరకు ఉపయోగములు? వాని వేదిభముగ సంరక్షించుకోవలయును? ఎందుచేత ఇట్టి హీనస్థితిసంభవించుచున్నది? ఒక సమయమున ఏదైన ఒకరోగము సంభవించినట్లయితే తద్రోగనిదానార మేయపాఠము చేయవలయును? ఉపాయము చేయనియెడల దీనివలనెంత భయంక రాసనయుద్భవించుచున్నది?' పూర్వోక్త మైన జ్ఞానరాహిత్యముచేత స్త్రీలు మిథ్యాచారవిచారముల నొనరించుచున్నారు. మరియు శస్త్రోపముచేతనే దేహమునం దనేకరోగములుపుట్టుచున్నవి. కానివారు శరీరయంత్రవిషయమై వాగ్గులను తెలిసికొనుటలేదు. ఏతత్కారణముచేత కష్టఫలమునుభవించుటచున్నది. వారియొక్క దేహములు రోగములకు ఆకరములగుచున్నవి. కాని ఏతద్విషయమును లేశముగనైనను ఆలోచించుటలేదు. లేమలకు సంభవించురోగములు భయంకరపరిణామమును పొందుటకు వారియజ్ఞానమేకారణము. సాధారణరోగములను స్త్రీలొకంఛముగ నైనను లక్ష్యపెట్టుటలేదు. ఎప్పుడారోగము శరీరావయవములందు సర్వత్రవ్యాపించి శరీరమును వాశనము చేయునో అప్పుడు నివృంతుకొన్నవిదట సీత్యోరకు శేలమశ్రవీన్యట్లు అభిలోద్భవములు నిష్ఫలములు అగుచున్నవి. రోగశక్తిని అతిశయింపజేయుట మహానష్టదాయకమగుచున్నది. రోగప్రారంభసమయముననే ఉపాయముచేత (చేషభముచేత) తన్నివారణమునరించిన రోగమునశించుచున్నది. కాని విపరీతమేమన అది విశేషకాలము కాయమున నివశించుటచేత శరీరధాతువులలో బ్రవేశించి త్వయూహమును భరించుచున్నది. ప్రస్తుతసమయమున వారీసమాజమున త్వయాభివృద్ధికి ఇదియేకారణము. ఈదోషమును వాశనమునరించుటకు ఈయంపాయమే కన్పట్టుచున్నది. దేశమునందలి స్త్రీక్షిక్షాసంస్థలలో క్షీతలగు పనితలకు ఒకసంవత్సరమువరకు ఆయుర్వేదమును మరియు డాక్టరుల మతానుసారముగా ఆరోగ్యముయొక్క సాధారణనియమజ్ఞానము లభించుటకు నియమముగా ఆవిషయములను బోధించుచుండవలయును. పురుషుల ఆరోగ్యమునకంటె లేమల ఆరోగ్యము హీనముగానున్నది. అందువలన పురుషులకంటె అధికముగా స్త్రీలలో పరమావశ్యకమగు ఆయుర్వేదవిజ్ఞానము అత్యవసరమైయున్నది. దేశమునందలి సోదరీమణు లెంతవరకు ఆరోగ్యముయొక్క సాధారణ నియమములను నురుతించలేరో అంతవరకు మసితినిపొందజాలరు. వారీసమాజమున ఎంతవరకు త్వయూహమును దాల్చిన వేరుపురుగునవపించునో అంతవరకు దేశము శక్తినిబడయజాలదు. దేశద్రేయోభిలాషులదృష్టి ఈప్రక్కకు ఆకర్షించబడును గాక!

—మా శ్మదేవి చాప్రా గారి హిందీ వ్యాసమున కనువాదము.

శ్రీ గాంధీ స్తవము

కేసరి సుందర రామ శర్మ గారు

శ్రీ. గాంధీదేవ సమస్తభ్యం

ప్రసీదమమంగళం

శాంతిదూత సమస్తభ్యం

గాంధీదేవ సమోస్తుతే.

శ్రీ. సమస్తే పురుషాభ్యం

సమస్తే హైందవప్రియ

సమస్తే సునదానంద

గాంధీదేవ సమోస్తుతే.

శ్రీ. స్వరాజ్యరథమారూఢం

సర్వలోకపితామహం

సర్వపాపహరందేవం

తంగాంధిం ప్రణమామ్యహం.

శ్రీ. తంగాంధిం లోకకర్తారం

మహాతేజః ప్రదీపనం

దారిద్ర్యధ్వంసనందేవం

తంగాంధిం ప్రణమామ్యహం.

గృహ లక్ష్మి ఖద్దరు చీరలు

ఖద్దరుధారణము ఇప్పుడు దేశసేవతో మిగిలిన మైయున్నది. దేశ సేవ చేయుటలో పురుషులతో బాటు స్త్రీలును సమాన భాగ్యుల నహించుచున్నారు. కావున ఖద్దరుధారణము స్త్రీలలో విశేషవ్యాప్తి నందునట్లు చేయవలసియున్నది. స్త్రీల ఆద్యుదయమునే సర్వదా కాంక్షించు 'గృహ లక్ష్మి' నామమున ఖద్దరుచీరలు తయారుచేయించుచు యుగాశక్తిని ఖద్దరువ్యాప్తికి తోడ్పడవలసియున్నాము. ఇప్పుడు వూకడనున్న చీరలు బొడ్డంచులతో చాల అంద ముగనుండును. వ్యాపారదృష్టితో గాక శివలయ దేశ హితైకబుద్ధితో మేమికార్యము నిర్వహించుచున్నాము. కావున స్త్రీలు అర్ధరుషిచ్చి ఈ చీరలు తీయకోరుచున్నాము.

పొడవు 7 గజ.	చెడల్పు 45	అం.	ధర రు. 5	11	0
పొడవు 8 గజ.	చెడల్పు 45	అం.	ధర రు. 6	8	0
పొడవు 9 గజ.	చెడల్పు 45	అం.	ధర రు. 7	5	0

పోస్టు ఖద్దులు ప్రత్యేకము

గృహ లక్ష్మి కార్యాలయము

పోస్టుబాక్సు నెం. 752, ఎస్కూరు, మద్రాసు.

శిష్యుడు

ఓగురువర్యా! ప్రపంచమున నెల్లప్రాణులలో స్త్రీవర్గమును ఒకభుక్తిర్నించును. మఱి యొకడు వారిదుర్గుణములవర్ణించును. ఇంకొకడు సర్వప్రపంచ శ్రవ్యములను వారియందే గొంచును. మఱియొక్కొక్కడు అయోగ్యమైనదనియు, మాయామోహబంధరూపమనియు తలంచుచున్నాడు. కావున నోప్రభూ! వారియందెట్టియాధిక్యతయున్నదో నేడీప్రసంగమున స్పష్టపఱతురని వేచుచున్నాను.

గురువు

ఓశిష్యా! సావధానుండవై వినుము. స్త్రీ అదిశక్తియగు జగన్మాతయందొకయంశమును, భగవతీప్రతిబింబమును, సంతానరూపమున విశ్వమును సృష్టించునదియనై యున్నది. కావున ఆమెజగజ్జనని. నేనామెకు గోటికోటిప్రణామములు జేయుచున్నాను. పృథ్వియందావిర్భవించిన ఋషులు, మునులు, అవతారములు, మహాత్ములు, మహాపురుషులు మొదలగువారందఱు స్త్రీయొక్కపవిత్రక్రోడమునఁ గ్రీడించినవారే. మఱి యామెవలననే పెరిగిపెద్దవారై పృథ్విసలంకరించిరి. కాబట్టి సర్వశ్రేష్ఠురాలయిన ఆమెకు నాసాష్టాంగసమస్కారములు. ఆమె పరమకల్యాణమయియు, ప్రేమావతారమును, సుకుమారవతియు, శాంతియుతమగు సౌందర్యరాశియు, ప్రతిభావంతిమగు సాశీల్యవతియనై యున్నది. ఓమయో! ఆమెకు సర్వసామాన్యస్వాభావికమేను. ప్రాణిమాత్రులను ఆమె ప్రేమించుటయే ఎఱుంగును. కావుననే ఆనిర్దోషస్త్రీసమూహము ధన్యమైనది. గేస్తురాండ్రయందు బుద్ధిమతులు, గృహలక్ష్మణులు; రాజసీతీయందు విదుషీమణులు, శాంతిసంస్థాపకులు, సలహానిచ్చేడివారు; విపత్కాలమునందు శుశ్రూషాతత్పరలు; కన్యాసమునం దేకాంతతపోనిష్ఠులు, నిశ్చలబ్రహ్మచారిణులు. కావున నీభిన్నభిన్నప్రాముఖ్యముల నిర్వహించునారీమణుల కేనుసాదరపూర్వకముగా వందనములర్పింతును. బాలునికి మాతృరూపమున కేవలముఅన్నపూర్ణ, పరమస్నేహమయి యగుజనని. సోదరునికై భగినీరూపమున అకలుషస్నేహవర్షాశ్రువులరాలు స్రవించుచున్నది. పత్నీరూపమున పతికమితానందసాఖ్యములఁ గూర్చునది. కన్యారూపమున తండ్రికి నిస్పృహనిష్కపటస్వభావయగు సేవకురాలు. మఱియు పతికి అర్ధాంగి, పరమపతివ్రత, సేవామయియైయున్నది. భక్తిభావములతో మెలంగునది. ఇట్టివివిధగుణగణముల కాలవాలంబగు నీయువతులెల్ల రీప్రపంచమున ధన్యరాండ్రు. విభునికి వెలంది భోజనకాలమున మాతృదేవియు, గృహకార్యలోచనములయందు మంత్రియు, శయ్యాస్థలములందుపత్నియు, సేవయందు దాసియునై పరగుచుండు. ఇట్లాకటి యయ్య సనేకగుణములవర్తించుచున్నదామె. ఆమె నెట్లుప్రశంసించును? విదుషీమణియగు మహిళ సాక్షాద్యాణి. సిరియందులక్ష్మి. ఎల్లరకల్యాణమును గోరుటలో మహేశ్వరి. దీన

దుఃఖతల ప్రేమించుటలోను, దానమొసగుటలోను పరమకల్యాణమూర్తియగు అన్న పూర్ణ. ఈకారణమున సర్వశక్తిమయియగు స్త్రీప్రపంచమున కేను శిరమును వంచు చున్నాను. మూర్ఖులకు స్త్రీ మాయావిని; దుష్టులకు దుష్టదశినీరూపయగుభవాసి; సతీత్వమున కవమానముగూర్చువానికి కేవలముమృత్యువు; అజ్ఞానులకును, మోహంధులకును పవిత్రజ్ఞానోపదేశమొసగు పరమజ్ఞానమూర్తి; తనపరివారమునకును పూర్ణప్రపంచమునకును శుభముగోరువది. ఘోరాతిఘోరవిపత్తులయందును కర్తవ్యబుద్ధినుండి చలించునదికాదు. మేలెంతగాగోరునో, కీడట్లుకాదు. ఇచ్చుటెఱుగునుగాని పుచ్చుకొనుటెఱుంగదు. తనన్నీహంపువిలువయందు ప్రాణమును గోల్పోవుటయన తుచ్ఛముగా నెంచును. వివాహమాడుటకు అగ్ని హోతృడు సాక్షి. సహసశీలమున దివ్యమూర్తి. అత్యాచారముల నూరకనహించుకొనుటెఱుంగుంగాని ప్రతిహింసల గోరుటెఱుంగదు. దుర్మార్గులపై నను ప్రేమజూపుటెఱుంగును. ఉదాహరణమున కొకద్రాపదినేరికొనును. సతీరూపమున వంద్యయగు దేవి మాతారూపమున ప్రపంచమునకును పూజనీయ. గురుజనులలో ఉచ్చపదవినధిష్ఠించునదిమాతయే. సర్వాసినీ, పవిత్రబ్రహ్మచారిణీరూపమున సాక్షాద్భైరవి. యోగిణీరూపమున యోగమాయాదేవి. నాతులయందింకొకరూపమును గోచరించును. సంక్షిప్తముగాదానినిగూడ వివరింతునాలకింపుము. దుష్ట, కర్మశ, స్త్రీకేవలము చండికయై గృహనాశనమొనరించునది. కుటుంబమునకు అశాంతినై నాప్రసాదించును. నిరంతరకలహాపియ, కఠినభాషిణి, సమస్తసుగుణహీన, వాచాల, మిథ్యావాదిని, వ్యర్థారోహణముల నారోపించునది, ఒక్కమాటవిన్నదైనను తనవశముననుంపజాలనిది. అట్టిస్త్రీ తనపరివారమనగనెంత గ్రామములను రాష్ట్రములను సహితముచెండాను సంహారకయు, అకల్యాణమూర్తియు నగును. కులటయగుచాలతి మూర్తిమంతమగు పిశాచిని, పాపమునకు ప్రళయస్వరూప. ఇట్టియువతి విశ్వమునకైనను అశుభజ్వలయే. అయినసీసంహారికావళయస్వరూపనుగూడ సవినయముగ నమస్కరించుచున్నాను. ఓ ఆదిశక్తి! ఈరూపమున కేవలము ప్రాణీమాత్రులను రక్షించుచుండుము.

శిష్యుడు

ఓ గురూత్తమా! ఈప్రసంగమునాలకింప నాకవరిమితానందము కలిగినది. మొదటి స్త్రీస్వరూపమెంతపవిత్రమో, ఎంతసుందరమో కోమలమును సమస్తగుణసంపన్నమున అయి ఉన్నదో రెండవ స్త్రీస్వరూప మంతిభయానకమును దుర్గుణపరిపూర్ణమును అయిఉన్నది. వాస్తవముగా స్త్రీఅద్భుతజీవి. ఈశ్వరసృష్టియందొకవస్తువిశేషము. నేనును స్త్రీలతేజోమయదివ్యస్వరూపములకు, పవిత్రమాతృస్వరూపులకు మనఃపూర్వకవందనము లాచరించుచున్నాను. మాతృస్వరూపకు జయ, విశ్వమాతకు జయ.

—హిందీ నుండి అనువాదము.

అత్తలు: కోడళ్లు

శ్రీమతి సునర్ల లక్ష్మీనరసమాంబగారు

౧

[నాకు కార్తికపూర్ణిమ, శివాలయమునకు వెళ్లి వస్తుచును సందడి యెక్కువగానున్నది. పాయంకాల మయిదుగంటలయినది. దేవాలయమునకు వెళ్ల నుంకించుచున్న నీరమ్మ శృంగారిందుకొని వీధిగుమ్మమువరకూ వచ్చి 'యేమేవు! తలుపుజాగ్రత్త' అంటూ వెళ్లతోంది. లోనినుంచి వచ్చిన 'అత్తయ్యా! నేనూ రావద్దూ' అను మాట లామె వినిపించుకోనట్లు వెళ్లిపోయింది. త్రోవలో కామాక్షమ్మ కనుపించింది నీరమ్మకి.]

కా:—పదివా! వచ్చేవా? కోడలేదీ?

నీ:—అ...వచ్చేను. యేమి చెప్పనమ్మా! చెప్పకుంటేసిగ్గు. అది నాకోడలంటే రానిగొప్పకూడా పోతుంది. వస్తానన్నదికాని నేనేతీసుకురాలేదు. వినిపించుకోనట్లు చక్కానవచ్చేను. నీకోడలేదీ?

కా:—నాకోడల్ని తీసుకురాలేదు. అదీ వస్తానంది యింతపిండాశుద్ధవాడవడకుండా, నాకు చట్ల ముండింది. నీవువస్తే నేను వెళ్లనన్నాను. అబట్టవ వెనక్కుత్సించి. ఏమనుకురాలి నేనా చంక నేనుకు రాలేక పోయావా?

నీ:—అయ్యో: సరేలే. నేనెక్కడ తీసుకువస్తానో అని బ్విరమని చంకపెట్టి నిద్రకోకొట్టింది. నాతో వంపుతుందీ? వానికి పడుపుతెక్కువకాదూ? రోజల్లాపింగారించాలి, తను పింగారించుకోవాలి, తనతోనే తీసుకురావాలి. మానివానినపు ముత్తయిదువులావున్నాను. నాతోపంపితే నామోషికాదూ?

కా:—ఇదేమి పోతులో వింతగావుంది. పదివా! మాడు: వాకిలివుండికూడా నీళ్లు పోసుకోడం, బట్ట విడవడం, తలదువ్వుకోడం, తాంబూలంవేసుకోడం, కచ్చెరినుంచి వెనుగుడువచ్చేసరికి గర్భావానపు పెండ్లి కూతురులాగ నువ్వుములో నిలబడడం. ఆచారమన్నమాట ఆసేరేలేదుకదా.

నీ:—అయ్యోసంత! ఆచారమా? యేమి చెప్పమంటావు? నాకోడలు వాకిలుంటే పాలడబ్బా, పీసా, యేమిటో ధర్మాపాత్రలు అన్నీ ముట్టుకుంటుంది. పోతపాలేకదూ? పాలివ్వడమా? యేమన్నానా?

కా:—యేకోలే ఒకపిల్లేనావుట్టింది. నాకోడలొగడ్డుకి ఆదీలేదు. ఇల్లు విండుగానేనా వుంటుంది పిల్లలుంటే.

నీ:—చాలు. పొడవ్యం. పిల్లలుకూడా యెంచుకులే, పెంచడంచేత కాండే. ఆచదువుల్లోనూ, అసంగీ తాల్లోనూ, ఆకవిష్వాల్లోనూ, అమట్టువదుల్లోనూ వున్న తెలివి యింటిపనిలోనూ, పిల్లల్ని పెంచడంలోనూ వుంటే బాగుండును.

కా:—ఏమి అల్లికలో, పదివా! వీళ్ల అల్లికలు తగలెయ్య. మాకోడలు యింటినిండా ఏసుగులూ, నుజ్జాలూ, పింపోలూ, చిలకలూ, చెట్టులూ, పిట్టలూ అన్నీ వేసింది. యెందుకో, యేమి అందమా నాకు తెలియదు.

నీ:—ఇంకోచిత్రమమ్మా! మాకోడలు నాలుకూడా పడుకుతుంది, యేమోనమ్మా మాకాలంలో శుద్ధ ముగా ముట్టుచంఘాయి చీరలుకట్టుకునేవాళ్లము. అంతేకాని రూపాయి చెల్లగా రూపాయి ఏసులుకొని సంసారం నుల్ల చేసుకొని నాలుకపడక డాలు మేమెరగం బాబూ! మీటించులట. పికిటింగులట, పేపరులట. పుస్తకాలట. అబ్బో! యెన్ని. ఆపదివ్వుకూడాను. యింతకీ కర్మం కావలసినపిల్లని చేసుకోన్న వాళ్లని ముక్కుచెవులూ కోయ్యాలి, యెడంకాలి చెప్పుమ్మకొని కొట్టాలి. తల్లీ! తల్లీ! నేననుభవస్తున్నాను. పద్దంటే వినక యీ గయ్యారి వంటకట్టేదు. నాపడుపుప్రతిష్టపోతోందని యేడుస్తున్నాను.

కా:—వదినా! నాకు అంతా తెలుసును. నాకోడలికి యింగ్లీషుకూడా వచ్చును. హిందీట అదీ వచ్చును. మొన్న దాని అమ్మ గారునస్తే యింగ్లీషుతో మాట్లాడింది. దీనిచదువు తగలెయ్యి. అరుణలకావరం మాడు తెలులు చేస్తుంది.

సీ:—నాకోడలు వీరెట యేదో అదీ పాడుతుంది. వీరెటంటే యెల్లావుంటుందో యిదివరకు నేనెప్పుడూ చూడలేదు. యేహావమ్మా దాని అందం నాకేమీ కనుపించలేదు. టుయ్యూటుయ్యూ మంటుంది. మనయింటి ప్రక్కనున్న హనుమంతరావు పెళ్లొంతు వీరెదేర్చుకుంటూవుంది, ఆమెకుడు కేలానచ్చిందో కాని, యెవడో వస్తాడు, చావనేస్తుంది, రెండుబుట్టులు తెస్తుంది, ఇద్దరూ కూర్చుని చెరోబుట్టావట్టుకుని టుయ్యూటుయ్యూ అంటూ కీచుగా పాడుతారు. యిదివరకు యేమిటో అనుకున్నాను. నాకోడలునచ్చిన తర్వాత దాని వీరెమాచి వీరెకదా అనుకున్నాను.

కా:—ఇలాంటివరువు తక్కువపనులు చేసేదానికంటే చస్తేమేలు.

సీ:—అయ్యో! నాళ్లు చస్తారా మన్నించవుకు తనకుండాను. కొడుకుని పెంచుకొని ఇవ్వారంధి తెచ్చి పెట్టుకున్నాను. అందరూవద్దంటే విన్నానుకాను. ఇప్పుడనుభవిస్తున్నాను. నాకోడలెన్ని అన్నా మాట్లాడదు. తెల్లంకొట్టిన రాయి. ఏమిచెప్పకోమన్నావు వదినా! నా ఆనందం.

[ఇట్లు సంభాషించుకుంటూ దేవాలయం సమీపించేరు. చాలా ప్రార్థన పోయింది. ముగ్ధయిదువలంతా పళ్ళుయిచ్చి తమతమ యిండ్లకు వెళ్లివారు. పూజారి వీరినిచూచి 'యేసుమ్మా! యింతరాత్రివరకూ యేమిచేస్తున్నారమ్మా?' అన్నాడు విసుగుతో. 'ఏకు ఏమి కందుకయ్యా! మాకు త్వరగా ప్రసాదమిచ్చివంపు. వెళ్లి రెండు మెతుకులు తిని పడుకుంటాము. వ్రసోవము చేత కాళ్ళు చేతులూ లాక్కుపోతున్నాయి. త్వరగా వంపు నాయనా!' అంది సీతమ్మ. 'ఇంటికెవడిలే ఆన్నమేనా వండిందోలేదో నాకోడలు, నేనేనందుకు చావాలేమా' అంది కామాక్షమ్మ.]

2

[సీతమ్మ గారికోడలు సుశీల, కామాక్షమ్మ గారి కోడలు కల్యాణి. గోడవగ్గరనుంచి సుశీల 'కల్యాణి' అని పిలిచింది. వీరిద్దరి ఇండ్లకి గోడమాల్రమే అడ్డము. కల్యాణి, సుశీల అత్తగార్లు యింటలేవచ్చు దేవుడైనా తమకు గోడవగ్గరనుంచి మాట్లాడుకోనుట వాడుక. ఆ గోడవైత కచ్చులేనందున వర్రానికేతడిని కూలిపోయింది. దానిచే యిద్దరూ అక్కడనుంచుని మాట్లాడుకోదానికి వీలుగావుంది. 'నువ్వు? వెళ్లేదేమట' అంటూవచ్చింది కల్యాణి]

సు:—నేనెక్కడికి వెళ్ళను? నాకు గృహమేనుడి. అత్తగారి నే అరాధించడం. నాతోకూడా యెప్పుడు వ్రసవాసముంటూరా అని విసుక్కున్నారని నేనూవున్నాను. లేకుంటే చంటిపిల్లతో నేనువవాసమెందుకుంటానూ? నేనుకూడా నుడికివస్తానంటే రానక్కరలేదన్నారు. పోనీలే. భగవంతుడెక్కడలేడు? యిక్కడనే పూజచేసుకున్నాను.

క:—సరే. యెప్పుడంటే మనకి. నేనూ వస్తానన్నందుకు మా అత్తగారు హోరాహోరీని పోట్లాడినారు. గోడప్రక్కనేకదూ, వివరేమా? ఆనరాని మాటలన్నారు. యేమిచెప్పకోమంటావు నాగతి.

సు:—నాసంగతి అట్లాగేవుంది. నన్నేగాకుండా నావాళ్లనందరికీకూడా తిట్టేస్తున్నారు. చెప్పితే నమ్ముతావోలేదో గాని నిద్రలోకూడ ఇదేగోల. అంత అనూయిత యెందుకో తెలియదు. నేనుపాడిలే తప్పు. వీరెవాయి నీతప్పు. చదివిలేతప్పు. భక్తిగారితో మాట్లాడిలేతప్పు. మట్టుకుంటేతప్పు. జడలోపువ్వులు పెట్టుకుంటే తప్పు. మంచిబట్టకట్టుకుంటే తప్పు. నాదిచాకలికట్టుట. పొదిచాకట. నుంచుంటేతప్పు. కూర్చుంటేతప్పు. నవ్విలే తప్పు. యేదీలేతప్పు. యెట్లాగచెప్పు. తెలుసుకుంటే దళిమానుటలేదు? చదువుతక్కువసంబంధమని దుమ్మెత్తిపోస్తున్నారు. ఒక్కవని ఆమెను చెయ్యగోయను. ఆమెగీచిన గీటుదాటను. యింకనన్నెందుకు అనడం? అబ్బ! ప్రాణంవిసిగిపోతోంది. రట్! బ్రతుకుమీద అశోపోతోంది. (అని కన్నులనీరు తెట్టుకును).

క:—అవును. బాబూ! నాకు చెప్పినట్లులేదు. నేనుంటున్నాగా? నన్నుగూడా నకవిధాన్ని కాదు అన్ని విధాలా బాధ పెడుతున్నాను. చడ్డవాళ్లు చెడ్డవాళ్లుకారని కోన్ని కోరికలకైనా మంచికోరికలారా అని కాలక్షేపముచేస్తున్నా కాని కోరికలు గడవటంలేదు.

సు:—పూరువంటే తెల్లంకొట్టినరాయి అంటారు. సమాధానంచెప్పితే ఎవరించింది అంటారు. ముచ్చటగా తెచ్చుకు పెంచుకున్నార కదా యెంతో ప్రేమగా చూస్తారనుకున్నాను గాని యింత విచిత్రము జరుగుతుందని అనుకోలేదే, కలీ!

క:—పెంచుకున్న దానికి అపేక్షయెట్లావస్తుందే? కన్న మాత్రగారికోలేదు. వారాయన! వారాయన! చగలెల్లతిట్టుకూనే వుంటారు. కట్టుకాలకుండా పంటకావాలి. నెలకే అర్థసేరు నూనెకంటే యెక్కువ కావూడదు. నెలకే ఒకరూపాయి తెయ్యి లెక్కలు, అంతకంటే యెక్కువఅయితే అంతానేనే తింటున్నానట. నాకుపనిబద్ధకమట, గొర్రడావట. మొగుణ్ణిచలలో వేసుకున్నానట. మామామగారు నన్ను అన్ని అంటూంటే విని ఆమెనుదేదో అన్నారని ప్రాయిలోమండే కొరకండుపెట్టి ఆమెను నన్నుకూడా అంటించడానికి సిద్ధ మయ్యారు. పేమిద్దరమూకూడా తప్పుకున్నాము. లేకపోలే యీపాటికి చురకలువడేవే.

సు:—ఇటువంటిదన్నీ చెప్పితే యెవ్వరూ నమ్మరు? ఖర్మం. నామీద మామగారికి ఇదివరకు యెంతో ప్రేమ వుండేది. ఇప్పుడు తంత్రాలుచెప్పి ఆయనమనస్సు విరిచేశారు. భర్తగారితో చెప్పుకుందామంటే పాపము వారు తల్లినియేమంటారు? అస్వీతంశ్రులు. వాళ్లకి తెలియాలిగాని, యేమన్నా అంటే వారికిగూడా బహుమతులు తగులుతాయి. యేదో చెండుపెరుకులుతని స్కూలుకు వెడుతున్నాను. ఈగోలంతా నేను చెప్పును. చెప్పి వారిమనస్సుపాడుచేయుట నాకీష్టముండదు.

క:—అడవిల్లులేని వాళ్లకి కట్టుమట్టులు తెలియవే. కనుకనే మనలను ఇంతబాధపెట్టుకున్నారు. మొన్నమాపుట్టింటికి వెడితే మీఅత్తారింట్లో నివునరిగా కాపురంచెయ్యడంలేదటకదా అని ఆమృతక్కలంతా అడిగారు. యెవ్వరన్నారంటే మొన్నచచ్చినప్పుడు మీఅత్తగారే చెప్పిందిఅన్నారు. నాకుచాలా సిగ్గువేసింది. యీమాటలన్నీ యెవ్వరితో చెప్పకోమా? చెప్పుకుంటే నాకేల్లదెట్ట.

సు:—నన్ను మావాళ్లయింటికి పంపమంటే పంపరు. యిక్కడేమాటలన్నీ చెప్తాననిభయం. మావాళ్లు సారోగ్ధిగాపెట్టివారట. వెండికంచం మాత్రగారికికూడాయవ్వలేదట. అందుకనినాకు మాడుకోరికలు నిలవ తించినఅన్నం నీళ్లలోవేసి తినమంటారు. దానేదాన్ని పెట్టరు. అంటుఅన్నీ నన్నే తోమమంటారు. యేమన్నా అంటే సంసారులు పనిచేసుకోరూ మీమాటలుగోకులూ నాదగ్గరపొగవు అంటారు. నాకేమిదో? కల్యాణీ! చెప్పు. నేయివేయరు. అన్నముపెట్టరు. నెలకే ఒక్కసారి తలకునీళ్లు పోసుకోమంటారు. ఇటువంటిదన్నీ నేను అంటే బాగుండదు. ఇటువంటిలోపాలు వాళ్లదగ్గరవున్నా తిరిగియేమన్నా సమాధానంచెప్పము మనము. కాబట్టి నేరవుల ముపుకున్నాము. ఇంకోసంగతి. నీలకల్పరంపచ్చి పడుకుంటే గుడికితీసుకువదతానని నిద్ర వుచ్చానా అని నానామాటలు అన్నారు. జ్వరంవస్తే మందువేయకూడదట. సంసారింగుండం అయిపోతుందిట. పాలుచాలకపోతే గోయకూడదట. ఏడునెలలపిల్లకి పాలుపోస్తే చాలాకావాలట. అందుచేత మాడుపుంటలా అన్నంపెట్టమంటారు. పెట్టనంటే చెప్పినమాటవివదు, పెద్దలయందు నిర్లక్ష్యము అంటారు. అన్నంపెట్టి అలవాటైనా చేద్దామంటే ఒకపూట వెడితేనే పడక జ్వరంవస్తోంది. ఏడుమాసములపిల్లకి అన్న మేమిటో? జ్వరంవచ్చినా మానకుండా వెడితే అలవాటవుతుందిట. అప్పు నేవ్వరమారాదట. ఆమెపిల్లలని కణకపోయితా పెంచడం తెలుసునట. ఒక్కటయితే చెప్పవచ్చును. యెల్లప్పుడు ఒక్కేరీతిగా పాటకిండ్ పాడుతూవుంటున్నారు. కల్యాణీ! అత్తగార్లుకారే ఆమృతాల్లే, కాలిశక్తులే. చూస్తే భయంవేస్తోందే. వస్తారేమో యింట్లోకి వెడతాను.

క:—కట్టుక బొట్టుకే అడ్డేమిచి పొడించేవాళ్లు అన్నిటికిమాత్రం పెంచుకడయా? చాలాప్రాద్దుపోయింది. మీఅత్తమాత్రకలునుకుని కబుర్లచెప్పుకుంటున్నారేమో? సుకీలా! చెప్పితేనమ్మ. యీవూదవచ్చినతర్వాత

సంగీతమునకు సాక్షుచెప్పేను. చదువుని సాగనంచేను. క్రమంగాకుట్టూ అన్నీ కూడా పోయాయి. భగవంతుడు యాదినములంగడిని మందిరినాలు యెచ్చటికి తెప్పిస్తాడో?

సు:—మీవివాహపు యంకాసు? యెప్పుడెవా చంటిపిల్లమీద వినుక్కుంటే అదిగో వాపేరుపట్టావు నామీదనుక్కున్నట్లే, దాన్ని తిట్టిలే నన్ను తిట్టివట్టే అంటారు. యీపేరుపెట్టడానికి యెంతఅలర నాచేశారు. నేను ఆమెపేరుపెట్టవద్దన్నానట. వట్టికనుమీ, నేనేమీయెరుగను. యేపేరైతేయేమీ? కల్యాణీ! బ్రతికిరానుం దాలి కాది. చివరికి రాధార నీదాంతాలు అయివరర్వాత నీతలని పెట్టించేరు. యెప్పుడెప్పుడెవా వినుక్కు కూడనుట. చంటిపిల్లకడు రోజూనీళ్లు పోయ్యసేయరు. కట్టెలుఅయిపోతాయి అంటారు. వైగా రోజూనీళ్లు పోస్తేనే వస్తుందిటజ్వరము. వారమునకు ఒక్కపారి పోయాడిట. కల్యాణీ! అమ్మ! యెన్ని చెప్పగలనే? ఈశాన చుడలేకుండావున్నాను. తల్లీ! ప్రాణంమీద విరక్తిపుట్టుతోంది. అత్రుహర్యచేమందామా అవి అనుకున్నాను. నేనుపోతే వాపిల్లకిలోటు కాని యెవరికిలోటు? చక్కనిసంబంధం మాత్రగారుచేస్తుందిట మాఅయనకి. నన్ను యిదివరకే చావమనిచెప్పతోందే మాఅత్తగారు. నేనే యీయింటికి శనిపట. రానుందా? నీతోమాట్లాడితే కూడ తప్పు. యిల్లావుంది నాఅత్త. తలుపుతప్పడు అవుతోంది. అత్తగారే కాబోలు. బడతా. నీవు కూడానీళ్లు.

క:—అట్లాగేనే. మాఅత్తగారూ అంతే. మీయింటికేసిచూస్తే మీతోయేదో చెప్పేనంటుంది. మాయింటి తలుపు చప్పుడవుతోంది. నేనూబడతా, చాలా! చూస్తే చంపేస్తారు. మనమొకలాలకింటి మనలను భగవంతుడే మన్నించికాపాడాలి. నెడతా.

—ఇద్దరు నెల్లదురు.

సాభాగ్యవతీభవ!

చిన్ని తెమ్మెరవిసరులఁ జెడరుచున్న
ముంగురులఁగేలద్రోయుచుముద్దులొలుక
పసిడిగాజుల మిసమిసల్ పరువులిడగ
ముద్దగోరింటపూ చెక్కుటద్దములను
నిరిసి నునుసిగ్గుదొంతరల్పరిమళింప
నాకుచిల్కలమేనిసోయగవుఁజేర
బంగరుహారంగుమెయినిశొబలితరుచుల
గొనరి యొకవింతసాబగునగుమ్మరింప
జలుగుచాంతేవువట్టికచివురుపదపు
నడలబడలికఁ గన్గొనినవ్వనవ్వ
యెంతయోకోపమున మొగమెట్టజేయ
పూసికొనినట్టి గండపుఁబూఁతలలమి
గుప్పుగుప్పునఁ దాపులగుప్పుచుండ
కెలకుల వెలుంగు దీపాల వెలుగులోన
మించుతల్కునలోఁకుల్ మెఱసిపోవ
ముద్దుకనుతెప్పదొప్పలముమ్మరించి

శ్రీ మతి శ్రీ ము వర్ణ ము భ జేవి గారు

పరువుగొన్నట్టి భక్తిభావాలబహువు
భర్తృవాల్లభ్యక్తికాంత్రాప్తప్రసూన
సురభిశంబౌచుమోమున దొరయుచుండ
మ్రోశుపెడఁదలు చివురించిమురియునటుల
చిమ్మగ్రోవినిపానకాల్ చిమ్మునటుల
నతివ! నీగొంతువీణేయ యమ్మతనాశు
లట్టెమోహనగీతములాలపించి
యతిమందంబున సంతహారతలనీయ
నలహిమాలయకిశురాలనతకరించి
దివ్యమైవెల్లు సార్యసతీసతీత్వ
మాననంబునఁ గలకలనాశుచుండ
తల్లి వరలక్ష్మీపూజలనుల్లమలరఁ
జేసి నీభావిమాంగల్యమానజేతు
వా? కుసుమకోమలాంగి! సాభాగ్యవతివి
కమ్ము హాయిగవేయెండ్లు గడచుచుండ

ను హృదయ

విద్యానామ సూరి గుచ్ఛి కృష్ణమూర్తి గారు

ఈయనంతవిశాలప్రపంచమునఁ గేవలము నీవును ఒకటివి.

అందు గర్వింపవలసినది నుతింపఁదగినదియు నీషత్తునులేదు.

త్వత్సజాతీయలు, ఏజన్మము తదీయపురాకృతదార్భాగ్యవశ మ్మునఁగలిగినదని చింతింతురో, ఏజన్మము స్వాతంత్ర్యరహితమైనదని యెఱుఁతురో, యేజన్మము ఆశౌలికశరీరావసానము చతుష్కుఢ్యవరీత మహాసనమందే మ్రగ్గిమాడిపోవలయునని తలంతురో, ఏజన్మము పత్య సుఖము ననుభవింపఁజాలదని హతాశలగుదురో, పోదరీ! అట్టిసీపవిత్ర జన్మమును “శక్తిస్వరూపిణి”, “మాతృస్వరూపిణి”, “సమాతుఃపరదై వతమే”, “జనసీజన్మభూమిశ్చస్వర్గాదపిగరియసీ” యిత్యాదిపవిత్ర పదములచే ప్రాచీనపరమహంసలాదిగఁబూజించిరను విషయమును దెలిసికొని, నీగౌరవమును నీవయెఱింగియైహికాముష్మికసుఖసంపాదనమున కీవు గడంగుట ముదావహము.

“మాయందుఁగలన్యూనత యెట్టిది?” “మేమేలమీవలె దేశా రాధకోద్యమమునఁబాల్గొనరాదు?” “మీకువలె మేమేల సౌఖ్యానుభవమందును, బుద్ధ్యోపార్జనమందును బ్రయత్నింపఁగూడదు?” అనునీ యుచ్చాకాంతాప్రశ్నలు విమర్శనీయములు. “సంయుక్త, నాగాంబాది ధైర్యవతులవలెనేనేల ప్రవర్తింపఁగూడదు?” “సావిత్రిమొదలగు వారి వలె నిర్మలమైన నాయంతరాత్మ యుద్వోధించెడి యీషవి నేనేల చేయఁ గూడదు?” అనుసీపవిత్రాలోచన లెంతయు పభినందింపఁదగినవి. కలిపయసాంఘికదురాచారములవల్లనణగి నిగూఢమైన నీపౌరుషము విసీలజిమూతపటలాంతరాశమందలి తారకాగణముభౌతి మిణుకు మిణుకుచునుచున్నది. పోదరీ! నీకళాపిపాస అనంతము. నీసర్వమానవసా భ్రాతృత్వము, నీగురుభక్తి, అన్నింటికన్నమిన్నయగు నీపవిత్రవిస్పష్ట విశాలహృదయమును చెప్పకోఁదగినది. విశేషించినీకిట్టి కళోపార్జన కవకాశమొనంగి, నిన్ను జూచికొని నిత్యమునానందించు నీజనసీజనమలు వందులు. పోదరీ! నీకుభగవానుఁడాయురారోగ్యము లోనంగుఁగాక! నీజాతీయంతయు నీవంటిపుణ్యమహిళామయమగుఁగాక! నీవునీజాతి కాదర్శ ప్రాయమగుదువుగాక! నీవంటిపవిత్ర స్త్రీలవల్లనే నేమ అభివృద్ధి తమైనై చ్యమునందునీజాతి ప్రాచీనసౌందర్యము, ప్రాచీనగౌరవమునంది చిరము వెలుంగుఁగాక.

కార్యం అయితేరవాలే క్రొత్తగాకాపరానికేవచ్చింది. అత్తవారింటికిచ్చేటప్పుడు అప్పగారు వెంట పచ్చింది. ఆవిడ చెల్లెలిలో పదిపూలులువుండి నియమముమీదికి బాగ్రత్తగాచూస్తూ ధైర్యంచెప్పింది. ఇహ యెన్నాళ్లువుంటుందికనుక? యెవరిసొత్తు వారికి అప్పకెప్పు ఆవిడవెల్లిపోయింది. ఆవిడవెల్లిటప్పుడు చెల్లెలి తోటి—యేమీ భయపడకమ్మా! అంతామనవాళ్లను, కొంచెంకొత్తగావుంటుంది, యెవరూనిన్నుయెరిగిన వాళ్లులేక. వాన్న మళ్ళీ పదిలో బాటోపస్తాడు. ఆ రైయ్య చెప్పినట్లు బాగ్రత్తగానడుచుకో. అడవిద్దలేచేనా వేళాకోళంచేస్తారు. యేమీకోపంతెచ్చుకోకు. బాపగారికి మామయ్యకూ మన్ననచెయ్యాలి సుమా! చిన్న రసం నీకు, మరిచిపోయేవుకనుక. మీ మెయ్యోరూ దగ్గరవుండము. ఆయినా నీకొచ్చినభరవాలేదు. మామయ్య చాలామంచివాడు. అన్నీ ఆయనకనుక్కుంటూనేవుంటాడు. నీకేమీలోపరానియ్యడు. ఆహూ, నాన్నా, అన్నయ్య, రమ్మలూ, చెల్లికూకనుజ్జందేదని దెంగపెట్టుకోనేవు సుమా ఒకవేళ. నీయీడువాళ్లున్నారు. వాళ్లతోమంచిగావుంటే మరిమీధరవాలేదు. అబ్బాయి (అంటేమరిదిగారు) చాలామంచివాడు. అతనికలా యిష్టంగావుంటుందో అలాగే ప్రవర్తిస్తావుండాలి సుమా; బాగ్రత్త. ఇదిమనస్సులోపెట్టుకో. వొళ్లుమైమరచి నిద్రపోవడం, శుద్ధకంగా ప్రార్థనచేయడం, యిలాంటివేమీపనికిరావు సుమా. మోశ్యోదయం కాకుండానేలేచి అత్తయ్యకు సాయంగా ఉపసీ, ఆపసీచేస్తూ, అవిదెలాచెప్పే అలాచేస్తావుండాలిసుమా. ఒకవేళ—పెద్దదికాదు మరి—యేమైనా కనుగుతుంటుందనుకో, నీవుమాత్రం కోపంతెచ్చుకోకుమీ. అధికప్రసంగం చెయ్యడంకాని, యెవరేమీకూటాడినావురికే ఆదేపనిగానవ్వడంకాని పనికిరావుసుమా— అంటూయిలాంటిసోదనో ఆవిడచెప్పింది—చెల్లెలిని బుజ్జించింది; ఆవిడవెల్లిపోయింది. కాస్తకన్నులు నాటినవేమో, బండిలోకాలుపెట్టేవరకూ చెల్లెల్నిబుజ్జించి ధైర్యంచెబుకూనేవుంది. ఒకకాసుసొమ్ము కూడా చెల్లెలిచేతిలో పెట్టివెళ్లింది. ఎంతచెలిలేమాత్రం పాపంచిన్నరసంకాదు—అక్కగారు వెల్లిపోతూం దంటే కొంచెం మొహంపేలాడేసింది; కళ్లనీళ్లుపెట్టుకుంది. చెల్లెలితో యేదో యానాలుగుమక్కలూ చెప్పి వెల్లిపోయిందా ఆవిడ? లేదు. ముఖ్యంగా అత్తగారితో—యేదో మాచెల్లెలిసంగతి నేనుచెప్పికోకూడదు గాని, బొత్తిగా ఆమాయకురాలండీ. నేను నేరేమీమనెప్పాలా? అన్నీటికీ మీలేవున్నారు. దానికొచ్చిన లోటేముంది. యేదోకొత్తగా పుట్టింటిదగ్గరనుంచి యిదేరావడంకదండీ మరి! అమ్మనీ, నాన్ననీ యిదివర కేమన్నావిడిచివుందా యేమన్నానా? అంచేర యేమన్నాకొంచెం యెప్పుడన్నా లిక్కమొహంజేయవచ్చు. మీరు కాస్తబాలనచేసి మంచిమాటలాడితే మరిచిపోయి అలవాటుపడుతుంది. నేనేమిటో అరిందాదాని లాగ, యిలాచెబుకున్నా అనిచెప్పిమరోలా అనుకుందేరు సుమండీ! మీరుపెద్దవారు. సర్వమూతెలిసిన వారు. మాచెల్లెలిక్కడనుంచి మీసారేకాని మాసార్తుకాదు. అది మీఆమ్మయికాని మాఆమ్మయికాదు. ఇహనేళలవువువుకుంటానండీ. మళ్ళీ నేను మరదలు సుబ్బులమ్మి పెలికేవస్తానేమో—అని అత్తగారితో యెలాచెప్పాలో అలాచెప్పి, మరీవెళ్లింది. అందులో ఆవిడ యేమీలోటుచెయ్యలే.

చెప్పడం మరిచిపోయాను. యీఆమ్మయిపేరు లక్ష్మి. ఈఆమ్మయిఅంటే కథానాయకురాలే సుమండీ! పిల్ల చాలాలక్షలమైంది, బుద్ధిమంతురాలు కూడాన్ను. అందుకేమీ సంజేహంలే. తల్లిదండ్రుల పోషవర్గంలో చాలాబాగ్రత్తగా పెరిగింది. బాగ్రత్తగా పెరగడంఅంటే, యేదో యింతమిస్తుగా తినడమూ, టిండురంగా ఆంటూవ్వేచ్చగా గంతులువేయడమూకాదు. పిన్నాపెద్దాఅనీ, మంచిచెడ్డాఅనీ, కాస్తబాలనం వుండేందుకూ, కాపురానికెళితే యేదోకాస్తమంచిపేర్లుప్రఖ్యాతీరెచ్చుకుండేందుకూ, పిలుగావుండటమ్ము

ప్రజ్ఞావతీ! అంతర్జాతీయసమావేశములకు పోయివచ్చిన ఆంధ్రస్త్రీలలో నీవు ప్రథమురాలవు. ప్యారిసు నగరమున నీచేసిన ఘన కార్యమింకను మేము విస్మరింపలేదు. ఎప్పుడును విస్మరింపకనేయుండుము. ఆంధ్రక్షీర్తిని ఖండాంతరములకు గొనిపోయిన ప్రజ్ఞావతివి నీవు.

త్యాగిని! ఫలోదయాంతమైన లవణ సత్యాగ్రహ సమరమునందు ప్రభుత్వమువారి చేత పట్టుబడిన ఆంధ్రపురంధ్రులలో — ఒక్క ఆంధ్రపురంధ్రులలోనే అననేల అఖిలభారత ప్రమదలలో — నీవే ప్రథమురాలవు. తమిళ దేశమున వేదారణ్య శ్మేతమున నిర్బంధింపబడి నీవు ఆంధ్రరమణుల సాహసమును చాటితివి. అనీకసురాలవై శ్రీమతి ఆచంట రుక్మిణమ్మగారు నిర్బంధదేవతకు ప్రథమమున బలియైన త్యాగినివి నీవు.

ఆంధ్రపుత్రీ! నలుబది వత్సరములకు పైగా సాగుచున్న జాతీయమహాసభకు ఒక్క సారికూడ ఆంధ్రుడు అధ్యక్షతవహింపలేదు. ఏటేట జరుగు అఖిలభారతవర్షీయములకు ఇతర సభలకుకూడ అధ్యక్షతవహించిన ఆంధ్రులనామములు గోవిందదాస్ శులవలె కొలదిగనున్నవి. ఇది మిక్కిలి శోచనీయమగు

విషయమే. ఈశోచనీయవిషయమును నీవు గతవత్సరమున తొలగించి ఆంధ్రులను ఆనంద తరంగితంలనుగాజేసితివి. 1929-వ సంవత్సరము డిసెంబరు 26, 27, 28 తారీఖులందు లాహోరు నగరమునందు జరిగిన అఖిలభారతమహిళాసభకు అధ్యక్షతవహించి 1930-వ సంవత్సరమున నీత, సావిత్రి, దమయంతి మొదలగు పౌరాణికనవితారత్నముల సంతతికడెందిన అఖిలభారతవర్షీయమానినీమణులకు శాసన

Gribalakshmi

కర్తవ్య వెలసితివి. ఇట్లు వెలయుటకు ఆంధ్రస్త్రీలలో నీవే ప్రథమురాలవు.

దీక్షావతీ! కాండినగరమున కూడిన యువజనమహాసభకు అధ్యక్షతవహించిన పూజ్యురాలవునీవు. చెంగల్పట్టణిల్లాబోర్డునందు సభ్యత్వము వహించిన దేశసేవాపరాయణు నీవు. విద్యావతీ! నీవు మద్రాసు విశ్వవిద్యాలయపు నినేటు

నందు సభ్యురాలవైయుంటివి. ఇట్టి ఉదాత్త గౌరవమునందుటకు ఆంధ్రస్త్రీలలో నీవే ప్రథమురాలవు.

ఆంధ్రరమణీమణి! ఇన్ని విషయములచే నీవు ఆంధ్రస్త్రీల పధ్యక్షించితివి. కావున పంచరి ఆంధ్రమహిళాసభకు అధ్యక్షురాలవైతివి. నీకు మాధన్యవాదములు. అన్యకుర్రాండ్రమగు మమ్ము అరయుము.

శ్రీమతి సీరము సుభద్రయాంబగారి వామము గృహలక్ష్మి పాతకులకు చిరపరిచితమైనది. ఆమె వ్యాసములు గృహలక్ష్మికి ఆలంకారములు. సుప్రసిద్ధాంధ్రకవులగు శ్రీయుత పెట్టి లక్ష్మీనరసింహముగారి అగ్రసోదరి ఈమె. ఈమెకుమారుడు విశాఖ చట్టణము జిల్లా భీమునిపట్టణమున పోస్టుమేన్టరుగా ఉన్నాడు. ఈవిడుషీమణికి

స్వప్రసిద్ధి బొత్తిగా ఇష్టకరముకానిది. భర్తవయోగము కలిగిన తన యిరువదనవేలవేలముండియునీయమయోగాభ్యాసమును, గ్రంథపఠనమును ముఖ్యకార్యములుగాఁ బెట్టుకొని మాలబ్రదియుండుటలే ప్రయత్నము. సహజముగాఁ గలిగిన కవితాశక్తి భారతభాగవతరామాయణ సీతారామాంజనేయములను జరుపుటవలనఁ గుదురు లేజినది. అంతఃకలై హెచ్చుగాఁ బ్రబంధాదులను జదివినది కాదు. వ్రాసిన పద్యములు ప్రచురింప వలయునన్ను కుతూహలము లేనే లేదు. ఆమె రచించిన గ్రంథములలో ఇంతవఱకు మూడంచాత్రము ప్రచురితములు. విశేషకారణముండుట చేతనే ఆమె ఈమూడు గ్రంథములను ప్రచురించుట కంగీకరించినది. శీర్షిశుభ్రాలైన తన మాతృదేవికిఁ గృతియిచ్చిన కారణమున సురుచీవిజయమును సాటకమును, తండ్రికిఁ గృతియిచ్చిన కారణమున శిరోమణియను సాటకమును ఆమె యర్పించుటకు సమ్మతించినది. తన

శ్రీమతి సీరము సుభద్రయాంబగారు

మేనల్లుడు ఆనగా పెట్టి లక్ష్మీనరసింహముగారి రెండవ కుమారుడు చదివి యురముచెప్పుచు వినిపించిన యాంత్రియ వచనాకదాని ననుకరించుచు ఆమె 'వాగిలము' అను వచనము రచించినది. రాజమహేంద్రవరము నందలి సరస్వతీగ్రంథమండలివారు ఈవచనము ప్రచురించియున్నారు. ఈమూడు గ్రంథములు తక్కిన దక్కిన ఈమె రచించిన గ్రంథములన్నియు వరుదితములుగ

మన్నవి. 'భారతి' పత్రికాముఖమున 'ఉత్తరా విలాసము', 'రుక్మిణీ సందేశము' అను మనోహరపద్య వ్యాసములను ఈమె ప్రచురించియున్నది. ఈ విడుషీమణి గృహలక్ష్మి పత్రికాముఖమున 'సంక్రాంతి చందంగ' అను గద్య పద్యవ్యాసమును, 'శబరి', 'గృహలక్ష్మి', 'స్వయంప్రభా' అను పద్య వ్యాసములను ఇంతవఱకు వ్రాసియున్నది. ఈమె పుట్టుక ధాతృవామసంవత్సరమున. బలిజెకులము. విశాఖ చట్టణము నివాసము. భర్త వామము తన మరుచీ విజయ సాటకమున ఈమె ఇట్లు తెలుపుకొన్నది.

ఆ. నె. ఎవరిపేర్లవ్రాలె యాపద్యపాదాల్.
రంజులందొలినలరాదునో, మన
పైవరి కల్లగతుల వనసితనమమె, య
త్రిభవనిభుని వాగుచిభుని దలఁతు.
బ

తల్లిదండ్రులు తరిగివేసేవారు. స్వతహా తెలివితేటలుగలదయినదనడంచేత లక్ష్మీ కాపరానికల్లేటప్పటికే యెంత మంచిపిల్లమ్మా యెంతమంచిపిల్ల అని అనిపించుకుంది. అంచేత ఇహముందైనా అలాగే అనిపించుకుంటుందనుకుందాం మనం.

అత్తకానింటికొచ్చి పదిహేనురోజులయింది—యరవైరోజులయింది—నెల్లాళ్లయింది. శ్రా త్త కో త్తలా కాస్తపాఠగిల్లింది. ఇహఅత్తగారు కోడల్ని పిలవడంలో కొంచెంమాన్యుతెచ్చింది. సలక్షణమైన 'లక్ష్మీ' అన్న పేరుమానేసి 'లచ్చీ, లచ్చీ' అవడం మొదలెట్టింది. 'ఒసేలచ్చీ—యిలారా. ఈపని చెయ్యి, ఆపని చెయ్యి' అవడంలో దిగిపోయిందండి. 'లచ్చీ-లచ్చీ' అనికోడల్ని పిలిచే యేమైనామరిగిపోయిందా? 'లక్ష్మీ' అన్నదిసంస్కృతం, 'లచ్చి' అన్నది అచ్చ తెలుగుమా. 'లచ్చి-లచ్చి' అని పేవలమా ఆసుహృద్భువు యొక్క ఆధానికి నే కొమ్ములువచ్చిన కవిపుంగవులు సహితం సంబోధించేవకదా, అందులో యేమిలేవ్వు లేదు అనియెవరైనా అంటారేమా? సరే—అదీనిజమే కాని యీసందర్భంలోమాత్రం కోడల్ని న్యూనరగా చూడాలనే వుద్దేశంతోనే అలాఅవడం మొదలుపెట్టింది. నేనుచెప్పడం యెందుకు? మీకే తెలుస్తుంది. చూడండి! ఈవిడకు ఒహాహుకుంది. ఆ ఆమ్మాయిపేరు మల్బులక్ష్మి. కూతుర్ని పిలిచేటప్పుడు మాత్రం 'కూచాలు'తప్పకుండా 'మల్బులక్ష్మి—మల్బులక్ష్మీ' అంటూఉర్లంతీసుకొని మహాకయ్యారంగా పిలుస్తుంది. ఇహకోడల్ని పిలిచినప్పుడో, అమాంతంగా యీ 'లచ్చీ—లచ్చీ' అన్న తెనులుడుకుంది! అచ్చ తెలుగుో లేక మరేతెనుగు? పాపం మనలక్ష్మీకిమాత్రం కొంచెంకష్టంకోచింది, నిజంచెప్పవద్దా. అందుకు మనంయేమీ అనడానికేమిలులేదు. పుట్టింటిదగ్గర—అక్కడవున్న వాసీవాన్ని 'లచ్చీ, లచ్చీ' అనిపిలుస్తారు. తనకీ అత్తగారింట అగ్గలేవట్టింది. రోజులేదోయీడుమ్మానేవుంది—నుహాకష్టంగా యీడుస్తోంది. అత్తగారు 'లచ్చీ' అని పిలవడంలోనే పొళ్లుమందుకుపోతుంది. ఒహాటిరెండురోజులు వూరుకుంది. అక్కణ్ణించి 'లచ్చీ' అన్న పిలుపు వినడంతోనే కొంచెంముఖం కేపురించుకునేది. అత్తగారు యిదికనిపెట్టింది. 'యేమే, నేనుపిలవడంలోలే మొహావేమిటి అలామడుచుకుంటావు? మామగారిదగ్గర మాత్రం మహాకలివిడిగానూ; మహాతెలివిగాను వుంటావు?' అని అవడం మొదలుపెట్టింది. పోవీ యేదో యిలాఅనివూరుకుంటుందీ! అబ్బో, అవిడేమిటి—జగజ్జంఠ్రీ. 'మొహావేమిటే—యెప్పుడూ మొరడులాగేపెట్టుకుంటావ్? ఎప్పుడూ కొరకంచులాగే వుంటుందే? నేనేంవదంపెట్టేను నీకు?—నేనుపిలిచినా, నన్నుచూచినా అలాకొరకరలాడతావేం? మీఅక్కయ్య నెల్లేటప్పడుచెప్పిన పాతాలాయేమిటివి?' అని అత్తగారు అంది.

మనలక్ష్మీ యిహకోపంపట్టలేకపోయింది. 'ఇదేమిటండీ! మీరిలాఅవడం యేమిటాగాలేదు. పైగా మాఅక్కయ్య పేరెత్తుతారందుకండీ, పెద్దవారుమాడానూ' అని మహాకష్టంమీదఅంది. అనకతప్పిందికాదు. యేంటేస్తుందిమరి? మంచిదికనక అంతటితోవూరుకుంది. మరోలాంటిరైలేనా దూసుకో అంటేదూసుకో అని కచ్చాబిగించకపోయిందా? ఎలాగైతేనేం, అత్తగారు క్రమక్రమంగా కొంచెంఅధికారం చలాయించడం మొదలు పెట్టింది.

ఏపాటి హెచ్చుతగ్గవచ్చివా బ్రహ్మరాక్షసి యీఅత్తగారు. నిలుమంటే మరామేకు, కూర్చుంటే మరామేకు అంటారే—ఆమాస్తరుగావచ్చింది లక్ష్మీసంగతి. పాపం యెవరితో చెప్పుకుంటుంది—యెవరితోచేస్తుంది? బాగాచదువుకున్నదికూడాను. విలేమాత్రం, ఒక్కవీసమెత్తయివా తల్లిదండ్రులకు వ్రాసిందా?—లేదు. వ్రాయవలెనుకోలేదు. తనతెలివితేటలచేత తానేసమర్థించుకోవాలనుకుంది. ఛాప గొట్టి యింటిచాకిరీఅంతా చేయిస్తూనేవుంది అత్తగారు. కదిలిలేపోటూ—మెదిలేపోటూ. విలేమాత్రం యేంచేస్తుంది? మహాఓరిమిపట్టి రోజులు యీడ్చుకొన్నూంది. భర్త విష్ణువర్ధనరావు ఆయేదే బియ్యంపేసయాడు.

ఇంకా యేవుద్యోగంలోనూ ప్రవేశించలేదు. ఒక్కనుగుణం! ఈతడునుట్టుకున్నాత్రం మూర్ఖుడుకాడు. చదువు కంటేమాత్రం యెంతమంది దరిద్రగొట్టుదనములులేరు? భార్యయొక్క సుగుణాలుబాగాగ్రహించేడు, కుర్రాడైతేసేంగాను. రద్దీయొక్క బుద్ధివిశేషతలు ఆతనికి బాగా తెలుసును. ఏలేసేం? భార్యను అన్యాయంగాబాధపెడుతున్నావని యేమన్నా ఆనగలదా? నిజమే; నిజంగా—ఆనవసరంగా—బాధపెడుతూనే వుంది. కాని యీవిషయమే యేమన్నా అంటే అల్లరిపెచ్చిపోతుంది మరి? ఒహావేళ తేగించితంటే, తండ్రి మనస్సుకు యేమిసోపిత్తోస్తుందో? తండ్రి చాలామంచివాడు. బహుశాయోగ్యుడు. భార్యగుణాలన్నీ బాగా తెలుసును. గయ్యాళిగఁడని తెలుసు. ఖర్మంచాలక యేదన్నా అన్నాడో, అతనిచరువుమర్యాదలు వీధులో వున్నాయన్నమాటే. అంచేత మనలక్ష్మీధర్త మాచీమాడవట్టుపైకి పూరుతున్నప్పటికీ, పడకటింటరాత్రిసమయాల్ని, ఆవిడమనస్సు మహా ఆహ్లాదకరంగావుండేట్టు ప్రవర్తించేవాడు. ధర్తయందు లక్ష్మీకిచక్కని ప్రేమకుదిరింది. అంచేత తనకేమిబాధయందేదకదా అనిమనోధైర్యమూ, సమృక్తమూ బాగాగలిగింది. అత్తగారిహ యెన్ననుకున్నా, తనమకానట్టే. తనపనియేదో తమబాగ్రత్తగా చేసుకునేది. ఇహాళామనిషిసైబం యింతేకదా అనుకుంది. మఱెందుకు కృధావాగ్నివాదం అని ఊహింతుంది.

కాని కోడలుపురుషుంటే అత్తగారు పూరుకుంటుందీ? తనకు తోడయేట్టు కూతుర్నికూడా కాస్త యెగవోసింది. కొంచెంయింపుమింపు, మాడుమార్తలా తల్లెతల్లి—కూతురేకూతురు. చిన్నప్పటి నుంచీ రణరాలుగాయి. ఇలాఅంటున్నాన్ని మీకుకోరువస్తే చెప్పలేను. వంచదానికెవ్వడికకళ్యంలేదు. ఆవిడన్నా సంచేయదానికి సిద్ధమైతే పదిసెగారు వేడినీళ్లూ, పురికరాలు పుచ్చుకొని అడుగులకుడుకు లాస్తూ సేవచేయవలసిందే. కట్టుబడిచినగుడ్డ పులికవలసిందే. తచ్చెమాపుట్టుపట్టిచేచిపోతుంది. పదిసెగారు విస్తరితయ్యాటిసిందే. మధ్యాహ్నము మాడుకుంటుంటయ్యేటప్పటికల్లా పదిసెగారు యెంతయెలాంటిపనికేస్తున్నా సరే కొబ్బరినూనె, దుచ్చెనాతెచ్చి ఆవిడతలదువ్వజడవేసి శృంగారించవలసిందే. ఇందులో యేదిలోటు వచ్చినాసరే, దూడేకినట్టుయేకేస్తుందిగా! ఎవడుకట్టుకుంటాడోకాని బాబూ!—బ్రహ్మరాక్షసిలోవైనా కావరంచెయ్యొచ్చుగాని—అమ్మ! దానిలో యెవడుకెగ్గలకుబాబూ, యిప్పుడేయిలావుందీ? యెవడో తగినవాడు వారకాలి—తెగలుకుదరాలి. అంతవరకూ గ్రొందలెడితే యెండలులేవు—పైనలెడితే వానలేవు! నిముషనిముషానికి ఆపిల్లయెముకలు కొరుక్కుతూ కేసేదికాదూ! ఎందుకైనా తగినవార్లారా వాయనా!—తల్లికి తల్లి, పిల్లకుపిల్లాన్నూ!

విష్ణువర్ధనరావు చూచేడు, చూచేడు. అంతకంతకూ ముదిరిపోతూందిరా అనుకున్నాడు. దీని కేమిటా?—గత్యంతరమేమిటా అని అలోచించేడు. ఒహానాడు వీధిపాలుపోయిందికాదు. విసిగిపోయి న్యూసుపేవరు చదువుకామనివిప్పేడు. మదరాసులో యేదో 40 రూపాయలు గుమాస్తాపనికాబాలన్నట్టు ప్రకటనవడివేడు. తక్షణం ఒకవిధమైన ఉత్తేజంవచ్చింది. మర్నాడు బయలుదేరేడు, యెవరితోనూచెప్ప గుండా. అబ్బప్పం—గుడ్డిలోమెల్ల—యేదోబాగుంది. సరే, అనుకున్నపుద్యోగం దొరికింది. తిరిగియింటికి వచ్చేడు. తండ్రిగారిలో యీసంగతిన్నట్టంగాచెప్పేడు. భార్యనువంటలెట్టుకొనే వెళతావని తండ్రి గారిలోఅన్నాడు. తండ్రి బాగాఅలోచించేడు, కోడలుయొక్క సుగుణాలన్నీ గ్రహించినవాడవడంచేత, కొడుకుచెప్పిందే బాగుందనుకున్నాడు. ఒకచుంచితోజూచుకున్నారు. మదరాసుకు సుఖంగాప్రయాణం ఆయ్యేరు భార్యాభర్తలిద్దరూను. కోడల్నిచంపించవని మొట్టమొదట అత్తగారడ్డపడింది. ఖంటాపళ్లంగా ‘నేనుతీసుకువెళ్లకలెప్పును, వాయిప్టే’ అని విష్ణువర్ధనరావుఅన్నాడు. లక్ష్మీ అత్తగారికీ, మామగారికీ నమ స్కారంచేసి, ‘వెళ్లివస్తాను మల్లులక్ష్మీ!’ అని అడవిడ్డలోచెప్పి, ధర్తతో సుఖంగామద్రాసు చేరింది.— ఖాయిగాతీవనం చేస్తూంది.

1

జ్యోతిక్ చిన్నపల్లెటూరిజమీందారు. కలకత్తాలోవుంటున్నాడు. చదువు, చక్కదనం, ధనం, గుణం ఎందునాకూడాలోపలేదు. తగినగృహణికావాలని అతనికింకాప్రబోధంకాకుండానే. తోచకపోవడం అనేనెపంతో హృదయం వెతుక్కుంటూన్నది. ఒకనాడు జ్యోతిక్ యథావసప్రభంజనంలో లలితాసాందర్యమిగింపం ముందగిమనంతోవచ్చేసియాతని ప్రేమహృదయం చలంపజేసింది. తండ్రివున్నప్పుడు లలితారాణి క్రిందపడి నేలరిగిపోయ్యేది. అప్పుడు ఆమె లక్షాధికారికూతురు. ఇప్పుడో సామాన్యునిసోదరి. తల్లిఎంతగారాబంగాచూసుకుంటున్నా ఆనొకర్లు, ఆపట్టుదుస్తులు, ఆరత్నాభరణాలు ఇప్పుడేవి? అయినా ఆచూపుల్లో అమాయకపు చలనము, ఆగులాబీపెదవుల్లో చిరునవ్వు వెన్నెలా, ఆకంఠధ్వనిలో మాధురీ ప్రవాహం, ఆవచ్చనిశరీరంలో ప్రవహించే విద్యుత్కాంతి అలాగేవున్నవి. వచ్చిరాని నేర్పుతో అల్లిబిల్లిగా అల్లుకున్నజడ, పిల్లనాయువుల్లో తేలిపోతూన్న ముంగురుల్లో మెరిసే కుంకమబొట్టు, పాముకుబుసంలాగు పాదాలుదిగి జీరాడుతూన్నగులాబీచీర, బాహువల్లరి సాందర్యం దివిగుణీకృతంచేస్తూన్న నీలిపట్టురవికా, చేతులకు రెండేసిగాజులు, మెడలో చిన్న ముత్యాలదండ, చెవులకు చిన్నరవ్వకమ్మలు. ఇంతే యిప్పటి యామెముస్తాబు. పెంపుకు కుక్కవెంటనడుస్తూంటే పెంపుకుచిలకను చేతులోపెట్టుకొని వచ్చి తోటమధ్యవున్నగచ్చు అరుగుమీదకూర్చుని అవ్వేలే అన్నదగ్గరనేర్చుకున్న ఇంగ్లీషుపద్యం చిలుకకునేర్పూతూన్న ఆద్యశ్యంచూచి జ్యోతిక్ చూపుమరల్చుకోలేకపోయ్యేడు. మీచెల్లెలిని చూడాలనేభావం సురేంద్రుడిదగ్గర కనబరచేడు. చెల్లెలిఅదృష్టానికి సురేశ్ పొంగిపోయ్యేడు. సురేంద్రుడితోట జ్యోతిక్ మేడమీదికి బాగాకనబడుతుంది. సంపదంతాతండ్రితోపాటుగతించినా అతోట. ఆమేడ. కొద్దిగా ఆస్తిమాత్రం నిలబడ్డవి.

2

ఆవేళకు తిరిగివస్తానుగదాఅని గ్రామాంతరంవెళ్లిన సురేశ్ కార్యంతరాలవల్ల రాలేకపోయ్యేడు. ఆసాయంత్రమే జ్యోతిక్ లలితని చూడ్డానికివస్తాడని లలితతల్లి ఆమెనుముస్తాబు చెయ్యడం మొదలెట్టింది. లలితకు యింతవరకూ అవసరంలేకపోవడంవల్ల ప్రత్యేకమైన విలువగలదుస్తులుగాని, వస్తువులుగాని లేవు. చూడ్డానికివచ్చేది జమీందారు. తన కూతురు తగినపడంబరంగాలేకపోతే ఆమెకేమీబాగోలేదు. తనచిన్ననాటివస్త్రాభరణాలన్నీ బయటికితీసింది. ఆనుందరి ముఖాననాట్యమాడుతూండే ముంగురులన్నీ పైకిదువ్వేసి ఏడుస్తూన్నకొద్దీ సాధ్యమైసంతగట్టిగావిగించి జడేసింది. ఆపైన ఆజడలో కొన్నివస్తువులు కూర్చి జడకనబడకుండా పువ్వులుకూర్చేసింది. ముక్కుకి ఆవిడపెట్టుకున్న నత్తు, బేసరీలు పెట్టింది. చెవులకేవోతగిలించింది. చంచలమైన యాపెదకళ్లకి దట్టంగాకాటుకపెట్టి

తిలకందిద్దింది. చూస్తేభయమేస్తోంది. ఆపర్రంగు! ఆచెమ్మీ! ఆలేసుకుచ్చులూ! అంతపెద్దది! ఆజాకట్టుతోడిగి దానికనుగుణంగా నిండుఉదారంగుబనారసుచీరకట్టించింది. అపై తనకున్ననస్తువులన్నీ ఎంతవదులై నా, ఎంతబరువై నా, అపిల్లఎంతపడ్చినా—కంకణాలు, కాలిగొలుసులుకొన్ని జతలు, వడ్డాణము, మెడలోకాసులదండలు, వరహాలదండలు ఏవేవో అన్నీ తగిలించింది. అయిదుగంటలుకొట్టగానే లలితాసుందరరూపం హృదయంలో చిత్రించుకుంటూ జ్యోతిక్ వచ్చేడు. కాబోయేలల్లుడురాగానే ఏమిమాట్లాడాలో, ఎలా మర్యాదచెయ్యాలోనని వేసికున్నవ్లాసంతా తాత్కాలికహృదయావేగంలో కలిసిపోవడంవల్ల వచ్చిన పదినిమిషాలకి అత్తగారు ఇల్లున్నీ కూర్చోమనిమాత్రం చెప్పగలిగింది. “ఇదేమిటి! ఈవేషమేమిటి! ఆలలితే ఈలలితేలాగ? సురేశ్ ఏడి? అంతామోసం. సౌందర్యం భ్రమ. దూరపుకొండలునునుపు.” జ్యోతిక్ తలతిరిగిపోతూన్నది. కొంతసేపటికి లలితకన్నీళ్లతో కలసినకాటూర మొహమంతా అలుంకుంటూతలెత్తి జ్యోతిక్ వేపుచూసింది. తిరస్కారకోప సమ్మిళితంగా నవ్వుకుంటూ జ్యోతిక్ లేచినిలబడ్డాడు. లలిత బంధంవిడిపించుకున్న లేడిపిల్లలా పరిగెత్తింది. మరునాడు సురేంద్రుడువచ్చి సంగతేంటోకనుక్కోవాలని స్నేహాతుడిదగ్గరకు వెళ్లి నిన్నతానులేనందుకు ప్రమాదణకోరుకున్నాడు. జ్యోతిక్ ఉదాసీనతచూచి భయపడుతూ మెల్లగా అవిషయంప్రస్తావించేడు. జ్యోతిక్ పెద్దగా ఊపిరితీసుకొని అవిషయమై ఆలోదించడానికి. సమయంకావాలనిఅడిగేడు. ఆమాటతో సురేశ్ సెలవుతీసికొని లేచేడు. ఇంటికి వెళ్లుతూ ఇతడెక్కడో చపలచిత్తుడిలాగున్నాడు అనుకున్నాడు.

3

అవ్వేళసాయింత్రం జ్యోతిక్ మికారుకుపోలేడు. పరధ్యాసంగా సురేశ్ తోటవైపుగా పట్టగోడదగ్గరనిలబడి అర్థహీనంగాచూస్తున్నాడు. వయ్యారంగా వనలక్ష్మిలాగ తనశ్వాస శుకాలలో లలితవస్తోంది. అరే! ఏమిటిగోల? మొన్నఆవేషం! ఇవ్వాళఈవేషం! జ్యోతిక్ ఊలికిపడి సరుకున్నాడు. గుండెవేగంగా కొట్టుకుంటున్నది. ఆమె వచ్చేసి ఆలరుగుమీదే ఆలాగే కూర్చుని చిలక్కి చెప్పినపద్యం వప్పచెప్పుకుంటూన్నది. ఈనమస్య ఎలాగనిర్ణయించడం? మల్లా వాళ్లయింటికెళ్లిచూస్తే ఆలాగేకనబడుతుందేమో. ఎమన్నాకానీ అనుకొని తిన్నగతోటలోకివచ్చేసి కాస్తదూరంలోనుంచుని ఆనిర్మలసౌందర్యం తనివిదీరా తిలకిస్తూన్నాడు. దూరపుచూపులుగావు. నాలవివేకం అనుకున్నాడు. అవిడకట్టుకున్న పసుపుచ్చజరీచీర సంజకెంజాయతోకలసి ఆమెకు మరింతసౌందర్యంగూర్చింది. ఆపొట్టిచేతుల తెలివట్టురవికలోంచి దుముకుతూన్న ఆశరీరకాంతిచూచితీరాలి. అవిడలేచిక్రిందపడిపోయిన చేరుమాలందుకుంటూంటే జ్యోతిక్ కనబడ్డాడు. ఇప్పుడాచూపులు జ్యోతిక్ హృదయాన్ని కలతబెట్టేళాయి. ఈచక్కదనం ఎక్కడనుంచేమాత్రం ఏలాదాగుతుంది? మల్లి ఆవ్వేళటి వేషం ఈవేషంపోల్చుకునేప్పటికి జ్యోతిక్ కునవ్వాగలేదు. అవ్వేళటివేషాడంబరం ఈచంద

మామనుక మ్మేసింది. సురేశ్ ను అన్యాయంగానొప్పించేను, ఇప్పుడే నెల్లి ప్రాయశ్చిత్తంచేసుకోవాలనుకున్నాడు. లలిత అప్పటికే మెరుపులామాయమైపోవడంవల్ల మరి ఉండాలిసిన అవసరంలేకపోయింది. శరవేగంతో సురేశ్ దగ్గరకు నెల్లేడు. బరిగిందంతా చెప్పేసి యిదంతా మీయమ్మగారి అలంకరణాచాతుర్యఫలితం గనుక నన్ను క్షమించవలసివుంటుందన్నాడు. సురేంద్రుడికికూడా నవ్వాగిందికాదు. ఇంతలో తోట్లించిబయలుదేరిన లలిత దాదా! అనిపిలుస్తూ గుమ్మందాకావచ్చి జ్యోతిక్ కనబడగానే అతనివైపు తీక్షణంగాచూస్తూ గిరుక్కునతిరిగి నెల్లిపోయింది. స్నేహితులిద్దరు ఒకరిమొహం ఒకరుచూసుకు నవ్వుకున్నారు. కొంతసేపు మాట్లాడి జ్యోతిక్ నెల్లిపోయాడు. పర్యవసానం ఏమిటంటే వారంగోజలకు లలితాజ్యోతింద్రులపెల్లి! ఆవేళనుండి లలిత తోట్లొకిపోవడం మానేసింది.

మల్లెపూవులకథ

అధికారాల్ల నూర్చునా రాయణరావు గారు బి.యల్.

మాపేరుమల్లెలు మాయింటిపేరు
పూలవారనుచెల్లబాలంటారు;
సిరిసంపదలు మాకుబరువుగాలేవు,
ధన మింతగంధంబు ధవళకాంతులును.
నెలతలందరమేము నిత్యమల్లెలము,
బొండుమల్లియల్లె పురుషులుమాకు,
నన్నబాబులును మాబాతిలోవారె,
చంచరీకములు మాసావాసకాండు.
భోజనంబులు మాకు భూమిసారంబు,
ఆలయంబులు మాకు ఆకుజొంపములు,
ఘనకార్యములు మాకు కళ్యాణవిధులు,
అనురాగమే మాకు హృదయగాలి.
గాలిలోజనియించి, గాలిలోపెరిగి,
గాలిలోబెడ్లాడి, గాలిలోవలచి,
గాలిలోవికసించి, గాలిలోవాడి,
గాలిలోజీవాలు గనుపుకొంటాము.
వాసంతుడే రాజు, వనమె రాజ్యంబు,
వేవెల్లు, రేవెల్లు కావలయువారు,
నవ్వుమోముల మాకు నగలునాణెములు
మందయానలబడలే మావాహనాలు.

శుభకార్యములు మేము చూడనివిలేవు,
కళ్యాణములు మేము గాంచనివిలేవు,
శోభనాల్లేనేము, సుఖములిచ్చేము,
పండుగులబాలించి ప్రతిభగన్నాము.
పూజాపురస్కారములలోన మేమె
పనులన్నియుంజేసి పాటుపడతాము!
కట్నాలుకానుకల్ ఘటియించువేళ
నద్గుణంబులుమేమె సాటిచెపుతాము.
సారెలో సిగ్గుచే జంతుజన్మినికి,
అత్తవారింటిలో క్రోత్తకోడలికి,
దయితునిరాకకై తపియించుచెలికి
ఆనందమొనగూర్చి అభయమిస్తాము.
చిట్టిసాగుకు మాకు పెట్టిందిపేరు,
మైత్రియందరిలోడ మాయొక్కతీరు,
మనియుండినన్నాళ్లు మర్యాదసెడక
కాపాడుకొనుచుండి కల్లుమూస్తాము.
మేమున్న అందరూ ప్రేమించుతారు,
ప్రజలప్రేమముకన్న భాగ్యమేముంది?
హాయినించుటయె మాకొనుపావనము,
నెనరులెంచుటయె మానిత్యజీవనము.

సేరేమిపెట్టను?

పానుగంటి విజయరాఘవరావుగారు

క్రిందటిసహాయనిరాకరణపు దినాలలో ఐదేండ్లపిల కళ. మొత్తంతీగలాగు దేహకాంతి - గుండ్రని ముఖము - చేరదేసికన్నులు - మందహాసముతో బయలుపడే చెక్కిళ్ళమీద చిరుగుంటలు: ఇవి కళ చేయుచు కొననిఅభరణాలు. తెబ్బలవాకచేతులన్న జవామశ్రేపు ఆహారం - సింగపూచీటీపరికిసి - మెడలో ఆర్ అండ్ సర్వహారము - చేతులకు అయిస్క్రీముగానాలు: ఇవి కళ చేయుచుకొనిన ఆభరణాలు. అప్పటికి మ్రోస్కూలులో రెండవశాఠ్యముచదివెడిది. కళ కాపురమున్న ఇంట్లో మనోహరం, రాజశేఖరం అను ఇరువురు పిల్లలుకూడా కాపురముండువారు. కళ ఈపిల్లలతో కలిసి ఆడుకొనుచుండెడిది. వారునివసించుచుట్టణము, సముద్రతీరము కనుక మువ్వరును సాయంకాలములందు సముద్రతీరమున కాలముగడుపుచుండువారు. ఇనుకపై చిత్రింపుబడిన రమపాదచిహ్నములు, సముద్రతీరంగమలలో కరిగిపోవుచుండుటచూచి, వారు. నిట్టూర్పులు విగిడించువారు. కాలసర్వమునలెపైకిలేచి, విరిగిక్రిందపడు, అలలగర్వముచూచి నవ్వుకొనుచు. కరటముల దెబ్బలకు జంకక, ఆచలమైయున్న కొండనుచూచి మెచ్చుకొనువారు.

* * * * *

మనోహరం వాజామగానుండువాడు. దేశభక్తిపూరితుడు. స్వదేశీపంచ, మోచేతులకుపైకిమడచిన స్వదేశీలావ్నీ, కుడిపాపటకాపింగు, బంగారుగొలుసుచేతిగడియారము కలిపిన మనోహరంబొమ్మ రయారగును. కన్నులు చిన్నవైనా భావపూరితాలు. కాబట్టి చక్కనివే. ఏలాగునవైన మనోహరంలో కళా సౌందర్యము ఉండెడిది. రాజశేఖరం కొంచెంమూంకాయుడు. అయినను మన్మథుని అవరావతారము. పుటముపెట్టినబంగార మరేనిదేహచ్ఛాయ. గ్లాస్టోమలుపంచ, సిల్కామర్న, సెప్ట్రాఫ్ కోటు, రిమ్ లెస్ కంటివోడు రాజశేఖరానిని సదా ఆశ్రయించియుండెడిది. వీరిరువురమైత్రి మిగులప్రళంపనీయమైనది. ఊరివారికికూడా వీరిమైత్రి హృదయమునకెక్కిన.

కళకు రాజశేఖరమనినప్రీతి- ఆనందము. మనోహరమనిన జాలి- దయ. రాజశేఖరమును చూచుసరికి కళకు లోన సముద్రతీరంగమువలె సేదియోపైకుటకెడిది. మనోహరమును చూచుసరికి లెంగ లోన ప్రవేశించెడిది.

“ఈమెను పెండ్లాడనిజన్మ మేల” అని రాజశేఖరునియూహ. “ఈమె ప్రేమించునన్నువులో నే నొక యలుపునైయున్న చాలు”నని మనోహరుని ఆశయము. “నన్నేల పెండ్లాడ”దని రాజశేఖరునిదైర్యము. “ఏమో! అట్టి భాగ్యమునాపంటివానికి కలుగునా?”యని మనోహరునిదైర్యము. “పెండ్లాడననినయెడల రాక్షసనివాహము కావెంటు”నని రాజశేఖరుని నిశ్చితార్థము. “నన్ను పెండ్లాడుమని యామెనుబలవంతము చేయుటకు వాకేమియధికారమున్న”దని మనోహరుని నైరాశ్యము.

కళచూత్రము రాజశేఖరునిపై మనస్సులగ్నముచేసెను. కాని అప్పుటచ్చట మనోహరునిమూర్తి యామెలో ప్రవేశించి అప్రయత్నముగా ఆమె కనుకొలుకులనుండి కన్నీటిబొట్టులై రాలి పోవుచుండెడిది. “పాపము”అని అప్రయత్నముగా ఆమెనుండెడిది. మనోహరం వ్రాపివగీతాలు ఆమె సదా సంగీతముతో పాడుచుండెడిది. ఒకనాడు కళ మనోహరునిగీతాలలో

“తిరిగి నీళ్లాడ దీకాలదేవత అపు
దనుభవించిన సౌఖ్యపుటరనిముసము”

అనిపాడుచుండగా రాజశేఖరమువచ్చి

“ఎన్ని నిదురశూన్యంపురే లీడ్చికొంటి
నో ముడుచుకొననికనుల...”

అని వచ్చియురాని రాగముతో పాడుకొనుచువచ్చెను. ఆరెనించూచి కళ “కేళిరం! అబ్బ- వచ్చినావు
టోయి- ఒడలు ఏమిటో ఆవుచున్నది నుమా”.

“కళా!”

4. ఏనొకపుష్పలావికుడనేని తదీయకచాళరీరస
మ్యూనితచిత్రచిత్రసుమమాలలనెన్నియొ

నీపాదాలమీద పడవేసినమస్కరించి యుందునునుమా.”

“మనోహరం పద్యాలు చాలాబాగుగా వ్రాయగలడు నుమా. రాజో! చూడుఈపద్యం. పాపము.

వాలుజడమీది చెట్టునెంపంగిదండ
కుడియెడమలకొత్తిగిలక జడతకాంచి
లకట! ఒక్కమార్తె న నాలకలుషితపు
ప్రేమ తలచి తలాడపై రేగదేల?

కేళిరం! ఒక్కమాట. ఈమనోహరానికి ఈ ప్రేయసి యెవరోయి?”

“కళా! ఈవ్రాతవ్రాయువారి కిదొకపిచ్చి. ఏవో ఒకప్రేయసిని తలచుకొనుట. ఆమెను చిత్రించుట. ఆమెై లేనిపోనిదే మదనతాపముచడుట. రాకపోయినను కన్నీరుమున్నీరైనదని పద్యాలలో ఏడ్చుట. ఈనవీనకవివరులకు నుమాలు.”

“ఏమోనుమా! నాకట్టి నమ్మకములేదు. ఒక్కొక్క వ్రాతగాడికి రహస్యముగా ఒకప్రేయసి ఉండి తీరునని నానిశ్చితాభిప్రాయము. లేకపోలే వ్రాతకుమీలేకనబడదు.”

“ఆఁ. అదివట్టిదిలే. వ్రానేవ్రాతకు చేనేకార్యానికి చాలాదూరము మనకవులలో”

“అలాగున సంఘాన్ని దూషించుటలేప్పు. కాని మనోహరుని ప్రేయసియెవరోయి? నీతోచెప్పి యుందును.”

“ఏమో, నాకు తెలియదు. నీతోచెప్పినాడాయేమి?”

“లేదు. కాని ఆలోచించగా”

“ఎవరని లేలనది?”

“నేనేనని”

ఈమాటవినునదికి రాజకేళిరం నిర్విణ్ణుడై “కళా! నీఅభిప్రాయములేప్పు- అరేదు నిన్నుప్రే...”

ఇంతలో మనోహరం

“వలపుతోలకరి మెరపువెన్నెల
చెలమలూరే ఆస్యసీమను
వేడియానిరి నిరియబొరిన
బాడపాడువడెన్.”

అని పాడుకొనుచువచ్చెను. కళకు ఒకకంట అనందము, ఇంకొకకంట దుఃఖము రెండుచుక్కలగా వెలసెడిను. మనోహరం “కళా! నాయనగారితో ఏమిటోచాలవేపు మాట్లాడినావే?” అని అడిగెను.

కళ:—బ్రాహ్మణా వాచివాహాపులిమయమే మాట్లాడినాను. ఆ - మఱచినారు. శేఖరం! తుమింకాలి నామొండిప్రశ్నకు. నీవు నన్ను పెండ్లాడెదవా?

రాజ:—రైటు.

కళ:—మనోహరా! నీవో.

మనో:—నీవనుజునిచ్చునెదల నిన్ను ప్రేమించెదను.

కళ:—అవిన?

మనో:—నీసౌందర్యము కనుల ఆకలిలేరునట్లుచూచెదను. నీవలుతులను చెవులదాహముతీరునట్లు త్రాగెదను.

కళ:—ఏమిటో, అంతావేదాంతము.

రాజ:—మనోహరం! ఏమిటా ఆర్థశూన్యప్రసంగాలు. ప్రేమించిన పెండ్లాడవలెను. పెండ్లాడిన ప్రేమించవలెను.

మనో:—శేఖర! నీవాక్యమందున్న మొదటిభాగము కొంతసత్యము. కొంతఅసత్యము. ఏలననప్రేమించినకవ్యను పెండ్లాడిన జీవితీహిత్యమెక్కువ. కాని నీవుప్రేమించినకవ్య నీవకము కాకపోవచ్చును. నాబోటిక్రిమి సౌందర్యదేవతోపానుకుడగుటచే చక్కనిస్త్రీని గాఢముగా ప్రేమించవచ్చును. అట్లుప్రేమించుటలో స్త్రీపురుషులరువురకుగూడ తప్పలేదు. కాని నాచేప్రేమించబడిన అవ్యక్తి, ఏకారణముచేసిన నావకముకాకపోవచ్చును. పెండ్లాడలేకపోయినకదా యని ప్రేమనుచంపుకొనవా? ఈసంగతి స్త్రీలకుగూడ వర్తించునుకదా? ఆ. అదిగో మొగమునగముచేయుచున్నావు. నీలోనున్నదుర్బుద్ధి ఇదియే. స్త్రీస్వాతంత్ర్య మనుసరికి శవముఖముచేసెదవు. కాన ప్రేమించినవస్తువు తనకు స్వాధీనముకానికొలది దానియందు ప్రేమ యెక్కువగును. ఇక పెండ్లాడినదానిని ప్రేమించవలయుననికాదా? పెండ్లిలో ప్రేమరాదు. ప్రేమలో పెండ్లియురానవనరములేదు.

రాజ:—ఏమో ఈమూలలన్నియు పుస్తకాలువదులుటచే ఉడుమజ్వరాలవలె పట్టుచున్నవి.

కళ:—పోనీలెండు ఎందుల కీఅనవసరప్రసంగాలు. మనోహరా! త్వరలో రాజశేఖరానికి నాకు వివాహము, నీవునచ్చెదవుకాదా?

మనో:—అసత్యము. కావలసినంత కరపెత్తనముచేసెదను.

*

*

*

*

*

1930 సంవత్సరము ఏప్రిల్ లో ఆరవలేదీ కాలచక్రములో ప్రవేశించినది. భర్తసంగ్రామములోనికి ప్రజలు చుమికినారు. ఓ ఎక్కడచూచినను సభలే. ఎక్కడచూచిన సత్యాగ్రహనకురనిన్నాహాలోలాహలములే. రాజశేఖరం పూర్తిగామారిపోయినాడు. కుద్ధస్యదేశీబట్టలలో మునిగిపోయెను. కళ దేశదోర్భాగ్యమును, వికసించిన వయస్సుకలదికనుక తెలిసికొని, స్త్రీలే దేశదోర్భాగ్యమును తొలగవేయటలో మొదటివారని తెలిసికొని, ఊరూరసభలుచేయుటకై తిరుగుచుండెను. ఇక మనోహరం అంతాఽత్యాగ్రహమే. రాజశేఖరం బాహ్యావేషమే మారెనుకాని స్వాదయముమాత్రముమారలేదు. మనోహరం శేఖరునిగృహమునకు పూర్వము వలెనే వచ్చుచుపోవుచుండువాడు. పైకిమాత్రము వారిమైత్రియందంతి మార్చకనబడుటలేదు.

ఒకనాడు ఎవ్వటివలె మనోహరం రాజశేఖరుని గృహముప్రవేశింపపోవునరికి లోన రాజశేఖరుని అగ్రహపూరితవాక్యములు వివలమచుండెను. మనోహరం కొంతసేపాని లోనికిప్రవేశించి “శేఖర! ఇంకను కోపాగ్ని చల్లారలేదు కాబోలు. అంతకుంచించుకోన్నావు మొగము” అన్నాడు.

కళ:—మిత్రేభరంగారి కోపము తీర్చే ప్రయత్నములో నీకు సాహాయ్యపడతాను, మనోహరా!

రాజ:—కళా! పో, ఆవలకు- పరపురుషునితో అనవసరప్రసంగములెందుకు? అయినదిచాలదా?

మనో:—కేభర! ఏమిటి ఈవికృతము? అయ్యో! పూర్వపుటుదారమంతయు మనస్సునుంచి ఊడి పోయినదామేమి? కాపురాలు చేయుచున్నవారి మనస్సులు ఆమమావాలకు ఆస్కారం ఇచ్చునని అనుకొన వలసివచ్చుచున్నది.

రాజ:—మనోహరం! ఇకనీవు వాఇంటికిరాకు. వాభార్యతో కారణములేనిదే మాటాడకు.

మనో:—ఇకరానులే. కరిగిపోయెదను. గాలికిందమారెదను. కాని నీచూపులనుంచి నెలపుపుచ్చు కొనుమునుపు నీకొకచిన్న ఉపదేశము చేయవలెననిఉన్నది.

రాజ:—నిన్నవేలకోలది ప్రజలలో కళ దేశాన్నిగూర్చి ఉపన్యాసము యిచ్చివదికాదా? ఆలాగుననే నీవుకూడ ఇచ్చెదవా?

మనో:—కేభర! ఎంత అజ్ఞానము నీబుట్టులో ఘనీభవించుకొనిఉన్నది? కళ నిన్నఉపన్యాస మిచ్చుటలేప్పా?

రాజ:—ముమ్మాటికి.

మనో:—కేలము అనుమానపీతాచమనకు బాడగాభాకరీచేయుచున్నావు నీవు. నీలోపమానమత్వం మనలదయి రాలిపోయినదన్నమాట. నిన్న పాపము కళ నలుగురిలో లెక్కరిచ్చినదని రాత్రి ఆమెనుకొట్టి నావా? దుర్మార్గుడా! మానవవేషంలోనున్న రావణాసురునివలెనున్నావే? కేభర! నీవు సంఘసంస్కరణ మును గూర్చి ప్రాసేవ్యాసములేమి? ఇచ్చేలెక్కలేమి? నీవుఇంట్లోచేసేచేట్టలేమి? ఎక్కడైన అతుకుఉన్నదా?

కళ:—మనోహరా! వృథగా ఊపిరిఖర్చుచేసెదవెందులకు?

మనో:—కేభర! ఇక ఈకోపంతో మనవసరి. కనుక ఈలాగునచూడు: నీవు శర్మగారిఇంటికి ఆస్త మానము చెడలేదనెందుకు?

కళ:—చల్లడమే కాదు. రోజు అస్తమానూ ఆక్కడేమకాం.

రాజ:—శర్మగారిభార్య చాల ఉదారస్వభావముకలది. ఆమె ఆదరణ అనుమమానము.

మనో:—నీవుఆమెతో ఆలాగున నిర్భయముగాతిరుగుట, శర్మగారులేనిసమయము కనిపెట్టి, ఆమెను ఆమెన్నేహితురాండ్రను బండిలోవేసికొని తిరుగుట నీకుమంచిదేనా?

రాజ:—మనోహరం! ఇప్పుడు నీకుమానుషత్వములేదు. వారు ప్రేమైకతీషులు. సౌందర్యోపాసకులు. నిర్మలహృదయులు. నేనుకూడ అట్టివాడనే. మనస్సులుకలసివది.

మనో:—గురే బాగుగ వేయున్నది. నీభార్యమాటయేమిచెప్పినావు? నీవు పరస్త్రీలలో నొకస్త్రీపై తిరిగిన అదనీకుమంచిదియో? నీభార్య దేశముమధ్యకింపువది తోడిసోదరుల వేడుకొనివలెదా? నీవు చల్ల లన్నియు ఈమహిళామణులతో తిరుగుచున్నవా? ఇట్టినీవు- స్త్రీస్వాతంత్ర్యము నిర్మలహృదయులతో కోరు నీవు- ప్రేమ దైవస్వరూపమని వేదాంతం ఒలకపోసిననీవు- నీభార్యను నీన్నేహితుని ఇంటికితీసికొని వెళ్లి నావా? ఆమెను నీన్నేహితులకు పరిచయముచేసినావా?

రాజ:—ఓహోహో! పాకముముదురుచున్నదే. కాని నీవుచెప్పినవన్నియు నిజమని ఒప్పుకోవక తప్పదులే.

మనో:—ఇంక కొంచెమువినుము. నీతోచదువుకొనిన వీరాస్వామిగారు చూచినావా పాపము పోటా నీయముపైపైడే పుచ్చుకొనసోయినారు. ఎందులకోచెప్పనా? తాను మత్రికరిమంచి బ్రహ్మకారముగా

లాగదలచిన స్త్రీ ఇంకొకని చూపుటకు కన్నులలో జవాబును తీరము వ్రాసినదని. ఇది అంతయు వారి ఊహా నిర్మితము. ఇదంతయు నీవెఱుగవాయేమి? ఈలాగుననున్నది మీరేమి. చిన్నతనమునుండియు నీదికొంత మొండిపాకమే. కాని కళమాత్రము పాపము విన్న విష్కూర్మముగా ప్రేమించుచున్నది. ఎంతో సౌఖ్య సముద్రములో నుండవలసిననీవు కానివారితోతిరిగి అదృష్టపాయుడవైతి ననుకొనుచుంటివేమో. హాస్య స్పదుడవైతివి.

రాజ:—బ్రహ్మచారివి. కబురెన్నియెనను చెప్పుగలవు.

మనో:—అబ్రహ్మచారిణిలు. మగలనుపవాసములుంచు మగవారులనే స్త్రీముకంటె వాడుకవ్యాసము కళగానేయుండునులే. నెన్నుంటికళను కొట్టుటకు నీచేతులెట్లుపాగెను? ఇంకొకరిభార్యలవైపు మనము కన్నులకు అనిమిషత్రవ్వము తగిలించిచూచినతప్పులేదు. అది పాపకార్యపాపన. కాని మనభార్యమాత్రమింకొ కనివైపుచూచిన ఓ మనస్కాదయములో తుపాను. కాల్కింద అగ్నిపర్వతము. కన్నులలో విష్కూర్మవాహము. చేతిలో ఆత్మహత్యయోలేక స్త్రీహత్యయో. ఈవిధముగానున్నది మనసాసయిటి.

రాజ:—మనోహరం! పశ్చాత్తాపముచచ్చినది. నన్నేమిచేయుమనెదవు?

మనో:—కళకు దొమ్మరిలేకుమువేయించి గడమీద సర్కస చేయించమని నేననుటలేదు. ఆమెకు స్వాతంత్ర్యమిచ్చు. నీవు ఉపన్యాసాలలో స్త్రీస్వాతంత్ర్యమునకెచ్చిన ఖరీదులో లక్షవంతు ఆమెకమ్ము. నీవురాట్నమునడుతుము. బట్టునేయింపుము. వానినన్నిటిని కళ ఆమ్ముకొనివచ్చుచుండును. ఊరూరతిరిగి దేశసౌభాగ్యమునకు, దేశీయస్వరాజ్యమునకు, దేశదాన్యవిహారచనమునకు స్త్రీయే, స్త్రీయే మూలమని చాటుము. భావికాలములో భార్యలుకలపురుషులు దేశమునకు చేయు మేలేమేలు.....కాని శేఖర్! నీకథ అంతయు వ్రాయవలెనని ఉన్నది.

రాజ:—శేరేమిపెట్టెదవు?

మనో:—శేరేమిపెట్టవా? అది అలోచన.

దేవదాసి

కావ్యవికారద అనుముల వేంకటేశ్వరవిగారు

దేవసేవార్థమైన జాతికినిజేర్చి
భారతీయులు మమ్ము పూర్వముననుండి
“దేవదాసి” లటంచును పావనప్ర
భావదంబైన పేరుతోఁబలుకుచుండ
నూదుకడ్డలకంటె మహోన్నతముగఁ
బ్రజ్వలించుచు దేవతారామములను
నాట్యములొనర్చుచుంటి మానాటనుండి
పూజనీయంబుగనె ప్రోద్దుపొపుచుండె.
తెలియనై తిని మాజాతితీరు, వారి
కట్టుబాటులు జీవిక కడుసుఖాల
వాలమనుకొంటి; నీ దేవతాలయముల
నరులుదేవునిసేవింప, నాకు వారి
పాదధూళిఁగృహించెడి పాటుగదిరె.

చమురు, వత్తియు-జ్యోతియైజ్వాలలెగయు
చందమున నామనంబు ప్రజ్వలితమయ్యె
నార! దుష్టకులాచారకారణమున
నిలుపునదహింపఁబడితి నో నేనుగూడ.
వింటిరేనాదుపాట మీమీనులార?
కంటిరేనాట్యకలన మీకన్నులార?
కలవుదీరెనె?—తీరిక కల్గెనేని—
భారముగఁ దోవలేదె నాబ్రదుకుమీకు?
వాలుజూపుల కోపులవై భవంబె
నలయు; నాయాటలేల కావలయుమీకు?
భావమెఱిగినచో నేను దేవదాసి
నగుటమృష—మానవునిదాసినగుటనిజము.

నూతన వధూవరులకు

నీరిపింజనేయులు గారు

వధువునకు

వరునకు

అనయంబునేవింపు మత్తమామలభక్తి
నాడుబిడ్డలజూతుమమ్మ రక్తి
బతినిబ్రాణముగాఁగ భావించి యేవేళ
సకలోపచారముల్ నల్పుమీవ
బాంధవకోటిని బరమాదరమ్మున
సరయుము దీనులఁగరుణఁగనుము
పెద్దలగురువృత్తిఁ చిన్నలసంప్రీతిఁ
బరిజనమ్ముల దయాగరిమఁగాండు
మితరసాధ్వలతోడ వర్తింపుమెలమి,
నింటఁగోటిచంద్రులు నుదయించినట్లు
లెపుడుఁ గలకలనవ్వుచు, నెల్లవారి
కింపుఁగూర్పుము గృహలక్ష్మీయిదియనంగ.
కోపమనునది యెంతయుఁ బాపహీతు
వగును; దానిని దరిఁజేర్పవలదునుమ్ము.
ఓర్పునక భూమివలె సతియొప్పువలయుఁ
గాన, నిత్యప్రశాంతిని బూనుమమ్ము.

కడుపుదెఱచినీకుఁ గన్యనొసంగిన
యత్తమామలయాజ్ఞ సరయుమయ్య
అబల-కృశాంగి-చుహానుకుమారి మా
చిన్నితల్లినిఁ బ్రీతినేముమయ్య
ఆర్థవిద్యావతి- యనుపమగుణ- దీవి
కొప్పిన స్వాతంత్ర్యమొసఁగుమయ్య
'అతిథిదేవోభవ' యనువేద, మద్దాని
నెంచిసార్థకము గావింపుమయ్య
అష్టమిత్రుల, విబుధుల, నాశ్రితులను
నుభయపార్శ్వంపుఁ జుట్టలనొక్కభంగిఁ
దనియఁజేయుచు, ఘురులదీవనలఁ గొనుచు
నెఁగుమోతండ్రి! గృహపతియితఁడనంగ.
నతులకంటె, గుణంబులఁ బతులువేయి
మఘఁగులాధిక్యముచుజెందిమచుటయొప్పు
గానఁ, గరుణయు సహననిగ్రహములొకట
నెనఁగ, నీలలితాంగి భరింపుమయ్య!

వధూ వరుల కట్లు ములు

అనుఁగుఁ బితరులకడనుండి, యాడుబిడ్డ
లల్లురును గొను నూత్నోపహారచయము
లందు, భారతీ - గృహలక్ష్మలధికతమము
లగును, విజ్ఞానకోశంబు లవియకాన.

పరిచితకంతము

శ్రీమతి బసవరాజు వేంకటరాజ్యలక్ష్మీ గారు

ఆకాసమున నవిగొంచుక్క
లల్లుకొనెడు, చందమామ
వృక్షములనందునుండి
తొంగితొంగి చూచుచుండ!
కొండలోయ దిగెనువాగు
నుండిజీవజలములవిగొ,
నురగగ్రక్కునలలతోడ

గుసగుసలాడుచుపోయెడు!
పండువెన్నెలన్ మెయివర
వశమందగ కోకిలంపు
పాటకుచెవియొగ్గి, పూల
వాసవకున్ మదినిపొంగి,
కూరుచుంటి సుఖముగ నీ
కొండరాతిపైన, నార!

యేమిటిద్ది సఖి! యంచు
నెవరో పిలచినట్లుదోచ!
నమ్మతమధురనాదముతో
నాత్మకట్టుకట్టిలాగు
నీకంతము మున్నెపుడో
విన్నయట్టులున్నదహో!

శారదలేఖలు

శాఖాగ్యవతియగు కల్పలతకు

నచ్చెల్లీ! మనమిత్రులగు రాజ్యలక్ష్మి నాకొకజాబువ్రాసినది. ఆజాబువలన కపట వేదాంతులుకొందలు గ్రామములలోజేరి యెంతబీభత్సముచేయుచున్నదియు, ఆమాయకులగు గ్రామజనులు వారిమాయావాగురలలో నెట్లుజక్కువకుచున్నదియు తెలియుచున్నది. దానిని వేచె నామాటలలో నీకుతెలుపుట! రాజ్యలక్ష్మివ్రాసినజాబునే నీకుఇందుతో బంపుచున్నాను, చూడుము.

“నాఖాగ్యవతియగు శారదకు

సోదరీ! ఎప్పుడు మనము పాతకాలలో చదువుకొంటిమో, ఎప్పుడు అచ్చెవగాయ లాడుకొంటిమో, ఎప్పుడు దాగిరిమూలలాడుచు పరుగులెత్తితిమో, ఎప్పుడు బొమ్మల పెండ్లిండ్లుచేసి గుడ్డెనగూడు విందు లారగించితిమో, ఎప్పుడు వివాహమాడెనో, ఎప్పుడు డల్లెవారియింటి కేగితివో అంతయు స్వాప్నికగాఢ; మాడు నాల్గ ముచ్చట. తుణుములో కలగని తెల్లవారినట్టులైనది నా బ్రదుకు. “అది అంతయు నుఖ సమాచారము, నుఖములు అనుభవించినట్టులుండవు. కష్టములు పీటలు పెట్టుకొని కూర్చున్నట్లుండును.” అని అందువేమో! ఇరువదేండ్లప్రాయములో కన్నెరవము, ఆయిదవరవము అన్నియు చెల్లిపోయి దుర్బలమైన వైద్యవ్యాధివల్ల తలపైబడినపుడు నా తీవ్రతయలో నుఖముకంటే దుఃఖమే యెక్కువ పాలనుకొనక మానుకొట్టు? కాని నా యాదుభిమంతయు నీవెలుగనిది కాదుగదా? ఎన్నిమాటులో జాబులు వ్రాసినావు, ఎన్నిమాటులో స్వయముగా వచ్చిచూచినావు? నీ సోహార్దము నాకు మఱుతుమన్నను మఱపురాదు. కావుననే యిన్నికష్టములలో గూడ నీ స్నేహసోహార్దము తలందుకొని నవ్వుడు నా కొకింత అనందము కలుగుచుండును. మతియు నేవింతసమాచారము విన్నను నీకు తెలియజేయువలకు తోచకుండును. కడలేని నాదుఃఖపాగరములో నీతోడిసఖ్యత యొకటే నుఖమరీచి.

ఈమధ్య మాగ్రామమున కొకవేదాంతురాలు వచ్చినది. ఆమె మా గ్రామమునకు క్రొత్తగా వచ్చిన మేష్టరుగారి తోబుట్టువు. నావలెనే గంగాభాగీరథినమానురాలు. భారత భాగవతములు చక్కగా రాగయుక్తముగా చదువగలదు. సీతారామాంజనేయములోని పద్యములు, పంచదశిలోని మహావాక్యములు, ఆమెకు కొట్టినపిండి. భగవద్గీత ఆమెకు కంఠపాఠము. ఎక్కడ ఏఆధ్యాయములో ఏశ్లోకమును చెప్పుమన్నను తెడువుకోదు. ఇక ఆధ్యాత్మరామాణములోని శీర్షసలు, తరంగములు, తత్వములు ఆమెకు వచ్చునని చెప్పట అల్పవిషయము. ఇట్టి పండితురాలు ఎందుమొగ మెఱుగని మాగ్రామమునకు వచ్చినప్పుడు వారి కేవిధముగా బ్రహ్మరథము పట్టుదురో చూచినవారికే ఆనుభవము. మాగ్రామమునకువచ్చిన విదుషీమణిపేరు పూర్ణమ్మ. ఒక్క నెలయైనను పూర్తిగాకమునుపే పూర్ణమ్మగారి పాండిత్యప్రతిభ మాగ్రామమంతయు నెల్లకొన్నది. ఊరిలోని పగము ముప్పాతకమంది స్త్రీ లామెకుశిష్యురాలైపోవారు. రాత్రియనక పవలనక ఆమెను నేవించుట మొదలు పెట్టినారు. కొందఱ కామె వేదాంతదేశికురాలు. మతికొందఱికి చదువులపంతులమ్మ. ఇంక కొందఱికి పాటలు పదములు నేర్పుగాయకురాలు. ఇంకను మతికొందఱావురాలండ్రు ప్రణవమంత్ర ముపదేశించి ముముక్షుజనవిధానమగు పరతత్వమును చూపించగల గురువైనను. ఆమె గ్రామస్త్రీల శాకర్షించిన విధమును, ఆమె ప్రజ్ఞావిశేషములును చూచి పెద్దపెద్దలే నమ్మోహితులైనారు. అడుదానికి చదువెందుకని

యాసడించే మాడుకాళ్లముసలమ్మలు, సనాతనధర్మపరాయణులగు పురుషార్థములుగూడ పూర్ణమ్మగారి దంతయు భగవచ్చింతయేగాని యీకాలపు మిడిమిడిచదువులుగావు, ఆమె పాదము బట్టినను తప్పలేదు, ఆమె శుశ్రూషచేసినను తప్పలేదని తీర్మానించి తమ అడవారినిగూడ ఆమెవద్దకు పంప ప్రారంభించినారు. తామెందులోను చేరక, చేరినవారిని యుక్తాయుక్తవివక్షణలేక తీవ్రముగా నాక్షేపించుచుండెడి యీ కన్న ర్వేటివ పార్టీవారినిగూడ తనవశము చేసికొనుటచే పూర్ణమ్మగారి సన్నిధికి పోయేబాట నిష్క్రమింపక మైనది. కాబట్టి శీఘ్రకాలములో చాలమంది ఆమెకు నిర్భయముగను నిశ్శృంకముగను శిష్యులైనారు. మాతలిదండ్రుల బలవంతమువల్లను, ఆమె విద్యావిశేషములు నామనంబునుగూడ నాకర్షించుటచేతను నేనుగూడ ఆమె దర్శనము చేయవలెనని వెళ్లినాను. మీ బావగారు పోయినతరువాత ఎనిమిదేండ్లకు వెలపుగా పట్టపగలు బయటకువచ్చుట ఆదియే మొదలు. అప్పుడింకను రెండుగంటలైనను కాలేదు. నల్లరు రాకముందే తీసికొని పోమ్మని నేను మా అమ్మను తొందరపెట్టుటచేత ఆ యెండలోనే తీసికొనివెళ్లినది. పూర్ణమ్మగారు తత్వజ్ఞురాలు గనుక పరమపాత్రికురాలుగా నుండునని నాయనాహ. కాని ఆమెను చూడగనే నాయనాహ హుళిస ఎగిరిపోయినది. మంచి హోదాగల అధికారివలె పూర్ణమ్మగారుఉన్నది. వ్రేళ్లను రెండుమూడుంగ రాలు రాట్లువేసినవి చేయనివికూడ ఉన్నవి. మనిషి కొంచము నలుపు. ఉన్నతము పుష్టియు సమానముగా నుండి భారీమంషి అనిపించును. నల్లనిలలాటమున తెల్లని విభూతిశీఘ్రము మెలుమూరమునకైన కన్నదువంత దట్టముగా ఉన్నవి. అప్పటి కింకను పూర్ణమ్మగారు గ్రంథకాలక్షేపముచేయు సమయముకాకపోవుటచేత ఆమె ముఖ్యశిష్యురాలండ్రెద్దరు తప్ప మరెవ్వరును లేరు. మెత్తని చిటుచాపవీడ తెల్లని గలిలు తొడిగిన దిండువేసికొని తానుకట్టుకొనిన చలనభావతీలోని యొకమడతయైనను నలుగతుండ ఒప్పిదముగా పడు కొని యున్నది. ఒక శిష్యురాలు తములపాకులకు సున్నము రాయుచున్నది. మాటొకామె మామిడిపండ్లు కోసి చిన్నచల్లెరములో పెట్టి పూర్ణమ్మగారి సమీపముగా నుంచి వినవకట్టతో వినరుచు ఆమెకు ప్రక్కగా కూర్చున్నది. ఆనైకిరి చూచి మేమప్పడు వచ్చుటకు తరుణముకాదేమో అనిపించినది నాకు. కాని మాఅమ్మమాత్రము నిశ్శృంకముగా నన్నా మెకడకు గొనిపోయినది. మా అమ్మను ఆమె బాగుగా ఎఱుగును. కాన ఇరువురకు మాటలు కలియుటకు ఆలస్యము కాలేదు. ఆమె ఎవరని వన్నుచూచి పూర్ణమ్మగారు మాఅమ్మను అడిగెను. మాఅమ్మయేనండి ఎనిమిది సంవత్సరాలైంది పెనిమిటిపోయి, నాటినుండి నేటిదాకా ఒక్కటేతీరు. ప్రపంచం చూడదు. దుఃఖం చూడదు. ఏమో మీరంటి పెద్దల దిగ్భవంచేస్తేనైనా యీ వెట్టి దుఃఖం చూసుతుండేమోనని బలవంతాన తమ సన్నిధికి తీసుకువచ్చేవని ప్రశ్న కళకాళము లేకుండ అన్ని సంగతులు మాఅమ్మ ఒక్కమాటుగా చెప్పినది. పూర్ణమ్మగారు తలయూపి బెట్టుగా ఊరుకొనినది. మస్మనో య్యధను దూరీకృతము చేయగల ఆప్యాయకరమైన మాట యేదియైన నామె నోటినుండి వెలువడునేమోనని ఆసక్తితో చూచితిని కాని కాలేదు. ఆమె శిష్యురాలు మాత్రము మంచి పనిచేకావు పార్వతమ్మక్కా! రాజమ్మను యిక్కడికి తీసుకొస్తేబాసుండువని నేనుగూడా ఎన్నిమాగ్లోఅమతున్నాను. అమ్మగారిపాదం బట్టిలే అన్నిచింతలుపోతాయి. రాజ్యం అదృష్టవాసుండవట్టే నీకు మంచిబుద్ధివుట్టి అమ్మగారిసన్నిధికి తీసు కొచ్చేవు. రోజూ ఇట్లాగేతీసుకొనే అదేఅలవాటువుతుంది. వారి నోటివాక్యాలే అన్నిచింతలూ పోగొట్టు తాయి, అన్నది బుచ్చంపిన్ని. శిష్యురాలైన బుచ్చమ్మగారివిధముగా స్తుతింపగనే పూర్ణమ్మగారికి స్వాతిశ యముపొచ్చినది కాబోలు “నావద్దయిటువంటివారెందలో దుఃఖిమిమ్మలె గురుకటాక్షంపొందేరు. ఇంతకు అదృష్టంబాసుండాలే. మహానీయులకటాక్షం కలగాలె. అనేకజన్మకృతపూర్వపుణ్యవిశేషంచేతగాని

బ్రహ్మచేతనైవ వారిదర్శనంకలగడం, వారిశుక్రూపలుచేయడం, వారికటాక్షం పొందడం లభించదు అన్నారు." చిత్తము తమరు కలవిచ్చినమాట వాస్తవం, పెద్దలదర్శనము సామాన్యంగాకలుగుతుందా? అది సుకృతవిశేషమే అన్నది మాత్రమే. నేనేమియు మాట్లాడలేదు. ఉభయలకూటలుకనుచు తలనందుకొని ఒక ప్రక్కకు ఒత్తిలిమారున్నాను. ఈవిధముగా మాటలుజమిగులుండగ నే పూర్ణమృగాయ మామిడిపండు ముక్కలు తినుటైనది. కన్యరాంత్రిచ్చిన నీటితో పుల్లెదములోనే చేగులుకడిసికొని తమలపాకులందుకొని షక్తిపొడి వోటిలోజేపికొనివది. ఘోషారథాంబూలావలగునప్పటికి మాడుగంటలైనది. పురాణమువలన కన్యశ్రీలాక్కరాక్కరే రావడము, పూర్ణమృగారి పాదములకు మొక్కి ప్రక్కగామారుండడము ఆరంభించివారు. ఒక్క అరగంటలో చావడినిండిపోయినది. వారిలో కాపులు, రెడ్డు, కన్యవారు, కోమిట్లు, కన్యబ్రహ్మణ్యులు, ఒకరేమిటి అన్నికలములకు చెందినవారుకావారు. అందఱు చేరవారివరువారే ప్రార్థనశ్లోకములు, పద్యములు, పాటలు మున్నగు అడంబరములతో పూర్ణమృగాయ భాగవతపఠనమారంభించి వారు. అవాటికథాభాగము దశమస్కంధములోని కృష్ణలీలలు. కృష్ణలీలలకు పూర్ణమృగాయ గొప్ప అంత రాధము చెప్పిరి. అత్యంతనిరాడవయములనుపైతము ఆమె విప్పివిప్పిచెప్పుచుండ దివ్యమైన అనాకార్య ప్రసంగములలో నేను నిమగ్నుడై నన్ను నేనేమజుచితిని. ఎన్ని రాజవలక్షణములున్న నేమి? ఈయొక్కపొండిత్య ప్రకర్షతే ఆమె పదసేవచేయనర్హునకంటిని. కాలక్షేపము జరిగినంతసేపు ఆమెకన్యరాండామెకు విరా ఘములేకుండ విననలు వినుచునేయుండిరి. ఆమె వాగమృతధారలుగ్రోలి రనినన ఆయాసంధములో ఆవీనన నేనుగూడబట్టుకొని ఆమెనించుక పరిచరితమువియముకంటిని. కాని నాకు నూయలిడియముగదా! కాన వారలంపులు బుద్ధుడములు ఏర్లలో నేమిట్టి ఏర్లలోనే కలిసిపోయినట్లు. నాలో నేపుట్టి నాలోనే కలిసిపోయి నది. ఇంచుమించుగ రెండుగంటలకాలము కాలక్షేపము జరిగెను. తరువరి ఎవరియిండ్లకు వారువదలిరి. నేనును అమృగాయ కలపుబొంది యింటికివచ్చితిని. తరువాత రెండుమాడుమాఱులిటులే భాగవతకాల క్షేపములకు వెల్లివచ్చితిని. అన్నియు పదులుకొనినను యెవరైనవదువుతుండిన వివేడియచ్చమాత్రము నన్ను చదవిపెట్టలేదు. కాన పూర్ణమృగాయ యితరగ్రంథార్థములుపఠ్యపించుచుండగ మీద వినవలయునని నాకు కుతూహలముకలిగెను. ముఖ్యముగా భగవద్గీతార్థము లామెవలనవినవలయునని నామానసింపజేసిందుచుండెను. కాన అమృగాయ భగవద్గీతనుజదివి అర్థముచెప్పన బప్పుడవి యామె కన్యరాండ్లనడిసితిని. పాదం త్రము యేడుగంటలైనతరువాత భగవద్గీతచదువుతురని వారుచెప్పిరి. అప్పుడొకమాటు వెళ్లవలయునని తలంచి మాత్రమే తీసికొనిపోవ్వంటిని. ఏరేయని మాత్రమేతీసికొనికెళ్లెను. కిటికీచక్కగా ఒకనవారుమంచ మున్నది. ఆమంచముపై గోడకుచేరవేసిన బాటిపాడుకొని కాళ్లుచాచుకొని పూర్ణమృగాయ కూర్చున్నది. కన్ను లకు సుశోచనములు. నెత్తిలో పుస్తకము, ప్రక్కను వ్రూలుమీద బాంధకు పెట్టుకొని పూర్ణమృగాయ చదువుటకు ఉద్యుక్తిరాలైయుండెను. చుట్టును నలుచుకన్యరాండ్రుండిరి. ఒకామె పాదములుపట్టుతున్నది. మఱొక శ్రీ వీరవతో విసిరుచున్నది. రెక్కనవారిద్దరు మంచపుపట్టెపట్టుకొని ఆమె పాదములచెంతగా కూర్చు న్నారు. ఆ ఆయిదుగురు ముఖమునపట్టింపుకొన్న విభూతిరేఖలు దీపపువెలుతురున పట్టముగా కనబడు చున్నవి. అదృశ్యంచూచి నేనాశ్చర్యచకితురాలనైపోయినాను. కన్యమగ్రహముకొనుమాత్రము మహా వేదాంతినియగు పూర్ణమృగారిట్టిమహాభగవముధవించుటయు, ఆమెనింతగా నీరునేవించుటయు రాగుగా ఉన్నదా? నా ఆంతరార్థ రసలో తా నే పశ్యులువైచుకొనివది. కాని సరియైన ప్రత్యుత్తరము మాత్రము పడయలేదు. ఇంతలో పూర్ణమృగాయ భగవద్గీతశ్లోకములు చదువుటారంభించివారు. ఒక్కొక్క శ్లోకము చదువుట, దానికి అథవార్తార్యాదులు వివరించుట, ఆపై వానిలోని విషయముపై చక్కనిప్రసంగము, అరటి

పండు ఒలిచి చేరబెట్టినట్లున్నది. నామనమ్మ మరల అపందసాగరములో నోలలాడవారంభించినది. గీతా శ్లోకములిన నామకడుక్రితీ. పూర్ణమ్మగారి ఆర్థమంతకంటె ప్రీతికరముగానున్నది. ఒకగంటపేషికాల క్షేపము జరిగినది. మా ఆమ్మయు నేనును యింటికియలు దేరించుచు నేనావా? బుచ్చమ్మక్కా! అనిబుచ్చమ్మ పిన్నిని పిల్చినది. బుచ్చమ్మ గారు జబాబుచెప్పమండ నమ్మముచాకమాతోచుచు ఆమ్మగారు తలంటిపోసికొందు రట, కాగానే బహువనిచెప్పి లోనికివెళ్ళినది. అమాటవినగానే నామనమ్మమా అందోళనపాలైనది. “ఇహ భోగవిరాగమును బోధించేరత్నజ్ఞురాలేమి? ఈ ఆభ్యంగనాటివ్యవహారములేమి? బోసే తలసంక్రమకలు కల దైనకాదే? ఇటువంటి ఆమెకు తలంటిపోయెటకు మెటికలవంటి నల్లరు విధవలంకనిపెట్టుకొని కూర్చుండు లేమి? రెండు బోడులైనను రెంపులు బోడులుకావను సామ్యము సార్థకమగుచున్నదే”. అనుకొని త్రోవలో “అమ్మా! ఇదేమి? ఇప్పుడే పనియిదిగంటలైందిగదా. ఇక ఈమె తలంటిపోమక నేడవచ్చుడు? వార్తయిండ్లకు వచ్చేదవచ్చుడు? ఈమె మాటలకు వేరలకు పొందికలేనట్లున్నదే” అని మాతల్లితో అంటిని. మా ఆమ్మకుగూడ నీమిచెప్పటకును పాలుపోలేను కాబోలు ఏమిటోనే అమ్మాయీ! అంతామింతగాఉంది అనినది. శిష్యు లకు అనుగ్రహించడానికేమో, పెద్దల ఉద్దేశాలు మనంతలునుకోలేముగా, అన్నామనేను తిరిగి. ఉం ఆను గ్రహమా, పామా అని మా ఆమ్మ విమసుగాజబాబిచ్చినది. ఆర్కాత్రయింటికివచ్చుచు నాకు పూర్ణమ్మగారిని గూర్చినవిచిత్తము మనస్సునుండి తొలగిపోలేదు. ఆరాజనము, అరీది, ఆభోగాభిలాష నాకు మాటిమాటికి కన్నులగట్టినట్లులుండి శిష్యులననుగ్రహించునెరుమున మాత్రము యిట్టిరాజము నెవరైనవలయుకొనవచ్చునా? ఇది తన్నుదాను పంచినుకొనుటగదా, తాను చర్చించెడు పాలిమార్గ కవియములేమి? ఆమధిమించెడి భోగ ములేమి? తావాచరించి యితరులవాచరించుమని చెప్పవారేగదా ఆచార్యత్వంబునకు తగుదురు? మనోవాక్కు ర్మంబులొక్కటిగా నమస్థింబుజాలనివా తిరులకు పరమాశోభదేశము చేయుటకర్హులగురా? అని ఇట్టి సందియములెన్నియో నామనమ్మను కలంచెను. ఆయినను ఏయర్థేశముతో ఆమెయిట్లు ప్రసర్తించు చున్నదో నంగరి చక్కగా తెలిసికొనక విమర్శించరాదని యనుకొని మరల మనస్సుమాధానము చేసికొంటిని. మొదట పూర్ణమ్మగారి ప్రసంగోపదేశములు ప్రతిఫలరహితములుగానుండెను. తదుపరి శిష్యురాలండ్రే నేర్పిలో ఆమెయేకోరనోగాని కూర, కాయ, పెరుగు, నేయి, పాలు, చంద్లు, కొంచెముండినుండి స్వీకరించు చుండెను. మన స్త్రీలకు ఒకరినిచూచి ఒకరుచేసెడిచట్టి అధికముగదా. వారిచ్చిరి మేమీయకపోవుటెలయుని క్రమముగా చచ్చుచియ్యములేమి ఫలకాకములేమి పాలుపేకులేమి యామెకు దోచిపెట్టెసాగిరి. ప్రతిస్త్రీకిని ప్రతీయంటను యావిధముగానర్పించుస్వారంత్రియమండదుగదా! కాన చాటుమాటులుగూడ ప్రబుతెను. గ్రామస్త్రీలవలన నిట్టిరాలడిచూచుకొనిన తిరువారే తప్పప్రతిభను ఇంకనుమాచనెంచికాబోలు మాయంటి శంకరజయంతి జరుపుచుమనియు, దానికి మాగురుస్వామియైన స్వామలుగారుగూడ వచ్చెదరనియు పూర్ణమ్మ గారు చల్లగా తనశిష్యురాలండ్రకరించెను. ఈసమాచారము క్షణములో ఊరినిండప్రాకపోయెను. ఆహా! ఏమి మనభాగ్యము! ఆమ్మగారు మన ఊరికిమహోచ్చదశ తేనున్నారని ఆసమాచారముపనినపిన్న పెద్దలుసాంగి పోయిరి. ఉన్న ఊరివారంత మంచివారైనవారిని తెలిసికొనలేరుగా! పొరుగుారివారి అడంబరమునకు దాపో హాస్యనుట ప్రతీయూరియందును సాధారణమేగదా. పెరటిచెట్టుమందుకురారు. క్రొత్తవెంటి, పాతకోరే గదా. మాగ్రామములోని పెద్దలసామి రెడ్డమ్మచొదరిగారు జయంతియత్సవమునకుగాను పుట్టెడుధాన్యము పాతికరూపాయలు వాపంతుఅనెను. అతడేనామెనగాదు అతనికిరెట్టింపువాపంతు అని మఱికొండలు పెద్దలు పంతాలాడిరి. ఇక నేమికొదున? క్షణములో ధనధాన్యములు నమకూడినవి. స్త్రీపురుషులు సాయపడిరి. పందిళ్లుపాకలువేసిరి. మండపములునిర్మించిరి. తోరణములుగట్టిరి. సకలసంభారములు సిద్ధమైనవి. ఈమహోత్స వము తిలకించుటకు చుట్టుపట్ల గ్రామములమండి వేలకోలదిజనులువచ్చిమూగిరి. నలుపురు మనుష్యులొక్కమాటు విధిని నడచుటయెలుగని మాయూరు గ్రామజనులతో కేటకిటలాడుచు కనులపండువుచేసెను. జయంతిరెండు

దినములున్నదనగా స్వాములువారు విజయముచేసిరి. ఆయనకు ముప్పదేండ్లకన్న వెక్కువలేవు. మంచి నుందరుడు. కన్నులకు బంగారుతోకట్టిన నులోచనములు, కాలికి మేలితరము పాడుకలు. చేతచక్కనిచందములు. వ్రేలికి మంచిఅంగురీయకమునుగలిగి కాషాయాంబరధారియయ్య స్వాములవారు సౌందర్యశిషానులగు నవనాగరికపు యువజనులకు తీసిపోకుండెను. ఆయనను చదువేమిచదువుకున్నాడోగాని స్వాములవారు ప్రాశ్న సర్లాగ బొగున్నాడురా అని పిల్లకాయలమహానజొచ్చిరి. జయంతి ఆరంభమయ్యెను. ఉదయముపూజ, భజన, శంకరచరిత్రాపారాయణము. మధ్యాహ్నము భోజనములు. సాయంత్రము హరికథలు, మున్నగు ఉత్సవ విశేషములతో మాత్రాభుజ్యముభోగమొనెను. ఆఉత్సవముజరిగిన అయిదుదినములును ఉన్నపూరివారును పొరుగురివారును ఆవేడుకవెల్లువలో నిమగ్నులైయుండిరి. కాని వివాహముహూర్తమైనవెనుక నాగవల్లివాడు వియ్యాలవారు పెండ్లికూతురువారిలోపములెన్నివట్టులే జయంతియైన ములునాడు గ్రామములో గురునలు బయలుదేరినవి. ప్రతిసంభకార్యము వెనుక పెత్తనదారులైన వారియొడ నిట్టివేరాలోపములు పర్వసాధారణమై యైనను పెద్దఉత్సవముగాన పెద్దపెద్దలోపములు క్రమముగా బయటపడసాగెను. వెల్లువతీసినతరువాత తడిసిపాడై దిబ్బుకొట్టుకొనిపోన వస్త్రసముదాయములైటపడినట్టులే ఉత్సవప్రవాహముతీసినతరువాత భజనలో, కాలక్షేపములో, వంటకాలలో, వడ్డనసమయములో జరిగిన అత్యాచారములు, అల్పులప్రవర్తనములు బయటపడెను. గుణదోషములులేనితావులేదు. కాని ప్రైవేనచచ్చిపోవువారియందును, కూలివారికి చేరినవారి యందును ఎన్నిలోపములున్నను లెక్కచేయరు. కాని పూర్ణప్రజ్ఞగలరంధ్రాస్వేషకులు కొందలు గ్రామ జనులవ్యాధయసీమలో పరమపూజ్యస్థానముననున్న పూర్ణమృగారియందును, స్వాములవారియందును పాప భూయిష్టముగులోపముల నెన్నపాగిరి. ఉత్సవదినములలో వాలోపమెటులనో పట్టిదిపోయినను ఉత్సవమైన ములునాటినుండి యావిషయమై తీవ్రవిమర్శనలు బయలుదేరెను. పూర్ణమృగారియందు పరిపూర్ణభక్తివిశ్వాసములు కలవాడు 'అవరాదు', 'వివరాదు', పాపము, పాపము, నరకమునబడిపోవుదురని వాదించినను దిన్న కారువారువినరైరి. 'ఇంతవేదాంతురాలే. ఈమెయందేలోపమా? జాట్టుజందెముతీసినచి సర్వసంగపరిత్యాగి నని కాషాయాంబరములంగట్టి మహాభాగ్యప్రసంగములు చేయజాలిన యెతీంద్రుడే. అట్టివానియందేలోపమా? లోకమున గురుపితమున నుండదగినవారియందే దుర్గణంబులున్నచో వీరులోకులకేమిభాగుచేయుదురు? టటో. ఈదుర్మార్గులను ఉపేక్షింపరాదు. తగినకాస్తిచేసి బుద్ధిచెప్పవలసినదే." అని ఊరిలోని యువజనులు కొందలు నిశ్చయించిరి. రాజాతలచిన చెబ్బలకుకొడువా యన్నటుల ఆకతాయలు తలపెట్టిన కానికార్యమేది? జయంతిముగిసిన రెండవనాటియవయము లేచిచూచునప్పటికి పూర్ణమృగారి వాకిటిముందర ఎంతఅనవ్యము చేయవలయునో అంతయుచేసిరి. చక్కగానున్నముగొట్టిన యింటిగోడలు కొంటెవాండ్రుడుకువారలతో నిండిపోయినవి. బుద్ధికాలినియగు పూర్ణమృగారివీధిభ్రమమునంతయు నెప్పుడూలేచిచూచుకొనెనోగాని ఆమెయను, ఆమెస్వాములవారునుగూడ రెల్లవారునప్పటి కాయింటిలోకాదుగదా ఆయూరిలో గూడ కాన్నించలేదు. యోగ్యత మనుష్యులకు ప్రజాంగిజోడు. ఎట్టిపాండిత్యమును యెట్టిమనీషయు కలముతో సరి రాదు. వినితవర్తనమునకు నేడును నమూల్యగౌరవమున్నది. ఎట్టిపరిస్థితులయందును వక్రతలేని నైతికజీవితమును గడుపనేర్చినవారే భవ్యులు. వారే గురుపితమున నుండగలవారు. అట్టివారి విద్యావిశేషములే జగన్మాన్యకరబడయును. జగమువారిచశము. జగమునకు వారు అశేయులు. కారదా! భక్తిజ్ఞానవైరాగ్యముల విషయమై పరిశ్రమించిన యిట్టివేదాంతులవేషయే యంతప్రమాదభీకరమైయుండ నిక మానవీపూర్వమవానినుల గతియేమి? ఏవిధముగా చూతీవితములు గడపుకొనవలయును? ఏమియు తోచకున్నది? నీవుదీనికేమి సమాధాన మిచ్చెదవో యని నీకువ్రాసితిని. త్వరలో ప్రత్యుత్తరము వ్రాయగోరెదను.

ఇట్లు

సోదరి, రాజ్యలక్ష్మి."

కల్పలతా! రాజ్యలక్ష్మీవ్రాసిన ఉత్తరమే కడుదీర్ఘముగానున్నది. దీనికినేనువ్రాసిన ప్రత్యుత్తరముగూడ పంపినచో రెండునుగలిసి భారమధికమైనచో బొట్టలుడిపారుమెంటు వారు నీకడ అధికదునుముతీయవచ్చును. ఈమధ్యనే అణాకవరునకు మతియొకదమ్మిడి తగిలించిరట. మనమిట్టి భారమైనబాబులు నమవనాగినచో అదమ్మిడి కానీగానో అర్థణా గానో మారవచ్చును. ఈడబ్బుకట్టబడినములలో ఈకాగితపునంచులు నానాటిక ప్రియ మగుచున్నచో మనయుత్తరప్రత్యుత్తరములకు అంతరాయము వాటిల్లునేమోనని నా భయము. కాన నేను రాజ్యలక్ష్మీకీవ్రాసిన ప్రత్యుత్తరము ఈమాటుబాబుతో పంపుదును.

ప్రణయరాధ

పసిడిచాయల పుష్పాడినలువబరచి
కమ్మవిరిజాజపూ దలగడరచించి
గంధసారములింపుగా గలిపి తెచ్చి
సిద్ధమొనరించి నే నిరీక్షించుచుంటి
మోసమేలనురావోయి మోహనాంగి!
ఏమిసీకిత్తునందువా, హృదయనాథ!
ధగధగలసీనురత్నాలతారహార
సుప్రభామాలికాబాలశోభితుడవు
కాన్కలొసగినతృప్తిని గాంచగలవే!

మీరాబాయి(స్నేహకన్య)

—ఇట్లు, మిత్రురాలు, శారద.

కర్ణసాలెము కృష్ణరావుగారు

భాగ్యములకోసి, స్వామి! నీవడసరోజు
మృదురజోలేకడివ్యసంపదలగోరి
వాడవాడల వీధుల జాడలరసి
వెడకుచుండెడి కనునిరుపేదనోయి!
కాన్కగా నేమొసంగిగాగలను నీకు?
గాన, తనివార, వలపూర, కలతదీర
గాఢభక్త్యానురాగసంకలితహృదయ
నీరజదళాలరాలు కన్నీటిచుక్క
సర్పణముసేతు, దయతోడ సరయుమయ్య!

శ్రీమతి టలేటినిత్యకల్యాణమ్మగారు

నీలోనిత్యము ధర్మకాంతి సుషమా నీకంట పెంపొందు; మే
మాలోకింతుము నిన్నుమాజపనిగా న్యాయైకవారాసిగా
నీలీలాముతదివ్యజీవితము నెంతే ధర్మకాంతాకన
ల్లీలక బోవిడనాడఁ బూనుటను తల్లీ! దివ్యశోభావతీ!
నీవొకయంగ దేశరమణీమణివైన నుదారబుద్ధి హిం
దూవరమాతృకాప్రజ కనూనముదంబెడ నుప్పతిల్ల నేవీ
చ్చావిభవంబుకూర్పు నిజశక్తిని సర్వము ధారవోయఁజ
మ్మిపు మహాత్మునొద్ద కరుదెంచితివో జననీ! శుభఃస్ఫుగే!
“అడమన్నేర్తురు వైరిపొంకము ధనుర్వాసారముల్ నేర్పుచో
సుదతీరత్నము” లన్మహోక్తి నిజమంచుం జూపఁగానేమొ న
ద్విదితాపూర్వమహాత్మకల్పితతతోర్వజ్ఞాన్యుశాంత్యాయుధం
బాదవక ధర్మరణోర్వో శొచ్చితిటు లీవో పూతవర్చస్వినీ!

ఉ య్యే ల పా ట

(శ్రీమతి సత్యవతి కవ్య గారు)

(ఆనంద భారతి రంగము—వికతాళము)

ఉయ్యాల య్యాల య్యాల	బసనాళ బాహకు నుయ్యాల	ఉ ॥
నెయ్యంపుబిడ్డకు నుయ్యాల	సాగమగుల్కెడుబాలకుయ్యాల	ఉ ॥
రాజబింబాసనకు నుయ్యాల	నుగుణాలవాలకు నుయ్యాల	ఉ ॥
రాజీవదళనేత్ర కుయ్యాల	తల్లికుండ్రకులపాప కుయ్యాల	ఉ ॥
చిలుకపల్కులబోటి కుయ్యాల	కలకంఠకంఠికి నుయ్యాల	ఉ ॥
చెలువంపునాసకు నుయ్యాల	వరకంబు కందరకు నుయ్యాల	ఉ ॥
ఆవిసేలకుంఠలకు నుయ్యాల	సరికుందరదనకు నుయ్యాల	ఉ ॥
నెలనేలు రుచిసాల కుయ్యాల	చిన్నప్రాయపుటికి కుయ్యాల	ఉ ॥
కుసుమకోమలగాత్ర కుయ్యాల	వన్నెమీతెనుకనయ్య కుయ్యాల	ఉ ॥

వ ది నె పా ట

(శ్రీమతి చావలి బంగారమ్మ గారు)

హిందూస్తాని ఖమాస్

(వరుస: 'దరదే శగర శేతు మీ హోదనాయాన'—వ.లె.)

తగునట వడెనరో-తలవాకిట నిలువ	కాంతలతో నీకు-కయ్యమదేల ?
తరుణులలో నిది-తలవంపుకాదే	యువిదరో నీకిది- యుచితమె బాలా! త ॥
తామరసాక్షిరో-తామస మేలే ?	ఘనమగువారింట-బుట్టితి ననిసీవు
తలవాకిటనిలువ-తగదె యోవడనా! త ॥	గరువము చెందుట- ఘనమగునటవె ?
ఇంతిరో! నూయన్న-చెంతెనె యుండగ	పుట్టినయింటికి-మెట్టినయింటికి
సంతసముసనుండ-బాలవడేలా?	మెప్పును దెమ్మా! యో-ముద్దులగుమ్మా! త ॥

జోల పాటలు

(సంపాదకురాలు)

శ్రీమతి యన్. వి. సరళా దేవి గారు

జోలలుపాడితే జోన్నలుపండు
నాగస్వరంపాడితే రాజనాలుపండు
చిన్నాగద్దు నాపొన్నాగద్దు
శ్రీలక్ష్మీగద్దు నాలబ్బితోనాడా.

అబ్బాయి నెవ్వరు ఏమన్నవారు ✓
పదహారువన్నెల పమిడన్నవారు
చిన్నివేళ్లకు చిన్నిఉంగరాలునీకు
మీతాతతెచ్చేను పూరుకో తండ్రీ!

రచ్చలోపెడమామ రాజుచినమామ
అంగీలపెడమామ అమ్మనైదోడు
అడంగముద్దమ్మ పాడంగముద్దు
మిక్కిలిముద్దమ్మ మేనమామలకు.

చిలుకలాడేనమ్మ హంసలాడేను ✓
పాపురములాడేను పందిళ్లలోను
చిలుకమాఅబ్బాయి హంసఅమ్మాయి
పాపురముచిన్నబ్బి పందిళ్లనాడా.

చిన్నారిపిడువకు చిలుకపిడువకు
చిట్టిముత్యమునీకు గుత్తులిచ్చేరు

(సంపాదకురాలు)

శ్రీమతి లక్ష్మి కెట్టి పార్వతీ గంగారత్న ముగారు

ఉళఉళలహాయీ ఆయమ్మలయి
ఆయీ ఆపడలగాయీ
చిన్నవాళ్లనుగాయి శ్రీరంగశాయీ
దొండపండెట్టన్న తోడిమివచ్చన్నా

చిన్నారిమొవ్వెల్లు చిరుతగంటల్లు
పొన్నంగనేనుకు ఏవీధినాడు?
పొన్నంగనేనుకు పావలబ్బాయి
పాలుత్రాగబ్బాయి పందిళ్లనాడు.

పాలుత్రాగేనాడు పారాడేనాడు
పావవిబుద్ధుల్లు పంచదారల్లు
చిన్నమాఅబ్బాయి చిత్రకూటల్లు
వేదాసమెరుపుల్లు తమ్ముడాటల్లు.

అబ్బాయిసీపందు సీదాసమందు
సీసాటివారిలో నిమ్మపండందు
నిమ్మపండందమ్ము నీలమేళుమ్ము ✓
అబ్బాయిసీమఖము చంద్రబింబమ్ము.

చిన్నమాఅబ్బాయి చెన్నగిరిపండు
బాలలతోకూకాడ పసినిమ్మపండు
చిన్నమాఅబ్బాయి సిరిముఖముచూచి
సిగ్గుపడిచూడుడూ పొడువూలాడు
మర్నాడుఅబ్బాయి మాటల్లుచూచి ✓
మాణిక్యాలతోను పొడిచెచంద్రూడు.
గోవింద! గోపాల! గోకులాబ్బందా!
రార! పరమానంద! రామగోవిందా!

2

నిండుపున్నటినాడు మండెన్నెలన్నా
అబ్బాయిఎట్టన్న కురులూసల్లన్నా
యిలఅరటిపండెఱువూ అబ్బాయిఎరుగు
యికనద్దుచేయకా నువు నిద్రాపోవన్నా.

ఏడవకూ ఏడవకూ ఎత్తానీబాల
ఏడి సేసీకండ్లొ కాదు నీలాలు
నీలాలుకారితే నేజూడనొల్ల
పాలై నకారవే బంగారుకల్లు.

ఉభయభయము ఆయమృతము
ఆయమృతము ఆయమృతము
చిన్నవాళ్లునుగాయి శ్రీరంగాశాయ
ఆయమృతము ఆయమృతము.

(సంపాదకురాలు)

3

శ్రీమతి గిడుగు సత్యవతిగారు

చిన్నారిలబ్బయి చిరిముఖముజూచి
సిగ్గుబడిచంద్రుడు జేరెనాకసము
ఆలిచిప్పలబోలు నబ్బయికండ్లు
ఆశీముత్యములు మాలబ్బయిపండ్లు

✓ కాళ్లగజ్జలుగట్టి కడియాలుబెట్టి
అట్లానునబ్బయి యలకృష్ణబోలు
అడగాముద్దమ్మ పాడగాముద్దు
అందరికి నాతండ్రి అల్లారుముద్దు.

8

(సంపాదకులు) మరకాని పరాత్పరరావుగారు

జోలల్లోపాపడికి జోడుంగరాలు
పాపమాయబ్బికి పయికుంగరాలు
జోలలుబాడంగ జొన్నబండంగ
అబ్బినిపాడంగ పండరాకసము
దొడ్లోనలబ్బయి దోగాడుచుంటే
దొండపండనిరాజు దోసిల్లాగ్గను
పండిట్లోలబ్బయి పారాకుచుంటే
పనసపండనిరాజు పరుగులిడెను
అందరిమామలు చందమామలు
మాయబ్బిమామలు రామలక్ష్మణులు
చిలుకలుచెలరేగి జీడికొమ్మెక్కు
మాయబ్బిచెలరేగి మామభుజమెక్కు

ఊరుకొఊరుకొ ఊళ్లన్నిమనవి
ఉత్తమ్మగుత్తాలు మీయత్తమ్మలు
అంగిడమాయబ్బి అడబోయినాడు
అడబోయినచోట మాడలుదొరికె
మాడిచ్చిమరిమాడ మద్దికాయలు
మద్దికాయలుచేయించు మామసముయేలు.
ఏకవకు ఏడవకు వెట్టినాతలి!
ఏడి సేసీకండ్లు నీలాలుగారు.
నీల్యగాజులసెట్టి! నీలాలుసెట్టి!
పచ్చగాజులసెట్టి! పగజాలసెట్టి!
తొడుగోయిఅమ్మాయికి తేనెగాజులు.
చిచ్చోజోలా!

“కానలు కావు కైలములు కావు పయోధులు కావు భారముల్”

అను సమస్యపూరించి స్త్రీలు జూలై 15-వతేది లోపున మాకుపంపిన గృహలక్ష్మిలో ప్రచురించును. స్త్రీలలో కవిత్వాదృష్ట్యాన పెంపొందించుట కిది ఉద్దేశ్యంపడినది.

—సంపాదకుడు.

కాంతం ముఖము చెరువనునట్టిదప్పుచుండెను. “బాబూ! వుంగరంసంగలే నాకు తెలియదు. ఒకవేళ నాకలాటివన్నవ వీధిలో దొరికినా స్వంతదారుణ్ని కనుక్కుని దాన్ని వారికందచేసినరకూ నాకు నిద్రపట్ట దన్న సంగతి నువ్వెరగవా? అయ్యో! నేనేమియెరగను” అన్నది.

ఆమెమాటలు వినకుండనే జగ్గయ్య చెప్పచుండెను. “ఈతల్లి, అగర్బునీ మంతుని ముద్దుకుమార్తె నీపై గల ప్రేమాతిశయంచేతపోలీసులవారినుండి నిన్నురక్షించడానికి స్వయంగాపోచ్చింది చూశావా? ఇప్పుడే కదా నీకీమె ఆయమూల్యమగు బహుమానమునిచ్చింది! అట్టి సహృదయురాలియెదుట నీవు అసత్యమాడడం వ్యాయంకాదు. అల్లాచెయ్యడం నీవివాళమునకే అనివచ్చు. నీదగ్గరవుంగరంవుంటే తక్షణంయిచ్చెయ్యి. దయార్ద్రస్వభవయగు అమ్మాతీ నిన్ను శిక్షనుండి తప్పించిరక్షించగలదు. కాంతం! నిజంచెప్పు.” మరల జగ్గయ్య చెప్ప మొదలుపెట్టెను. “అమ్మా! వయోవృద్ధుడవైన నన్ను చూడం. అవసానదశలో నన్ను దుఃఖమున ముంచకు. ఏప్రభూత్వముని పవిత్రసామ్రాజ్యమునందు చోరులకు తావులేదో, ఏప్రభుని దివ్యసాన్నిధ్యమునకు నేను త్వరలోపోవైయున్నానో అట్టి పరమాత్ముని సముఖముననున్నట్లుగా పూహించుకుని నిజంచెప్పు. నీ ఆత్మీన్నతికొరకే నిజంచెప్పమని కోరుతున్నాను.”

కాంతం నేలమీద యెక్కిపోయివున్నది. ఆమె తనయశ్రుపూరితవయనముల వాకాళమునకుకు మరల్చినది. సాస్త్రము లప్రయత్నిముగానే అంజలికృతములైపోయినవి. నిశ్చలహృదయమున నామెయిట్లు పల్కినది. “నాదగ్గరవుంగరంలేదని సత్యత్యయిడెదగును. నే నబద్ధమాడినయెడల కాశ్యరంగా నరకకూషము లలో కూలిపోదును గాక!”

కుమార్తె నిర్దోషియని జగ్గయ్యకు యిచ్చేటికినమ్మకముకలిగినది. అతడు “అమ్మా! నీదగ్గరవుంగరం లేదని నేను మనస్ఫూర్తిగా నమ్ముతున్నాను. పరమేశ్వరుని సముఖమున అబద్ధమాడడానికి సాహసించలేవు. నీవు నిష్కల్యాహరాలవని నమ్మకంగలిగినందుచేత నామనస్సుకికూడా శాంతికలిగినది. నాతల్లి! నువ్వుకూడా శాంతిపొందు. ఏమిభయపడనక్కరలేదు. ప్రపంచంలో ఒక్కపాపానికి మనయి వెరచునలేదు. మరణ శిక్షకిగాని, ఖైదుశిక్షకిగాని మనంభయపడనవసరంలేదు. మనకెల్లాంటి ఆపదలువచ్చినారే. తోడిప్రజలు మనలను విడనాడవచ్చునుగాని ఆత్మండిమాత్రం మనలను పరిత్యజించదు. అదయాదుయిడే మననిర్దోషిత్వమును ప్రకటితంచేయగలడు. సన్మార్గవర్తమలకు దైవమేశరక్ష్యము” అని ప్రకాంతగతినిచెప్పినాడు.

సేత్రములందు ప్రత్యక్షమైన ఆశ్రులిందువులను చూచుచుకుని అమ్మాతీ చెప్పినది. “జగ్గయ్య! మీవద్ద వుంగరంలేదని నేనూనమ్ముతున్నాను. కానిపరిస్థితులనుబట్టి ఎల్లాచూశినావేరొకసమాధానం మందరడంలేదు. వుంగరంలేనీ గదిలో మేజాబల్లపై పెట్టినట్లు మాఅమ్మకి బాగాజ్ఞాపకమే. ఆవెంటనే నేనూకాంతమూ అగది లోకివెళ్లినాము. అప్పుడు నేనూ అమ్మా చక్కగదిలోకి వెళ్లవలసివచ్చింది. అసమయమందు అమ్మగదిలో కాంతం తప్పవేరెవరూలేదు. నేను మేజాబల్లగరికి వెళ్లవైనాలేదు. అసంగతి కాంతానికే తెలుసును. అంతకు ముందుగాని వెనకగాని ఒక్కపురుగునా అమ్మగదిలోకివెళ్లలేదు. నేనూ కాంతమూపైకిరానిచ్చి మాఅమ్మ వేరొకచీరకట్టుకుని వుంగరం పెట్టుకొనబోయేసరికి కనబడలేదు. అమ్మ స్వయంగా గదిఅంతటా వెతికినది. రెండుమాడుసారులు పూర్తిగావెతికి గదిలోవుంగరంలేదని నిశ్చయపరుచుకునేసరకూ అమ్మనన్నగూడా గదిలో అడుగుపెట్టనియ్యలేదు. కాని లాభంలేకపోయినది. ఇప్పుడు సంగతంతావిన్నావుకదా. అనుమానం యెవరిమీద వుంటుందో నువ్వేచెప్పు.”

“అమ్మా! ఆసంగతి చెప్పడానికి నాతరంకాదు. ఈవిషయపరీక్షయందు దీనజనసంరక్షకుడగు రైవతు మాకు సహాయుడగుగాక” అని చెప్పమ జగ్గయ్యదృష్టి వైకిసారించి “తండ్రి! మాకెట్టి ఆపదమూడనున్నదో చూడు. నేను సిద్ధంగానేవున్నాను. ప్రభూ! నీఅనుగ్రహంమాత్రం యాదీనునిపైనుండు. అదే నాకుచాలు” అని పలికెను.

“విచారపూరితహృదయంతో నేను కోటలోకితిరిగిపోతున్నాను. ఇంతదుఃఖకరమైన జన్మదినమెప్పుడునూ నేనెరగను. ఇంధుమాలయన ఏమిప్రమాదములు రానున్నవో ఊహించడానికి వీలులేదు. ఇంతవరకూ ఒక్క నాతోతప్ప అమ్మయితరులతో యాసంగతిచెప్పలేదు. ఇంకదీనిని రహస్యంగావుంచడానికి వీలులేదు. అమ్మచేతిని వుంగరంలేకపోలే నాన్నగారు తప్పకుండా గ్రహిస్తారు. నాజన్మదినమునాడు ఆయన యిచ్చిన వుంగరమిది. వుంగరం తెస్తూవుంటావని అమ్మకనిపెట్టుకుని చూస్తూవుంటుంది.” ఒక్కనిముషంపూరుకుని అమ్మాజే మరల “మీరునిగ్లోఫులని నేనుపూర్తిగా నమ్మినట్లుచెబితాను. కాని నామాటలు విశ్వసించేవారెవరు?” అని గ్రుడ్లనీళ్లుగ్రుక్కుకొనుచు ఆవ్విది. అమ్మాజే వెల్లిపోయినది. విషాదధరమున మైచురచిపోయి యున్న జగ్గయ్యయును, కుమార్తెయును ఆమెతోగూడ వీధినుమ్మమువరకైనను వెళ్లలేకపోయినారు.

చేతులమధ్య తలనానించుకుని జగ్గయ్య కూర్చున్నాడు. ముడుతలువారిన అతని చెక్కులపైకి ధారగట్టి అశ్రుశ్రులు ప్రవించుచుండెను. అతడు తడేకధ్యానమున నేలవంకచూచుచుండెను. అప్పుడు కాంత మాటని పొడములపైబడి “బాబూ! నేను నిగ్లోషిని. ఈ విషయంలో నేను నిజంగా నిరపరాధిని” అని దీనయై పలికినది. కుమార్తెను లేవదీసి జగ్గయ్య చాలనేపు తన దృష్టులమెద్యులలోకలిపి నిదానముగా పరికించెను. తరవాత నతడు “అవును కాంతం! నీవు కేవలం నిరపరాధివి. నిర్మలములై ప్రదీప్తములైన నీనేత్రములే నీ నిగ్లోషిత్యమును చాటుతున్నవి” అన్నాడు. కాంతం ఒకనిట్టూర్పుపుచ్చి “దీనికంతటికి పర్యవసానమేమిటో తెలియదండేదు. మనగతి యేమవుతుందోకదా! ఇందులో బాధపడేదాన్ని నే నొక్కరైన అయితే నా కేవలచారమూ వుండదు. కాని బాబూ! ప్రాణాధికుడవైననీవు యావయన్నలో నామూలాన్ని కష్టపడవలసి వస్తే నేను సహించలేను.” అని విచారించినది. “అమ్మా! జగదీశ్వరునియందు భారంవుంచి నిర్భయంగా వుండు. ఆయన జ్ఞానేనివే మనతలమైనున్న వెండ్రుకవైవా కడపడానికి సరసికీ పాధ్యంకాదు. ఏది జరిగినా అది భగవదాజ్ఞానుసారమే జరుగును. సర్వమూ మనమేలుకొరనే జరుగుతుండనినమ్ము. కాబట్టి నిర్విచారంగా నిజమే చెబుతూవుండు. నిన్న నేకవిధాల చెదిరించి భయపెట్టవచ్చు. ఆనేకవాగ్దానాలుచేసి ఆకపెట్టవచ్చు. ఏమైనానరేగాని సత్యమును విడిచిపెట్టవద్దు. అంతరాత్మకి వ్యతిరేకంచెయ్యకు. భయంకరనిర్బంధమున వైవను నిర్మలాత్మనుభిస్తుంది గాని కష్టపడదు. మనల నిద్దరినీ రక్షకభటులు విడదీయకవచ్చును. నాముద్దు తల్లీ! నిన్నోచార్పడానికి నీజనకుడింక నీవక్కనివుండదు. కాని అందుకు విచారించకు. జగద్రక్షకుడైన ఆతండ్రినే మరింకగాధంగా నమ్మివుండు. నిగ్లోఫులను రక్షించడాని కామహాత్మునికంటె శక్తివరుడులేదు నుమా! అనుక్షణమూ నీకాయన సహాయం చేస్తూనేవుంటాడు. ఆయన సహాయం నీకు లభించకుండా చెయ్యడానికి చేరకరికి శక్తిలేదు.”

వార్లు మాట్లాడుకొనుచుండగానే వీధితలుపులు తోసుకొని రక్షకభటులులోపల ప్రవేశించిరి. కెవ్రువరేకనేసి కాంతం తండ్రిబాహువులలో పడిపోయినది. “నాళ్లని విడదీయ్యండి. అట్టికి సంకెళ్లువేసి శ్రైదుర్కి తీసుకుపోండి. ముసలాడికికూడా సంకెళ్లుతగిలించండి.” అని పోలీసుఅధికారి కోపముతో కన్నులెర్రతేసి ఆజాపించెను. తరవాత పోలీసుభటులు యింటిని పూర్తిగా పరిశోధించిరి. గురిశోధనపూర్తి అగువరకును ఎవ్వరిని ఘోటలోనికి రానియ్యలేదు. కాంతంజనకుని కానిలించుకొనియండెను. పోలీసు లామెను బలవంతముగా

కీడుదీని గొలుసులు తేలుతక తగిలించిరి. ఈ భయంకరదృశ్యమును సహించలేక ఆమె కూర్చున్నచోట నుండి, భటులూమె వానితోనే వీధిలోనికి తీసుకొనిపోయిరి. అక్కడ ఆమె ప్రజలుగుంపులు గుంపులుగా మూగి యుండిరి. ఉంగరమునంగతి గ్రామమునంతటను ప్రాకిపోయినది. దారిలో ఒక్కడును లేకుండ అందఱును తోటయందు చేరిపోయిరి. జరిగినదానినిగూర్చి చురువురు చురువురులగు ఆధిప్తాయములను వెలిబుచ్చుచుగిరి. వచ్చుచున్నవస్తువులును, పరుల కపకారమును తలపెట్టియెనను ఎరుగనివారును అగు జగ్గయ్యను, కుమార్తెయును ఆపదల పాలయినందుకొనంతో వచ్చిన వారుకూడ కొందరక్కడ లేకపోలేదు. స్వకాయకప్తమున జీవించుచున్న ఆదీనుల బ్రతుకులుగూడ కొందరిలో నమాయను కలిగించినవి. “వీరింతమధుంగా జీవించడానికి కారణమేమిటో యిప్పుటికి లేలంది. ఇదివరకేమాయ గ్రహించలేక పోయాంగదా! ఓ ఈపద్ధతిని అందరమూ భవిషులమే కావచ్చును.” అని కొందరన్నారు. కాని ధర్మపరవానులగు ప్రజలలో హెచ్చుమంది జగ్గయ్యకు కలిగిన విపత్తునకు హృదయపూర్వకముగా విచారించినవారే. “అహ! సన్మార్గుడైనవారికే ఆపదలు తటస్థిస్తావుంటాయి కదా! వీరి కీకట్టం వొస్తుందని కలలోవైనా అనుకున్నామా? సర్వకర్మములు వీరినిగోషిత్యమును ప్రకటించు గాక!” అని కొందరు సహృదయులనుకున్నారు. జగ్గయ్యను కుమార్తెను రక్షకభటులు తీసికొనిపోవునపుడు గ్రామములోని పిల్లలు విక్రమములతో “అయ్యో! వీరు వైదులోవుంటే మనకి చక్కాపువులూ యిచ్చే వారెవరు? ఎంతచని!” అని ఏడ్చినారు.

నాలుగవ పుష్పము : కారాగృహము

చెరపాలలో ప్రవేశపెట్టినపుడు కారముకు కరీరస్మృతిలేదు. కొంచెము తెలివితాగానే ఆమెకు దుఃఖము తలయగుంపులుగావచ్చినది. కొంతసేపుదుఃఖోచితమనమగునట్లు ప్రార్థించినది. భయమునలనను, విచారము వల్లను, అలిసిపోవుటవల్లను ఆమెకరీరము విక్రాంతినికోరుచుండెను. అక్కడనున్న గడ్డిపరువుపై మేనువాల్సిన చెంటనే ఆమెకు గాఢనిద్రపట్టినది. కారముకు మెలకువవచ్చునరికప్పుడే రాత్రిచడినది. గదిలో అన్ని మూలలను చీకట్లతయకొని వృష్టివరదోధమును కలిగించుచుండెను. ఉంగరముకథను పూర్తిగా జ్ఞాపకము చేసుకొనుట కామెకు చాలశ్రేయ పట్టినది. అంతయును ఒకస్వప్నమునలే నామెకు తోచుచుండెను. తోట లోని బంగాళాలో తనగదిలోనున్నట్లే ఆమె భావించుకొన్నది. ఈస్థితిలో ఆమెచేతులనున్న యినవసంకలలు గ్వనిచేసినవి. భయభ్రాంతిరాలై ఒక్కచెంగున పరువుమీదనుండి లేవబోయినది. అప్పుటికామెకు నిజస్థితి పూర్తిగా జ్ఞాపకమువచ్చినది. మరల దుఃఖ మామెను ముంచివేసినది. అంజలిఘటించి ఆమెయిట్లు ప్రార్థించి నది. “దయానిధి! తండ్రీ! నిగళిబద్ధములైయున్న ఈ వాస్తవములను జోడించి నమస్కరించుటగాక నే నేమిచెయ్యగలను? ఈ భయంకరకారాగృహముననుండి నీకు నమస్కరిస్తూనున్న యాదీనురాలివంక ఒక్క పారిదాడు. ప్రభూత్తమా! నేను నిర్దోషినని నీచెరుగుదువుకదా! ఈ విపత్తురాలిని రక్షించు, వృద్ధుడై మహావిచారభరమున క్రుంగియున్న మాతామను దయచూడుము. వాకింతకు రెట్టింపు దుఃఖమునవైనను నమె కూర్చి ఆముదునలిని రక్షించు.” జనకుడు తలపునకునచ్చుటచేత ఆమెకండ్లనుండి నీరు భారాపాతముగా వర్షించినది. దుఃఖోద్రేకమున నోటమాట కట్టుబడిపోయినది. ఆమె అట్లే కొంతకాలమేడ్చినది.

అంతవరకును మేఘములమాటున ఆదారియున్న చంద్రుడు నిర్మలకాంతులతో ప్రకాశించుచుండెను. గవాక్షమునుండి చంద్రకాంతి ఆమెబంధింపబడియున్న కొట్టులోనికి పడుచుండెను. ఆవెలుగున గదిలోని పద్మపులన్నియు స్పష్టముగా కనబడుచుండెను. రాతిగోడలు, నీటితోనున్న మంటికుండ, గడ్డిపరువు అన్ని యీయును ఆమెకుగోచరించినవి. ఈ వస్తువు లామెకు దుఃఖప్రదములైయెనను చీకట్లుపోయినతోడనే ఆమెకు కొంతధైర్యము కలిగినది. కాని ఇంతలో ఒకకారుమేఘము తిరిగి చంద్రుని మాటుపరచినది. గది గాఢాంధ

కారబంధుర మైపోయినది. కాని యీసారిచంద్రుడెంతో సేపు మేఘములచాటున నుండలేదు. ఆయిదునిమిషములలో ముల్లు తెరవిడిపోయి స్వచ్ఛమగు చంద్రకాంతి యథాప్రకారము ప్రపంచమున నిండిపోయినది.

అమార్చునుచూచి కాంతం “ఇలాగే నిరపరాధులుగూడ కొంతకాలము అపవాదలపాలయనపుటికి చివరకు వారు నిజనిర్మలకాంతితో ప్రకాశించక తప్పదు. ప్రస్తుతం నాడివితం అంధకారావృత మైవుంది. అతినిచములగు అపవాదములు నాపై ప్రబలివున్నవి. తండ్రీ! వీనినన్నిటిని గడిచి నాఅమాయకత్వము ప్రకాశించేటట్లునుగ్రహించు.” అని అనుకున్నది.

అయిదవపుష్పము : విచారణ

రెండురోజులు గతించినవి. మూడవనాటి ఉదయముననే ఆమె విచారణకొరకు కొనిపోబడినది. న్యాయస్థానమునుచూచి కాంతంవణికిపోయినది. న్యాయాధిపతి సమున్నతవేదికపైని ఆసీనుడై యుండెను. ఆతనిముందొకబ్రహ్మాండమగు మేజుబల్ల కాకితముల భారమున మూలుగుచుండెను. అబల్లప్రక్కనే కాకితముకట్టలను సరిచూచుకొనుచు గుమస్తానియచుండెను. న్యాయస్థానము ప్రేక్షకులచే క్రొక్కరిసి యుండెను. న్యాయాధిపతి అనేకప్రశ్నలుచేసెను. కాంతం వానికన్నిటికిని నిజము తప్పుకుండ జవాబులు చెప్పినది. ఆమె ఏడ్చినది. కాని నిశ్చలురాలై తన నిట్లోపిత్వమునుమాత్రము నొక్కచెప్పుచుండెను. “ఏయ్! ఆత్మాయా! నన్ను దగాచెయ్యడానికి ప్రయత్నించకు. నువ్వైనాక అగదిలో కప్పరూపిల్లలేదు. అల్లాంటిప్పుడు వుంగరం తప్పుకుండా నువ్వేటిసివుండాలి. తక్షణంనేరం చొప్పుకో” అని న్యాయాధిపతి గర్జించెను.

“నేనబద్ధంచెప్పలేదు-ఉంగరంసంగతి నాకు తెలియదు, నేను దానినిచూడనైనను చూడలేదు.”

“అ! ఏమిటి? నీచేతులో వుంగరంవుండగా చూచినవాళ్లుండగానే నువ్వై అబద్ధంచెప్పడం లాభం లేదు. ఇప్పుడైనా ఒప్పుకుంటావారేదా?” న్యాయాధిపతి భయంకరగర్జనకు కాంతం గడ గడలాడిపోయినది. అట్లుజరగడం అసంభవమనిమాత్ర ము చెప్పివేసినది. విచారణాధికారి ఒకగంట కొట్టుగానే దాని పున్న లోపలప్రవేశించినది. ఈర్ష్యాగ్రస్తురాలగు పున్న యజమానురాలికి కాంతంపైని అమాయకత్వం వలెనను అభిప్రాయముతో ఒక పన్నాగముపన్నినది. “ఆరుర్మాద్లరాళుగాక యీవుంగరాన్ని యింకెవ్వరూ యొరగరు. మేడదిగి వొస్తున్నప్పుడు ఆమెచేతిలో ఒక వజ్రపుటుంగరం వుండగా చూశాను. వన్ను చూసేసరి కామెవులికిపడి వుంగరాన్ని దాచేసింది. నా కప్పుడే అనుమానకలిగింది. కాని వృథాతోందరయెందుకని పూరకున్నాను. ఆమెకి అమ్మగారు చాలాబహుమానాలు యిచ్చివుండడంచేత యిదిగూడా ఆలోచింపినదే కాబోలనుకున్నాను. దొంగతనమే అయితే యెలాగూ కాగదుకదా అని నాఅభిప్రాయం. ఆరోజున అమ్మగారిగదిలోనికి నేను జడ్జడం తడస్థించలేదు. అందుకు నేను సంతోషిస్తున్నాను. ఈ దుర్మాద్లరాలింటివారు ఏపాపమూ యొరగనిచాళ్లమీద యీ అపవాదాన్ని తోసియ్యగలరు.” అని పున్న కోటలోనివారందరితోను చెప్పినది. ప్రైవకారముచెప్పినందుకుగాను పున్న సుసాక్షిగా పిలిపించవలసినచ్చెను. అందరర్థములురాకుండ న్యాయస్థానమునందైనను తన మొదటచెప్పినట్లుగనే మరల మరల నిర్ధారణగా చెప్పవలెనని పున్న నిశ్చయించుకున్నది. కాని భగవంతునిముందర సత్యముచెప్పమని అధికారిప్రమాణముచేయించి నప్పు డామెహృదయము కొట్టుకున్నది. కాళ్లు కంపించినవి. అయినను అధికారిమాటఅనుగాని ఆంతరాత్మబోధనలనుగాని ఆమె చెవిదూరనియ్యలేదు. “నేను మొదట ఒకలాగుచెప్పి యిప్పుడింకొకలాగుచెబితే నాకు శిక్షతప్పదు” అనుకుని పున్న కాంతంవైపుతిరిగి కఠినవాక్కులతో “నీచేతులో వుంగరంవుండగా నేను చూశాను. వుంగరం నీచేతికావు” అని చెప్పివేసినది.

కాదరి నాకప్పుడే తెలుసును. నిర్దోషురాలైనను ఆమెకు శిశుత్వవపుడు ఇప్పుడిట్లాగ ఒక్కసారి ఆమెను చూడనివ్వడం నాకుమహోపకారమే.”

ఒకరక్షకభటుడు ఆవృద్ధుని కాంతం గదిలోనికి తీసుకొనివెళ్లెను. ఖైదీకొరకు లేచడిన ఆహారవహాళి ములల్లే ఉపయోగించుటక ఒకమూలబడియుండెను. కాంతమాభోజనమును ముట్టుకోలేదు. జగ్గయ్య వచ్చట విడిచిపెట్టి భటుడుపైని తాళముబిగించుటని వెల్లిపోయినాడు. వారు గదిలో ప్రవేశించునదికి కాంతం గోడ వైపు తిరిగిపరుండెను. గదిలో మనుష్యుల అలికిడివిని ఆమె వెనుదిరిగిచూచినది. ప్రియజనకుని చూచునది కాయమాయకురాలి సంతోష మేమని వర్ణించవచ్చును! ఒక్కరేకనేని ఆమెలేచబోయినది. కాని సంకలల మూలమున సాధ్యపడలేదు. గడ్డిపరుపుపైనే వృద్ధుడు కూడ కూర్చొనెను. తండ్రిమెడకు కాంతం తనబాహువులను పెనవేసినది. అశ్రుధారలు ఆవిరళములై కొంతసేపటివరకును వారిని మాటాడవియ్యలేదు. చివరకు జగ్గయ్య తనకు న్యాయాధిపతి చెప్పినట్లుగానే కుమార్తెను ప్రశ్నించివాడు. తండ్రి అట్లుడుగుట కాశ్చర్యచకితయై అతనిమాటలు పూర్తికాకముందే కాంతం “బాబూ! నువ్వయినా నన్ను నమ్మకపోతివికదా! ఆహా! నన్ను నిర్దోషినిగా నమ్మువారు ఒక్కరై వాలేరుకాబోయి! బాబూ! నీకుమార్తెగ్రోహికాదు. నమ్మ. ముమ్మాటిగ్రోహికాదు” అని దీనయైపల్కినది. “ఆమ్మా! తొందరపడకు. నేను నిన్ను నమ్మకపోలేదు. తల్లీ! నిన్ను నమ్మనూ? కాని నిన్నిలాగ అడగాలని న్యాయాధిపతియజ్ఞాపించెడు. కాబట్టి అట్లాఅడిగెను.” అన్నాడు జగ్గయ్య.

ఇద్దరును కొంతసేపు మాటాడకుండ ఊరుకొనియుండిరి. జగ్గయ్య కుమార్తెముఖమువంక చూచెను. దుఃఖాతిరేకమున ఆమె చెక్కులుపాలిపోయి లోకుకుపోయియుండెను. కండ్లుగుంటలుపడిపోయినవి. అధికముగా నేడ్చుటవల్ల ఎర్రబారిపోయినవి. సుదీర్ఘములగు శోకపాశములు సంస్కారహీనములై చెదరి భుజములపైపడుచుండెను. ఆమె దీనావస్థనుగాంచి బెగిలిపోయి జగ్గయ్య “ముద్దుబిడ్డా! భగవంతుడు నిన్ను కఠినపరీక్షకు నురిచేశాడమ్మా! కాని ఇంకాకఠినతరపరీక్షయందున్నదనే నాభయం.” అని వలవలయేడ్చెను.

“బాబూ! నాకోసం నేనువిచారించను. వృద్ధుడైన నీకొరకే నామనస్సు దుఃఖిస్తుంది.”

“తల్లీ! నాకొరకుభయపడకు. నాకేఅపదయును రానేరదు. నీనీతిమాత్రం నిజంగాభయంకరంగావుంది. నినిర్దోషిత్వమును ప్రకటించడమే దుర్ఘటమైనపనిగాలోస్తుంది. కాని ఆశమాత్రం నన్ను వదలడంలేదు!”

“ఆహా! నీకాపదరాదనుమాటే నామహాయగావుంది. నిజంగా నాకుమరణశిక్షవిధిస్తే ఎంతబాగుండును? చావుకినేను భయపడను. జగదీశ్వరుని సన్నిధికిపోయి అక్కడ మాఆత్మను కలుసుకుంటాను.”

ఈమాటలు వృద్ధునిహృదయమును కలచివేసినవి. చంటిబిడ్డవలె అతడు ఏడ్చెను. దుఃఖోద్రేకమున అతడు సర్వప్రపంచమును మరిచిపోయెను. హస్తములు జోడించి ఆరబిట్లుకెను. “ఆమ్మా! ఈసేరానికే నీకు మరణశిక్షవిధించరు. కాని నీచిన్నశిక్షయైనా మానవంతరాలవను నీప్రభరించలేక మరణముపాలవడంనిశ్చయం. నీకీవైరాగ్యభావములను ప్రసాదించిన సర్వేశ్వరునకు నమస్కరిస్తాన్నాను. వృద్ధాశ్రయమునకుంగిపోయిన యాదీనునికీ ఇహలోకమున పౌశ్యరిధానమై- లేక లేకమిగిలిన ముద్దుబిడ్డయై- కడకాలమున దిక్కియినకుమార్తెను యారీతిగా నష్టపోవడం యెంతదుస్సహతా ఆలోచించు. కాని—” అతనికంఠము రుద్ధమైపోయెను. “కాని, ప్రభూత్రిమా! నీయాజ్ఞకుస్వతి లేకంలేదు. దుఃఖాతుడును వృద్ధుడునునగు ఈనాహృదయమునుండి ఒకమహాత్యాగమును కోరినావు. అయినను నాహృదయపూర్వకంగానే దానిని నీపవిత్రపాదారవిందములనున్నధిని నమర్పించుకుంటున్నాను. ఈనామద్దకుమార్తెను నీహస్తకములము లందుంచుకున్నాను. జగత్పితృవగు నీయపార వాత్సల్యముననే నీబిడ్డను అప్పజెప్పుకున్నాను. తండ్రి! నీసరంక్షణయందే ఆమె అధికపౌష్యమునందకలదు.”

ఎడతెగకవచ్చుచున్న ఆశ్రుధార లాతనివాగ్దోరణి నరికట్టివది. కొంతసేపటికి మరల కండ్లుమడుచుకుని అతడు చెప్పుట ప్రారంభించెను. “అమ్మా! ఇంకొక్కసంగతి. నీకిత్తును దృఢపరిచివది పున్న సాత్వము. ప్రమాదాపూర్వకంగా నీ చేతులో వుంగరాన్ని చూపినట్లు ఆమె చెప్పింది. కాని నువ్వూమెను మనస్ఫూర్తిగా తీమించాలి సుమా! ఆమె దుర్మార్గురాలేకావచ్చును. అయినా ఆమెయెడల నీకుక్రోధంపుండకూడదు. కోటలో, జమీందారుల భవనమందు, చీనిచీనాంబరకోటిరయ్యె, ఆనంతభోగముల ననుభవిస్తూవున్న పున్న కంటే ఆంధకారభరితమైన యీ చెరసాలలో నిగళబద్ధులై కఠినమైన రాసేలనున్న నీవే యెక్కువసౌఖ్యమును అనుభవిస్తున్నావు. గోరవహీనమైన బ్రతుకుకంటే నిష్కలముమైనచావేమేలు. అమ్మా! ఆమెనుతీమించు. ఈరాధ అంతా భగవంతుడు నీమేలుకోసం కలిగించినదే అని త్రికరణశుద్ధిగానవ్వి పున్న ను తీమించు. ఏ?”

కాంతమ్మ అంగీకారసూచకముగ తలవాడిందివది. ఇంతలో పోలీసుఉద్యోగి గదినిసమీపించుచున్నట్లు అడుగులశబ్దము వినవచ్చివది. ఇంక తామువిడిపోవునమయమానన్నమైనదని తెలుసుకుని జగయ్య కుమాత్రెను కాగిలించుకుని “తల్లీ! నామద్దుబ్బా! నిన్ను విడిచిపోలేకుండావున్నావమ్మా! జగత్కర్త నిన్నురక్షించు గాక! అబ్బా! ఈయెడలాటు నన్నెంత బాధిస్తూంది! నాయనా! కాంతం! మన కిదే ఆఖరుసంభాషణ అయినయెడల, యీలోకంలో మనకు యికేకడసారి చూపులయ్యే యెడల సేమగూడా త్వరలో నీవెనుకనే స్వర్గానికిరావడానికి సిద్ధంగావున్నావనినమ్ము. నిన్నుడబాసినతరువాత సేను చిరకాలం జీవించివుండలేను,” అన్నాడు. పోలీసుభటుడు తొందర చేయుచుండెను. కాంతం తండ్రినివిడిచిపెట్టలేకపోయివది. తనక క్రిసంతను వినియోగించి ఆమెతండ్రిని కాగిలించుకున్నది. రక్షకభటుని తొందరపల్ల మెల్లగ కుమాత్రెకాగిలని విడిపించు కున్నాడు జగయ్య. మొదలునరికినవృక్షమువలె కాంతం సేలమీదకూలిపోయివది.

—మిగిలియున్నది.

గృహలక్ష్మి

కలువకంటులపాలిటి కల్పతరువు
చిగురుబోలులపాలిటి దివిజమణియు
కమలనేత్రులపాలిటి కామగవియు
అంబుజాక్షులపాలిటి ఆమృతభాండ
మనగనొప్పు గృహలక్ష్మి నీవంతురించి
కోరివిద్యారంబును గ్రోలిమింది
మెల్లమెల్లగ లతకూనయుల్లసిల్లి
అల్లిబిల్లిగ జగమెల్లయల్లకొనియు
కొల్లలుగమొగ్గులును మృదుపల్లవములు
వెల్లివిరియగపుష్పముల్ కొల్లపూసి
కాయలనుకాసి ఫలమియ్యగాగనుంటి
వమ్మ! మాతల్లి! సుగుణమోమతల్లి!
చల్లగానాంధ్రసోదరీపతులనెల్ల
కోరివిద్యావతుల జేయకూర్చితోడ
నెన్నోయత్నంబులను జేసియలసినావు

శ్రీమతిచోడవరపు రంగనాయకమ్మగారు

వెన్నుకృపవల్ల నిప్పుడేవెలదులంత
మెల్లగానరస్వతి కృపావల్లరులయి
సుగుణములనేర్చి దుర్గుణరహితలగుచు
పతులసేవించుచును పతిప్రణాలగుచు
పరులకష్టముల్గని దయాపరతలగుచు
పరులవిభవంబుగని అనసూయలగుచు
వన్నెగాంచుచునున్నారె వారిగనియు
నకలసంతోషసంయుక్తజలధియందు
నీదులాడుచు మురియుచు నీవుయుంటి
వమ్మ! గృహలక్ష్మి! జయమమ్మ! విజయలక్ష్మి!
తల్లి! గృహలక్ష్మి! నీకువందనములమ్మ!
పరగ స్త్రీవిద్యయందభిమానులైన
పాపనులు ఆంధ్రసోదరప్రముఖులకును
పద్మప్రతాప్తునకు పార్వతీకునకును
భారతీదేవికిని ప్రణామంబుసేతు,

వి డా కు ల చ ట్ట ము

“ ప రా శ రు ని ప థ తి ని షో వు ద ము ”

గౌరీదాసదీపములనుండి మనము నేడు కారదాశాసనమునకు వచ్చితిమి. ఇరువది యిరువదియైదు సంవత్సరములు వచ్చినపిమ్మటనే నేడు హిందూకన్యలు వివాహమాడుచున్నారనుటకు పెక్కు నిదర్శనములు కలవు. హిందూసమాజమున నలుబదిసంవత్సరములకు పూర్వము హిందూస్త్రీ తన బాలికకు చదువను వ్రాయను నేర్పుచో ఆమె తప్పకవైధవ్యము నొందునను మూఢాభిప్రాయము ప్రబలియుండెను. నేడు అత్తగారు తమకొత్తకోడలడు. విశ్వవిద్యాలయమువారిపట్టాపొందివచ్చినవారని సంతోషగర్వములతో చెప్పుకొనుచున్నారు. పరిస్థితులలో వ్యత్యస్తము, పాంఘికాచారములలో మార్పు కలిగిన నేడు వివాహశాసనము లందును, వివాహవిచ్ఛేదశాసనములందును, మార్పుకావలెననికోరుట వింతకాదు. సమానమైన నైతికధర్మములు సమానమైనఆదరణ నేడుహిందూస్త్రీలు పొందుచుచున్నారు. ఇది నేటి వారిమనఃపరిణామమునకు సహజమైన ఫలము. స్త్రీలుపాంఘింబుదానిని ఇమ్మటలో పిసి నారితనముకూడదు. ఏదేనొకపరిష్కారము అవసరమని నేనొప్పుకొనుచున్నాను. కాని మనము ప్రత్యేకమైన సంకటనివారణమును సునిశ్చితముగకోరులోపల మనము దానిని పెక్కుమాలలనుండి నిలుకడదైన విమర్శచేసి నిదానముతో ముందడుగువేయవలయును. వివాహవిచ్ఛేదములు అనుమతించుటచుో వాని ఆంతర్యమును గ్రహించి వానివలని లాభమును మనస్త్రీ లెంతవరకు పొందగలరాయని సందేహము నన్ను పీడించుచున్నది. విడాకులపద్ధతి హైందవస్త్రీల స్వభావమునకు అనుగుణ్యముగా కొనిరాబడవలయును. పూర్వహైందవముపిన శ్రమలలో నొకడగు పరాశరదు వివాహబంధములను అయిదు ముఖ్యకారణములచే (తెంచుకొనుటకు అనుమతించి యున్నాడు. ఆపద్ధతులమీదపోవుదము. ప్రస్తుతపరిస్థితులలో అవసరమగుచో మరొకన్ని క్రొత్తకారణములను వానికి జేర్చుకొందము. కాని తీవ్రమునందలి కాలవ్యయమును గ్రంథస్తమైనదర్పటకు మాత్రము విడాకుల తీర్పుగద్దలకు పోవద్దు. లజ్జ, ఆభిమానము అనుగుణములను పోగొట్టి వానిస్థానమున ముతకకామమును తెచ్చిపెట్టు స్త్రీస్వాతంత్ర్యమును కొనిరావలదు. సమానమైన నైతికమగు హక్కులు స్త్రీపురుషులకు ఉభయులకును మంచివియే. కాని సమానమైన నైతికమగు ఈహక్కులు సమానమైనఆవసరీకరమైనహక్కులుగా పరిణమించకుండునట్లు భద్రపరచవలయును.

—శ్రీమతి పి. కె. రాయినతి (కలకత్తాయూనివర్సిటీసినేటుమెంబరు)

2

“ రా జీ ప థ తి న వ లం బింత ము ”

హూణవిద్యాసంపర్కము కలిగినను నా హృదయము హైందవవాసనకు దూరముకాలేదు. కావున నేనీవిషయములకు నాపూర్ణామోదమును తెలుపజాలకున్నాను. అయినను ఆనుమానమునకురాక, ఆవాదరము చూపుటకు మొదలిపేరుబన మగవానిని అంటుకొని స్త్రీ ఆజన్మము ఆపధిపడవలయుననుపాటిమూర్ఖత్వమునకు దోసిలియొద్దుటకు నేను వదిననాగరికతావాసనపోకనిదాననుగాను. మగడు నమలరాని వారికేళమగుచో వానినుండి గౌరవపూర్వకముగా విడివడుటకు స్త్రీకి కొంతస్వాతంత్ర్యముండవలెను. కాని ఆస్వాతంత్ర్యము ఆభాసపాత్రము, అతీనులభము కాగూడదు. అయినచో నాగరిక సంఘమునకు పునాదియన దగిన వైవాహికప్రమాణము ఆపవిత్రమైపోవును. విరంతుబాహుములైనను సరిగపాడుకొనని మనదేశమున విడాకులపద్ధతి నెలకొల్పుట అనుచితమును, అకార్యకరణమునైయున్నది. న్యాయస్థానమున తీర్పుబడిన వివాహవిచ్ఛేదములపద్ధతియే వరణీయమును, నేటిమనఃఅవసరములకుతగియుండునదియుననుకొందును. బాగుగా పరి

కిందితిమేని విదాకుపుచ్చుకొనుట యనగా పాతసంబంధమును వదలించుకొనుట మాత్రమేకాదు: కొత్త సంబంధమును కూర్చుకొనుటయునగును. పాతసంబంధములను త్రెంచుకొను అవకాశములను సాధ్యమైనంత తక్కువచేసియు, కొత్తసంబంధములను కూర్చుకొనుట సాధ్యమగునంతవరకు లేకుండచేసియు మనమొక రాజీ పదతి నవలంబింపగలిగితిమేని అదిమన ప్రస్తుతసంఘస్థితికి అనుకూలమైయుండునని నేననుకొనుచున్నాను.

—శ్రీమతి ఇందిరాదేవి కనయ్యితి.

3 “ఇది స్త్రీకిన్యాయ దేవత ఇచ్చు చిన్న వరము”

వివాహవిచ్ఛేదములననుస్థ 1929-న సంవత్సరమున ఇక్కడ కలకత్తాలో ఆఖిలభారతస్త్రీల సాంఘిక మహాసభలో తొలిసారి గొనిరాబడినది. కాని అప్పుడది నూటికి తొంబదితొమ్మిండుగురచే త్రోసివేయబడినది. ఈసారి తానికే నలుబదియైదుగురువరకు ఆహ్వాదములు కలిగినారు. దీనినిబట్టి గాలి ఏదిక్కుగా వీచుచున్నదో తెలియవగును. తాగుబోతులు, దుష్టస్వభావులు అయినభర్తలచే అవమానింపబడి పశువులట్లుకొట్టబడి నిట్లు పానముల మ్రగ్గింపబడి ఒక్కొక్కచో చంపబడిన భార్యలవృత్తాంతములు ఆసంఘ్యాకములు వేనెరుగుదును. బాధలుపెట్టిపెట్టి వారినివదలి వారిని దిక్కులేనిపక్షులుగాజేసి తాము మరల మరియొకకాంతను పెండ్లి యాడి కులుకు మగలను మనము పెక్కుమందిని చూచుచున్నాము. ఇట్టిపరిస్థితులలో స్త్రీలకు విదాకుహక్కు ఉండవలయునని నేను భావించుచున్నాను. చిరకాలముగా అణిచిపెట్టబడి నేడు నెమ్మది నెమ్మదిగా మేల్కొనుచున్న భారతమహిళలు నలుపుచున్నదాడిచే కొంచముకొంచముగ కూలిపోవుచున్న పూర్వా చారమనుషుంటుపముయొక్క మరియొక గ్రంథమును యావిదాకులచట్టము నేల మట్టము గా వింపగలదు. వివాహస్వాయమున మగవాని కొకపద్ధతి, స్త్రీకొకపద్ధతిఉండరాదనియు; స్త్రీపురుషులకు ఒకేపద్ధతి మీదజరుగువివాహస్వాయము ఉండవలయుననియు నేడందరును గుర్తించియున్నారు. స్త్రీపురుషులకు ఒకేపద్ధతిమీదనడచు వివాహస్వాయమును స్థాపించుటకు వలనుపడనిచో స్త్రీకి మగనినుండి విదాకును పొందుహక్కుమాత్రమైనను ప్రసాదింపబడవలయును. అలాచివేయబడుచున్న స్త్రీకి స్వాయదేవత ఈయగల చిన్నవరము యిది. ఇట్టిచిన్నవరమును స్త్రీకి గల్గించుటకైన సమ్యుతింపనిసంఘము తననాశనలీజములను తన లోనే ఇచ్చుచ్చుకొని యున్నదనినిస్సందేహముగ చెప్పవచ్చును.

—శ్రీమతి కముదినీబోసునరస్వతి.

౪ “అన్యాయము తొలగిరావును”

వివాహవిచ్ఛేదసమస్యను సాంప్రదాయము, ఆచారము నుండి విడదీసి హిందూస్త్రీ అలోచించుట దుస్సరము. హైందవవివాహము దురతిక్రమదీయమగు మతవిధి. కాంబ్రాక్టులీజము అందు కలికమునకైన కానరాదు. అయినను దానిమూలమున హిందూస్త్రీబద్ధరాజైయుండుటయు పురుషుడు తనభార్యనుకాదని తనకు సోచినప్పుడు పునర్వివాహము కావించుకొనుటకు స్వాతంత్ర్యము కలిగియుండుటయు స్వాయ విరుద్ధము. దుర్భరకష్టములకు గురిచేయబడినచో హిందూస్త్రీకి ఒక్కటేమార్గము. ఆమె మగనినుండి వేరుపడ వచ్చును. అప్పుడు ఆమె మగనిఅంతస్థుకు తగిననువోచ్చుల్లి పొందుటకుమాత్రము హక్కు కలిగియుండును. ఇట్టిపరిస్థితులలో భార్యకు మగనికి విదాకుయిచ్చుహక్కు ప్రసాదింపబడుటకు అవకాశముగలదు. ఇట్టి

హాక్కు ప్రసాదించుటయే మగనినుండి మహోన్నతిపొందుకొన్నాను ఆమెకోల్పోవును. ఆమెతిరిగి వివాహముచేసుకొనుచో ఇట్టిహక్కు కోల్పోవుటనుగురించి విచారించవలసినవని ఉండదు.

—శ్రీమతి ఏ. ఎన్. చాదరినతి (వంగరాష్ట్రీయస్త్రీసంఘోపాధ్యక్షురాలు)

గ

“ఆచారము మారవలెను. న్యాయము స్త్రీనిరక్షింపవలెను”

హిందూదేశమున అణచివేయబడిన భార్యకు నిరంతరబ్రహ్మచారిజీయై నియమబద్ధజీవితముగడపుటయో నీతినిదోరగి నికృష్టజీవన మనలంబించుటయోతప్ప మరయొకమార్గములేదు. న్యాయముగాని, ఆచారముగాని ఆమెకునుకూలముగలేదు. మగనినుండి విడివడి సంఘమున గౌరవనీయుముగా జీవించుటకై నను ఆమెకు అపకాశములేదు. ఈఆచారము ఎంతత్వరగమారిన, న్యాయము ఎంతత్వరగా నామెను రక్షింపదొరకొన్న స్త్రీసంఘమునకును, తన్మూలమున ప్రజాసంఘమునకును నంతక్షేమము.

—శ్రీమతి సరళాదేవి.

ఁ

“స్త్రీలలో ఆత్మహత్యలు తగ్గిపోవును”

విరోహఖండదేశములందు వివాహవిచ్ఛేదములపద్ధతి న్యాయసమ్మతమగుటకుగల అవసరములును, మహమ్మదీయులలో గల తలకోపద్ధతి విదాకులచట్టమునకుగల అవసరములును నేటిమనహిందూసంఘమునకు ఎంతసరకు పట్టియున్నవను : బయ్యము మనము దీరముగ వాలోచించవలసినవానిలో ముఖ్యమైనది. కటికవాడగు భర్తకు కట్టుబడియుండి వానినుండి విడివడుటకు, దుర్భరజీవితదుఃఖమునుండివిడుమరగాంచుటకును వీలుచాలక తమజీవితమునంతను బొగ్గులపాలోచయ్యచున్న పెక్కురు హైందవభార్యల కడగండ్లను మనము సులభముగా నూహించవచ్చును. నేటి హైందవభార్యలకు ఇట్టికడగండ్లు కలవనుటకు పత్రికలందు మనము దినదినముగాంచుచున్న భార్యలకు స్త్రీల ఆత్మహత్యవిషయకమగువార్తలే ప్రబలనిదర్శనములు. విదాకులపద్ధతియే యుండినచో ఈఆత్మహత్యలలో పెక్కులు పొనగకయే యుండునని నేను గాఢముగ నమ్ముచున్నాను. మగడు పెట్టుకట్టములచే ప్రబంధమును బాసిపోవు స్త్రీలు విదాకులపద్ధతియేయుండుచో దోహకరమగు ఆత్మహత్యకు కడగక తనమగనినుండి విడివడి తగినప్రబోధమునంది నేడు దేశమున కెంతని అవసరమున్న దేశసేవికలుగామరి అమృతతుల్యమైన సంఘసేవచేయుగలుగుదురు. అయితే ఒకసంగతి. వివాహవిచ్ఛేదములను కాస్త్రసమ్మతమైనర్పు కాననములలో స్త్రీపురుషులు చిటికిమాటికి విదాకులు కొనకుండునట్లు కట్టుదిట్టములు కావించబడుటకూడ ముఖ్యమని వాద్యథమైన అభిప్రాయము.

—శ్రీమతి చారుబాలసరస్వతి (సరోజనధినిదత్తుస్మారకసంఘము)

2

“న్యాయమార్గాల దాంశత్యము మంచిదా? విదాకు మంచిదా?”

శ్రీమతి లీలావతీదేవి మొదలగు మనసోదరీమణులు మనహిందూవివాహముయొక్క పవిత్రతను నిలబెట్టుటకు ఉత్సాహదీక్షనుకొని యుండుటకు మిక్కిలి సంతోషించుచున్నాను. హిందూన్యాయమున వివాహవిచ్ఛేదములకు ఎట్టి ఆస్కారము లేకుండచేయవలెనని వారు దీక్షవహించియున్నారు. కాని పవిత్రమైన భార్యసాంప్రదాయమును చెడగొట్టకుండనుండవలయునని మనమెంతగ నభిలషించినను వివాహవిచ్ఛేదపద్ధతినిగొనివచ్చుట తప్పనిసరియగుచున్నదని చెప్పటకు కారణమున్నాను. ఒక స్త్రీ తనమగనిని ప్రేమించునచో ఆమెను ఆతనితో జీవించుమని నిర్బంధించుటవలన ఏమిలాభము? పార్శ్వరైనియై ఆతనికి

సహాయము చేయబడుటచేతగా ఆమె ఆతనికి ప్రతిబంధపుపేరటూరై 'అలుగాదిదితేలుగాని' అను కవి పదనమును సార్థకముచేయును. ఈశ్వరమూర్తాలధాంపత్యమున నవవిపోవుటమేలో, ఎవరికివారేయై సుఖముగ జీవించుటమేలో యూహించుకొందురుగాక! కాని విడాకులు లేనినన్యాయవిచారణ జరిగించినవిన్నుటను, పెక్కుకఠిననియమములకు తాళినమీదటను మాత్రమే యిచ్చుటకు నియమమండవలయును. మూడవసారి స్త్రీ విడాకునుకోకుండా ఆమె యికవివాహాపూర్వకమండవలయును. ఈ నియమముంచుచో అట్టిస్త్రీ మగలకొరకువేటాడుట యీమెకోకప్పట్టయైనదను అపమారుమండి రక్షింపబడును.

—శ్రీయుత సంతోషకుమార రే.

౮

“దంపతుల సామ్రాజ్యమున అధినివేశ ప్రతిపత్తి ప్రవేశ పెట్టుదు”

హిందూదేశమున వివాహన్యాయమున ఒకపరిపర్తనము గొనిరావలసియున్నది. భార్య భర్తయునువాని సోద్రేయను అభిప్రాయముపై నేటిమనవివాహధర్మము ఆధారపడియున్నది. మహాభారతమున ధర్మరాజు ఏమి చేసెనో తమకు అవగతమయ్యెయున్నది. అతడు బాదమున భార్యను ఒకపణముగా నొడ్డియున్నాడు. భార్య యనునది వానికి గృహోపకరణముగనో, నాశముగనో వుండినది. ఈవివాహధర్మము భారతస్త్రీపురుషులలో తాగుగా పాచుకొనియున్నది. హిందూబాలిక తాను తనభర్తయొక్క గృహోపకరణము మాత్రమే యను అనుచితభావమున పెంచబడుచున్నది. హిందూబాలుడు తనకు తనభార్యసేవకురాలనియు, తానామెకు యజమానిననియు అను అనుచితభావములనడుమ పెంచబడుచున్నాడు. ఇంతవరకు హిందూబాలిక తన యజమానిని ఆరాధించుటమాత్రమే యెరుగును. అతనికి తాను ఒకానొక గృహోపకరణముగా, అటవస్తువుగా మాత్రమే పడియుండుట ఆత్మపంచనయని యెరుగదు. కాని నేడు ఆపరిస్థితులు మారిపోవుచున్నవి. కన్యలకు అతితాల్మ్యమున వివాహమగుటలేదు. వారు స్వాతంత్ర్యవాతావరణమునడుమ పెరుగుచున్నారు. ఏదోకొంత విద్యాగంధముశొందుచున్నారు. స్వతంత్రపై తామాధారపడి యుండవలయునను సమచితభావము వారికికలుగుచున్నది. గతపత్స్వరము బాతీయసంగ్రామమున వారు పురుషులతో సమానమైన ఉజ్జీకతాళివారు. హక్కులయందును, అంతస్తునందును సమతలెలకొల్పుటకు వాగ్దానములు చేయబడినవి. కాగా ఇప్పుడు వారు పురుషులు మునుపటివలెనే తమ్ము అగగద్రోక్కుచుండుట ఎట్లు భరింపగలరు? అధినివేశరాజ్యములు విడిపోవుహక్కును పొందియు, బ్రిటీషుసామ్రాజ్యమునకు ఎట్లుపాచ్చుగా అంటుకొనివుండునో అట్లే స్త్రీ పురుషులు స్వాతంత్ర్యసంవాసితముగు సంబంధమున ఒండొరులను విశ్వాసముతో నంటుకొనియుండ నభిలషింతురు. ఏతావతాచెప్పనది ఏమనగా స్త్రీలు దాంపత్యరాజ్యమున అధినివేశప్రతిపత్తిని గోరుచున్నారని. ఆఅధినివేశప్రతిపత్తియు నలయుచో దంపతులు ఒండొరులను విడిపోవుటకు హక్కుకలిగించునదై యుండవలయును. ఈహక్కు ప్రసాదించబడినంతమాత్రమున విరివిగ నుపయోగించబడునని చెప్పటకు వీలులేదు. ఉపయోగించుటకయే ఉండవచ్చును. పతిభక్తి వారీయందు అతిగాఢముగా నెలకొనియున్నది. కావున ఇట్టిహక్కుగలిగియు వారు వక్రమార్గమునపోవక తమ ప్రాణనాథులను అర్పించు ప్రణయినులే అయి యుందురు. వారిరక్తనాళములయందు ప్రవహించుచున్న సీత, సావిత్రి మొదలగు పత్రితరాకీకోమణి పవిత్రరక్తజమును వారుకోరియు తొలగించుకొనజాలరు. కాని పురుషునిప్రకృతిలోకనుపట్టుచున్న తన భార్యనుకొట్టుటచేలానించుఅనాగరికునిదృష్ట్యభావమును కాల్చివేయుటకే స్త్రీవిడాకులపద్ధతిని గోరుచున్నారు.

—శ్రీమతి మునీసతి.

శ్రీమతి కె. గంగమ్మగారు

శ్రీమతి చరణ్ నగరాజకుమారిగారు

శ్రీమతి అక్కరాజు వెంకటసుబ్బమ్మగారు

శ్రీమతి కమలాదేవి ఛటోపాధ్యాయ

కమలాదేవిఛటోపాధ్యాయ

శ్రీ మ తి జి. సీ తా లక్ష్మీ కన్య గారు

నవీనయుగమున భారతమహిళామండలియందు ప్రఖ్యాతిగాంచిన నారీమణులలో కమలాదేవిఛటోపాధ్యాయ యొకరై. ఈమె యశశ్చంద్రికలు దిగంతములవరకు వ్యాపించు చున్నవి. మద్రాసురాజధానియందు దక్షిణకెనరామండలమున మంగుళూరునందు ప్రఖ్యాతి గాంచిన నొక సారస్వతబ్రాహ్మణకుటుంబమున 1903 సంవత్సరమున కమల జననమొందెను. ఈమెత్తండ్రి మద్రాసు సివిల్ సర్వీసునందు గొప్పయుద్యోగి. తల్లి చాలసంపన్నమును, పలుకుబడిగలదియునగు కుటుంబమునకు చెందిన సాధ్వీమణి.

కమల చక్కనిచుక్క. స్ఫురద్రూపి. రూపమునకుతిగిననుగుణరాసి. బాల్యము ననే విద్యనభ్యసినపమొదలిడెను. కేంబ్రిడ్జిసీనియరీ పరీక్షివరకును మధ్యమవిద్య మంగుళూరు నందభ్యసించి తదుపరి మద్రాసునందు క్వీన్ మేరీ కళాశాలయందున్న తవిద్యనభ్యసినపమొదలిడెను. కాని విశ్వవిద్యాలయమున పట్టభద్రురాలు కాకమున్నే ఈమె వినాహము నందర్పించుటచే విద్యాలయమును విడుదలసివచ్చెను. ఇది ఈమెకు ప్రథమంతరాయము. వినాహమైన కొలదికాలమునకే కమలకు వైధవ్యము ప్రాప్తించెను. ఇకచేయునదేమి? సహజముగ కమల ధైర్యశాలి. విద్యావలిగాన ప్రథమమునుండియు హిందూసంఘపు కట్టుబాట్లకులోనై బాలికలు, స్త్రీలుపడుపాట్లను చూచి విచారించుచు సమయమగు నపుడు దురాచారశృంఖలముల ద్రెంచివైచి సంఘోద్ధరణకెట్లు గడంగుదనాయని తీవ్రముగఁ దలపోయుచుండెను. ఈమెకు సమయమేలేంచెను. బ్రాహ్మణవంశమునఁ బుట్టినను జంకక సంఘముపై తిరుగుబాటానర్చి వంగదేశయువకుని హరీంద్రనాథఛటోపాధ్యాయుని వరించి వివాహమాడెను. ఈవివాహము పూర్వచారపరాయణులగు సారస్వత బ్రాహ్మణకుటుంబములలో గొప్పసంక్షోభమును లేపదీసెను. ఇది చిత్రవివాహము. వధువు సారస్వతబ్రాహ్మణకుటుంబమునకు జెందినది. విధవ. దాక్షిణాత్యురాలు. వరుడు వంగదేశీయుడు. విక్రమపురవాసి. బ్రాహ్మణయువకుడు. 'సముద్రపు ఉప్పలడవి ఉసిరిగకాయ' కలయికచిత్రము; దైవాజ్ఞ; అలంఘ్యము. ఈమె తన సాహసమునకుఁ దగినశీక్షననుభవించ వలసివచ్చెను. బంధువులందరను వెలివేసిరి. స్నేహితులు పరిహాసమొనర్పిరి. సంఘమంతయు ఈమెను నిందించి వెలివేసినది. కాని ఈమె చలింపక చాలధైర్యమువహించి సంఘసంస్కరణకు మార్గదర్శియయ్యెను.

పూర్వచారపరాయణులందరు నావికాయానమును నిషేధించిరి. మన కమలదేవి ఉన్నతవిద్యాభ్యాసముకై నాకాయానమొనర్చి విదేశములకేగి లండన్ విశ్వవిద్యాలయమున సాంఘికశాస్త్రమును (Sociology) ఒకసంవత్సరకాల మభ్యసించెను. హిందూదేశము నెదుర్కొనుచున్న పెక్కుసంఘసమస్యల సీమగుర్తించెను. సంఘసంస్కారమునఁ

బాటుపడవలసినవారనేకులు భారతభూమి కావస్యకముని కమలాదేవిగ్రహించి సంఘసేవకై తానునడుముకట్టెను. లండన్ విశ్వవిద్యాలయమున విద్యాపూర్తియైన పిమ్మట ఐరోపాఖండమునఁ బర్యటనమొనర్చెను. ఫ్రాంసు, జర్మనీ, స్విట్జర్లాండు, మొదలగు దేశములఁజూచి, అచ్చటి నగరరాజములదర్శించి, అందుగల కళానైపుణ్యముసంతయుగ్రహించి, వివిధకళలను, సాంఘికాచారములను బాగుగగ్రహించి మాతృదేశారాధనకై జన్మభూమికేతెంచెను.

కలామదేవి విద్యావతి. ఆణిముత్యములోలుకునట్లుపన్యసింపగల నారీమణి. ఈమె పదినెగారగు శ్రీమతి సరోజినీదేవితో ఇంచుమించుతులతూగగల వాగ్దాలమును ప్రదర్శించు సామర్థ్యముగల కలభాషిణి. ఇదిగాక వ్యాసరచనయందద్భుతశక్తిగల లలన. తనకాలమును పత్రికారచనయందును, గొప్పసంఘసమన్వయ, సారస్వతవిషయముల విపులముగఁ జర్చించుటయందును సద్వినియోగమొనర్చుచుండును. ఈమెకు కళలయందభిరుచిమొండు. ఖద్దరు పరిశ్రమకీమె చాలతోడ్పడెను. కమల ఖద్దరుప్రత్యభారణమొనర్చి స్త్రీలకుమార్గదర్శియయ్యెను. ఖద్దరు చీరల అద్దకమున చిత్రచిత్రలతలు మొదలగు నానావిధములగు అద్దకపు చిత్రములఁ గనిపెట్టెను. ఈమెకళానైపుణ్యమియదకపుచిత్రములఁగాననగును.

అన్నిటికంటెను మిన్నయగు సామర్థ్యమిమె యందింకొకటికలదు. కమలాదేవికి కళలయందభిరుచిమొండని చెప్పియున్నాము. నాట్యకళాకాళలమున కమలాదేవిభటాపాధ్యాయనిశక్తి వర్ణనాతీతము. ఈమె సుప్రసిద్ధసిసీమానటి. భారతసిసీమారంగమున, అపమానప్రజ్ఞాధురీణులని వన్నెగాందిన మిస్ సులోచన, మిస్ గోహర్, మిస్ జబేడ, మిస్ యేణాక్షిరామారావు (భార్గవసతి) లోనుగాగల ప్రాధాన్యతలలో జేర్పతగియున్నది. మిస్ ఏనాక్షి రామారావు (భార్గవసతి)తోగూడి 'పసంతసేన' మున్నగు ఫిల్ములందు కమలాదేవి నాట్యకాళలమును ప్రదర్శించి సిసీమారంగకాళమున జ్యోతివలె వెలుంగుచున్నది. సుప్రసిద్ధసిసీమానటికుండవలసిన లక్షణములన్నియు నీమెయందు మూర్తీభవించినవి. ఈమెలనులతే మిక్కిలి సౌష్ఠవముగలిగి, బంగారుచాయను మించుచుండును. వేయెలకీ ఈమె పద్మినిజాతిస్త్రీ. సరసనల్లాపములందును, భావ ప్రదర్శనమందును కమలాదేవి పౌంధ. సర్వలక్షణలక్షణోపేత.

ఇన్ని సుగుణము లీమెయందు మూర్తీభవించుటజేసియు, విద్యావతియు సహజాదార్యగాంభీర్యాదిగుణములుగల వనితామణియగుటజేసియు మన కమలాదేవిని పూనానగరమున జరిగిన అఖిలభారతమహిళాసభకు సన్మానసంఘకార్యదర్శినిగ నెన్నుకొనిరి. ఈమె తానుజేయబూనిన ప్రతిపనిని సంపూర్ణనిర్వర్తించును. ఈకార్యభారము అతిశ్లాఘనీయముగ నిర్వర్తించెను. పైకారణమున అఖిలభారతమహిళామండలి కార్యదర్శినిగ ముమ్మారీమెను నెన్నుకొని గౌరవించిరి. మణియు గతసంవత్సరమిమె అంతర్జాతీయ నానారాష్ట్రసభలకు భారతమహిళామండలి తరపునప్రతినిధిగ జెర్లిన్, జినీవా, ఎల్జినోర్,

ప్రాగ్యూ నగరములకు వెడలి వాటినిదర్శించి అచ్చట హైందవనారీమణుల స్థితిగతులగురించియు హైందవాశయములగుర్చియుగంధీరోపన్యాసములిచ్చినది.

మహాత్మాజీచే ప్రారంభింపఁబడిన హైండినిస్వాతంత్ర్యసమరమున వెనుదీయక కమలాదేవి సన్నద్ధురాలయ్యెను. పిలుపునచ్చిన వెంటనే కమలాదేవి రణరంగమునకురికెను. బొంబాయి రాజధానియందు పిక్కెటింగు ప్రారంభించెను. సహాయనిరాకరణోద్యమున తీవ్రముగఁ బాల్గొనినందున ప్రభుత్వమువా రీమెను బంధించిరి. నందత్సరకాలము శ్రీకృష్ణజన్మస్థానమున కంపిరి. నియమితకాలము దాదాపు పూర్తియగునప్పటికి, గాంధీ - ఇర్విన్ ఒడంబడిక ననుసరించి, ప్రభుత్వమువా రీమెను విడుదలజేసిరి. కారాగారమునుండి వెలువడి దేశమున పర్యటనము జేయనారంభించెను. తనప్రియుడగు హరింద్రనాథచటోపాధ్యాయునితో గూడి సంచారమునర్పించున్నది. స్వార్థమనునదిలేక లోకోద్ధరణకై నిరంతరము తన జన్మను ధారవోయు మనశ్రీమతి కమలాదేవికి సర్వేశ్వరుడు సకలసౌభాగ్యములొసగి చిరంజీవిని జేయుగాక!

మేలుకొలుపు

శ్రీమతి లలితాకుమారి గారు

(ఉదయనామము)

శ్రీవర్ణములు తూర్పుకొండవయిన ర్మించెన్ బ్రభాతోత్సవంబై,
విశ్వస్తవగీతముల్ పితగళంబాలాపముండేసె, ని
ద్రావేశంబునువీడిమేల్కొనుడలంచానందసంపూర్ణమా
రావంబొండరుడెంచుచుండె వినుఁడార్యావర్తబాలామణుల్.
తల్కులు తూరుపుండెన సుధామధురంబుగనిండి బంగారున్
ముల్కులవోలె సీపుడమిపొంత నెరాలుచునుండె, గీతముల్
చిల్కుచునుండెదిల్కులు నిశీతమనమ్ములుమాసె పూర్తిగా
మేల్కొనుమీ, సుఖప్తివిమమీ! కనుమీ!! దెనలెల్లసోదరి!!!
చీకటిలేక క్రొండభుకుచిన్నలునిండిన యీప్రభాతమం
దాకులపాటులేని పదమల్లనవేయుము ముందుగా వివం
చీకమనీయనిస్వనధునీపరిపుల్లవచశ్చమత్కృతిన్
లోకములెల్లమేల్కొనగ నూర్చి కృతుల్ వినిపింపుసోదరి!
సకలాశాపరితృప్తి సూర్యనియుషస్సందేశముల్ తెల్పు నీ
యకలంకమ్మగువేళ మోహనము దివ్యమ్మున్ సుమీ నేను వి
శ్వకళాతంత్రులమీటి భారతయశస్సభాగ్యముల్ పాడి మే
లుకొనంజేయుము నీదుగీతములలో లోకమ్ములన్ సోదరి!

బాలక్రీడలు

శ్రీ మతి వెంకటేశ్వర పూర్ణమృగారు

బొమ్మరిట్లు:—మట్టితోగాని ఇనుముతోగాని ఇల్లువలె కట్టుకొని ఆ ఇల్లును అలికి ముగ్గులుపెట్టి అందులో పిల్లలందరుకలసి “బువ్వాలాట” “బొమ్మల పెల్లిళ్లు” చేసి అనేకరకముల పాటలు పాడుదురు.

గుజ్జన్న గూడు:—పిల్లలందరు కలిసి బియ్యము, పప్పు, ఉప్పు, చింతపండు, మిరపకాయలు, కూరలు, విస్తరాకులు, నెయ్యి, నూనె, మజ్జిగ కొద్దికొద్దిగదెచ్చి ఒక యింట్లో వంటచేసికొని వాళ్లంతాకలసి మెలసి కాస్త కాస్త భోజనం చెయ్యడమునకు గుజ్జన్న గూడందురు.

బువ్వాలాట:—గుజ్జన్న గూడునకు మాదిరిగనే చిన్న పిల్లలు లక్కపిడతలు, నాగ నల్లిపిడతలు పుచ్చుకొని కొంచము కందిపప్పుగాని, అటుకులుగాని తెచ్చి వండినట్లు నటించి ఏవో ఆకులుదెచ్చి విస్తరాకులుగా వాడి కందిపప్పును వడ్డించుకుని భోజనముచేసి చేతులు కడుగుకొనినట్లు నటించి చేతులు పరికిణీలకు తుడిచి పాటలుపాడుచు కేకలుపెట్టుచు తిరుగుదురు.

బొమ్మల పెల్లిళ్లు:—ఈ బొమ్మలపెల్లిళ్లు సాధారణం బొమ్మరిట్లలోనే జరుగును. పిల్లలు తాటియాకుల బొమ్మలతోను చందనపుబొమ్మలతోను ఒకచోటచేరి వారిలో కొందరు మొగబొమ్మలను కొందరాడబొమ్మలను పుచ్చుకొని కొందరు ఇంట్లోని డబ్బాలు దెచ్చి బాజాభాయింట్రిలుగా ఏర్పడుదురు. ఒకరు పెల్లికొడుకు బొమ్మ, ఒకరు పెల్లికూతురు బొమ్మ పుచ్చుకొందురు. వాళ్లలోనే కొందరు మొగపెల్లివారు, కొందరాడపెల్లివారు. ఒకళ్లు వియ్యపురాలు, ఒకళ్లు వియ్యంకుడు, ఇల్లా ఏర్పడ్డాక డబ్బాలు వాయిస్తూ బొమ్మలతోటి ఊరేగినట్లు అటు ఇటు తిరిగి నేరులు చెప్పడం, పసుపులునలవడము మొదలైన పాటలన్నీ పాడి భోజనాలు చెయ్యడము. ఇల్లా అయిదు రోజులు జరుగును. దీనికే బొమ్మలపెల్లి అనిపేరు.

సీతాదేవి:కన్య

ఆకుండిపేంకట, శాస్త్రి గారు

సీతాదేవి:కన్య 18 సం
వత్సరముల వయస్సు
గల ప్రసిద్ధవంగీయ
ఫిల్మ్ నటిమరాలు.
భారతీయ ఫిల్మ్ నటి
సమితిలో రాణియన
పేరెన్నిక గాంచివది.
ఈమె యధికలాభాన్ని
చేతియై, చదునైన
వత్సరముల వయస్సు
న, మిక్కిలి పిన్న
వయసున ఫిల్మ్ నట
కడుచాక చక్క ముగ
ఫేలన మొనరించి,
ఫిల్మ్ నటిలోకమున
కడుపిక్రమ కాలమున
పన్నె గాంచివది.
ఫిల్మ్ నటై ఫేలన
మొనరించుట యన
సామాన్యమైన కళ
కాదు. ముఖమున రస
ములను పరిస్ఫుట
ముగ వ్యక్తీకరింప
వలెను. 1925 వ సం

వత్సరమున లైట్
ఆఫ్ ఏషియా ఆను
పేర బయలు వెదలిన
బుద్ధచరిత్ర ఫిల్మ్ లో
సీతాదేవి:కన్య
బుద్ధుని సతి యగు
యశోధరాపాత్ర
మును ఫేలన మొనరించి,
భారతీయ ఫిల్మ్ నటి
లోకమున విమతి
కెక్కివది. ప్రాప్త
అపైడు ఆను జర్మను
దొరయు నతని చరి
వారమును కలకత్తాను
వచ్చి నిరంజన్
పాత్, హిమామ్మ
రాయి ఆను వంగదేశ
జాల మార్గదర్శకత్వ
మున బుద్ధచరిత్ర
ఫిల్మ్ ను తయారు
చేయగల్గిరి. ఈ ఫిల్మ్
సీతాదేవి:కన్య యశో
ధరాపాత్ర ఫేలనమున
తన య ప్రతిభాన

కళలమును ప్రకటించినందున ఈమెపేరు యింగ్లాండు, జర్మనీ, పోలండు, ఆస్ట్రీయా మొదలగు పాశ్చాత్య

దేశములలో ప్రసిద్ధిబడెను. ఈ ఫిల్మ్ దేశదేశములకు వెడలుటయు వచటి వారాఫిల్మ్ లో ఫేలనమొనర్చిన నీతా దేవిచాకచక్రముగాంచుటయు వారివద్దనుండియు ముఖ్యముగా యూరపుఖండదేశములనుండి ఈమె ఫేలనానైపుణిని కొనియాడుచు ప్రాసిన లేఖలెన్నియో ఈమెకువచ్చినవి. ఈమె ధారాధరముగ యింగ్లీషులో మాట్లాడగలదు. నీతాదేవి ఫిల్మ్లవల్ల ఫేలమొనర్చుట కట్లు మొదటయనకాశము కలిగినో మొదలగు స్వయం ఫిల్మ్ వంటివితము ఏకైందవివరించుచున్నది:

“నేను 1925-వ సంవత్సరమున ఫిల్మ్లవల్ల పాత్రఫేలనమొనర్చుటకు ప్రవేశించితిని. ప్రాప్తతపైంటు అను జర్మనుదొర లైట్ ఆఫ్ పీషియా, అను ఫిల్మ్ తయారుచేయుటకై కలకత్తాకు వచ్చియుచ్చటి గ్రేట్ యాష్టర్స్ కార్పొరేషను లిమిటెడ్ ఫిల్మ్ కంపెనీవారి సహాయముగోని బుద్ధచరిత్రఫిల్మ్ లో బుద్ధునిభార్య యగు యశోధరాపాత్రమును ఫేలనమొనర్చగల నీలములగు కన్నులును, చక్కని మైఖాయయు గలిగిన యంద కలైయును బాలిక కావలెనని కలకత్తాలో పత్రికలన్నిటిలో ప్రకటించెను. నేనాపత్రికలలో ప్రకటనచేయు బడునాటికి పాకకాలలో చదువుకొనుచున్న బాలికను. నాకప్పుడు పదమాదేండ్లు గడచినవి.

నేను నేడుకళాగర్త స్త్రీపాత్రఫేలన మొనర్చగలనని యాకంపెనీవారికి నాదరఖాస్తును పంపితిని. ఆబుద్ధచరిత్రఫిల్మ్ తయారుచేయుటకు ఫోటోగ్రాఫులు తీయుటకు డైరెక్టరైన నిరంజనుపాల్ గారి కడకు వెళ్లితిని. పాల్ గారును, రెడితరలు కొందఱును నన్ను చూడగనే నేను ఫిల్మ్లవల్ల స్త్రీపాత్రఫేలనమున కర్హురాలనని తలచి తమయామోదమును వెల్లడించిరి. ఆయనను వారు నన్ను నాఫోటోగ్రాఫ్ నుతీసికొనిరమ్మనిరి. నావద్ద నాఫోటోగ్రాఫ్ లేనందున వారికొకటకు నేను ఫోటోగ్రాఫ్ తీయించుకొనవలసినదానైతిని. నాఫోటోగ్రాఫ్ ను చూచినంతనే వారు నన్ను ఫిల్మ్లవల్ల నటిగా నంగీకరించిరి. ఫిల్మ్లవల్ల ఫోటోగ్రాఫులను తీయుట శేర్పడిన కాకి, రాజపుత్రస్థానమునగుల జయపురం, మహావీర మొదలగు నలములకు నేను వెళ్లవలసినచెప్పును. అప్పుడు వేరుకాలము. మే, జూను నెలలు. కెమెరాకు యెదుటవిలచి నేను భాషప్రకటనమునకై యెంతో భయమును లిడియమును పొందుచువచ్చితిని. క్రమముగ భయముతీరినది. యశోధరాపాత్రమును ఫేలనమొనర్చి క్లామాపాత్రముగ నిర్వహించితిని. 1928-వ సంవత్సరమున నిరంజన్ పాల్ గారితే వ్రాయబడిన “దేశధరి” అను శీర్షికగల నాటకమునకు ఫిల్మ్ ను తయారుచేసినప్పుడు నేను నాయికాపాత్రమును ఫేలనమొనర్చితిని. ఆసంవత్సరముననే మదన్ శియాటర్సు లిమిటెడు కంపెనీలో నేను నటకురాలనుగాజేరి వారుతయారు చేసిన నాలుగుఫిల్మ్లలో స్త్రీపాత్రధారణ మొనరించితిని. ఆనాల్పిటిలో “కృష్ణకాంతుని మరణకానడము” అనుశీర్షికగల ఫిల్మ్ లో నాఫేలన మధికమగుపొగడ్తగాంచినది. 1928-వ సంవత్సరమున హిమాన్సురాయిగారు రచించిన “షిరాజ్” అనుశీర్షికగల ఫిల్మ్లవల్ల ఫేలనమొనర్చుటకై నను హిమాన్సురాయిగారే కోరిరి. పాత్ర ఫేలనాపాపణమును నేనీఫిల్మ్ లో చక్కగ నిర్వహించితిని. గ్రేట్ యాష్టర్స్ కార్పొరేషనులిమిటెడ్ కంపెనీ వారి “దిలవ్వు అఫ్ ఎమెగర్ ప్రెస్సు” అను శీర్షికగల ఫిల్మ్ లోకూడ ఫేలనమొనర్చి ప్రశంసలడసితిని. హిమాన్సురాయి, ప్రాప్త అప్టెండుఅను జర్మనుదొరతోకలసి తయారుచేసిన “ప్రెస్ అఫ్ ఎడెస్” అను శీర్షికగల ఫిల్మ్లవల్ల నేను పాత్రఫేలనమున మిగులకష్టపడవలసి వచ్చెను. ఏలనన యాఫిల్మ్ దక్షిణ యిండియాలో భీకరారణ్యమధ్యప్రాంతమున ఫోటోలు తీయవలసినచెప్పును. నేనీ కరణమున కూర్చుండి యుండ రథము మహానగముతో పోవుచుండగా నొకసంధ్యతరుణమున వారిభిముమిరుగుటయు నేనుప దునట్లును ఫోటోతీయవలసినచెప్పును. మొదట నేను రథములో కూర్చుండ వక్కరలేకుండ నాకు బదులుగ నొకమిగ్గహమునుంచి రథము విరిగిపడిపోవుచున్నట్లుఫోటోతీయదలచిరిగాని తరువాత నేనే మిగులదబ్బుర

గులకుండవడుట. కేర్పట్టు బాస్థలమున చేయబడెను, నిజముగ నేనుపడిపోవలసినచెవు, ఎంతజాగ్రత్తగా పడినను నాకు చెట్టులేగిలివది. ఇంతటితో నాకష్టము ముగియలేదు. కావేరీనదీజలపాలముగల శివసముద్రమునకు 60 మైళ్లదూరములోనున్న యెత్తైన ఒకకొండశిఖరియును బరువైన దుస్తులనుధరించి యొక్కవలసిన దానైనైతిని. పినిహలో పాత్రభేలనమొనర్చుట సుఖకరమైనవనికాదు. నాకు పాశ్చాత్యస్థిభిక్షుతీయు స్టూడియోలయందు నానటనాకాళము ప్రదర్శింపవడలుట కిచ్చగలను." అని సీతాదేవికన్య రసకథను ప్రకటించినది. మనిషిత్వప్రకార మామె ఇచ్చుడు విదేశముల కేగియున్నది.

దానిమ్మ

డాక్టరు యన్. కే. షిగిరి రావు గారు యల్. ఐ. యమ్.

ప్రవర్థనము

పెద్దతండ్రిగగాని చిన్న చెట్టుగగాని వరిల్లుఫలవృక్షములలో నొకటియగు దానిమ్మ విత్తులవలనగాని, నేలయంట్లువలనగాని, చేరుపులంట్లువలనగాని వృద్ధిచేయనగును. నున్నపు పాలు ఎక్కువగాగల ఎర్రచెక్కునేలలు ఈ చెట్టుయొక్క ప్రవర్థనమున కెంతయు అనుకూలములు. చీకినపశువులయెరువులో ఇటుకపొడుమునుగలిపి ఈ చెట్లకు ఎరువుగావేసినచో బాగుగావదిగి ఫలించును.

కాపు

గింజలునేసి పెంచిన దానిమ్మచెట్లు ఒకటి, ఒకటిన్నరసంవత్సరములకే కాపుపట్టును. సాధారణముగ దాడిమవృక్షములు వర్షాకాలమున విశేషముగా పుష్పించి శీతాకాలమున ఫలించును. కాని కొన్ని రకముల దానిమ్మచెట్లు అన్ని కాలములయందును కొద్దిగనో గొప్ప గనో పుష్పించి ఫలించుచునేయుండును. చెట్లమొదటను పుట్టురెమ్మలను ఎప్పటికప్పుడే కోసివేయుచుండవలయును. చెట్టున కాయలువిస్తారముగా ఉండినప్పుడు వర్షములేనిచో నీరుకట్టవలసియుండును. కాయలుకోసినపిమ్మట ఆకొమ్మల చిగుల్లను కత్తిరించివేయుట మంచిపద్ధతి.

కాయలు: వానిజాగ్రత

సులభముగనే పెంచవచ్చును. ఫలములును త్వరలోనే పొందవచ్చును. అయినను దానిమ్మకాయలకు విశేషముగ పురుగులుపట్టి వానిని పాడుచేయుచుండుటచే ఈ చెట్లను పెంచుటయందలి మోజును తగ్గించుచున్నవి. పురుగులుపట్టకుండ నిరోధించుటకు తగిన సులభసాధనోపాయము ఇంతవఱకేదియు కనుగొనబడలేదు. పొగాకుకాడలను చెట్లమొదట వేయుట కొంతవఱకు పురుగులను పోద్రోలుటలో కార్యకారిగా ఉండుచున్నది. చెట్ల చుట్టుపట్ల గడ్డిగాదములను పెరుగనీయక ఎప్పటికప్పుడే కలుపుతీసివేసి నేలను కుళ్లగించి వేయుచుండుట కొంతవఱకు ప్రయోజనకరముగ నుండగలదు. సీతాకోకచిలుకలువ్రాలి ఆకులమీద గ్రుడ్లుపెట్టును గావున వానిని చేరనీయ రాదు. పిందె వర్షచునమయమున దాని

బొజ్జచుట్టునుండు రక్షకపత్రముల చివుళ్లను దీనివేసి ప్రతికాయకును ఒక్కొక్క పలుచని గుడ్డనంది కట్టినయెడల పురుగులువట్టుటకు అవకాశము తక్కువగునుండును.

దానిమ్మ రకములు

పుల్ల తియ్య దానిమ్మలయందు గింజలు తెలుపుగనుండురకములు, ఎరుపుగనుండు రకములునుగూడ కలవు. పూలదానిమ్మలో తెల్లపూపులరకమును, ముద్దపూపులరకమును గలవు.

దానిమ్మ, దానియంగములు, వానిసత్తు

దానిమ్మపట్ట, పంశుయొక్కతోక్కయందు నూటికి 22 మొదలు 25 వఱకు టానిన్ (Tannin) కలదు. వేరుపట్టయందు (Punico-Tannic Acid) పూనికో టానిక్ యాసిడ్ నూటికి ఇరువదిమొదలు 25 వఱకును, మాన్నైట్ (mannite), పంచదార, పెక్టిన్ జగురు (Gum Pectin), నూటికి పదిహేనుపార్లు బూడిద, తీవ్రమైన 'పెల్లేటియరైన్' అను ద్రవతైరమును, 'ఇసా పెల్లేటియరైన్' అను జిడ్డుగల ద్రవమును, మజియు రెండు మందతైరములు (Methyl Pelletierine) మెథిల్ పెల్లేటియరైన్, సూయో పెల్లేటియరైన్ (Pseudo-Pelletierine) అనునవికలవు. పూనికోటానిక్ ద్రావకము (Punico-tannic acid) గంధకధృతితో కలిసి వెచ్చపెట్టినచో ఎల్లాజిక్ ద్రావకము (ellagic acid) గాను, పంచదారగాను ఏర్పడును.

వివిధాంగములగుణములు

దానిమ్మగింజలు వానిత్తారములు మలముతోపడెడు చీము మొదలగువానిని కట్టెడు గుణముకలవియు, క్రిమిహరగుణముకలవియునై యున్నవి. దానిమ్మపువ్వులు, పంశుయొక్కతోక్క మలముతోపడెడు చీముమొదలగువానిని కట్టును, జీర్ణశక్తిని వృద్ధిచేయును. పంశుయొక్కరసము ఉష్ణశాంతికరమైనది, బలవర్ధకమైనది. 'పెల్లేటియరైన్' తైరము క్రిములను హరించును. దానిమ్మ అకులరసము రక్తస్రావావరోధకమైనది; మలముతోపడెడు చీము, నెత్తురు మొదలగువానిని కట్టెడు గుణముకలది. ఎండపెట్టబడిన దాడిమకాండములపట్ట, వేరును క్రిమిహరశక్తిని కలిగియున్నది.

సాధారణగుణములు

మలముతోకలసిపడెడు చీము నెత్తురులను కట్టివేయును, ఏటికపాములుపడెడు రోగమున చాలకేవయోగము, బలవర్ధకము, ఉష్ణశాంతికరము. చీమునెత్తురులుపడుట ఆపు గుణము ఈ మూలికయందు విశేషముగనుండుటచే దీనిని ముక్కునుండి నెత్తురువడుట, మూలరోగము, నోటినుండి నెత్తురువడుట, నోటిదుర్వాసన, అశ్మరి మొదలగు రోగములయందు ఇది విరివిగ లోపలికియబడుచున్నది.

మొగ్గలు : పువ్వులు

మొగ్గల చూర్ణము నాలుగైదుగింజలయెత్తు పుచ్చుకొనిన దగ్గు, గ్రహణి, నీళ్లవి రేచనములు వీనిని కట్టును. పచ్చిపువ్వులు నూరి పండ్లకు పూసిన చిగుళ్ల వెంటరక్తము పడుటకట్టును. ఎండిన దానిమ్మపూలను గుల్మారు అందురు. వీనిచూర్ణము ఒకద్రాము, అరేబిక్ చెట్టు జిగుర్లు (Gum Arabic) ఒక ద్రాము, Sanguin Draconis రెండు ద్రాములు, నల్లమందు ఎనిమిదిగింజల (grains) ఎత్తు కలిపి తయారు చేయబడిన చూర్ణము రక్త పిత్తము, గ్రహణి మొదలగు రోగములయందు చాలఉపయోగకరము. మోతాదు 10 లేక 15 గింజలయెత్తు. క్రొత్తగాపుట్టి ఇంకనువిడుచుట కారంభింపని మొగ్గలు నూరి ఏలకగింజల చూర్ణము, గనగసాల చూర్ణము, పిల్లికండ్ర గుగ్గిల చూర్ణము కలిపి లేహ్యముగా చేసి పుచ్చుకొనిన చిరకాలముగానుండిన పిల్లలరక్తగ్రహణి, గ్రహణి నయమగును. దానిమ్మ పూవుల రసమును, గణికరసమును సమభాగములుగ నొనర్చి ముక్కువెంట నెత్తురు పడెడు రోగమున ఈయబడుచున్నది.

దాడిమకాయల తొక్క.

దాడిమకాయలపై తొక్కను దాడిమసారమందురు. కాయలతొక్కలు అయిదు తులములు యెత్తుగ్రహించి ముప్పాపునేరుపాలలోవైచి నాలవవంతుగ ఇగరకాచి నేవించిన పురాణరక్తగ్రహణికట్టును. దాడిమసారము జఠరదీప్తినిచ్చును; వీర్యవృద్ధి చేయును; అరుచి, గుల్మము, శూల, ప్రమేహము, గ్రహణి, అతిసారము, వాతరోగము, రక్తము పడెడు మూలవ్యాధి, కఫము, సర్వపైత్యములు, విదాహము నీటినన్నిటిని జయించును. రక్తగ్రహణియందును, తీవరించినగ్రహణిరోగమునందును దాడిమతొక్కకషాయమున నలగగొట్టబడిన లవంగములు గాని లవంగపట్ట గాని చేర్చి వాడనగును. కషాయము చల్లారినప్పటి మోతాదు తడవకు ఒకటిగాని రెండుగాని ఔన్నులు. దినమునకు మూడు నాలుగుసార్లులియనగును. రోగప్రాబల్యమున ఈ కషాయపు మోతాదుకు తడవకు తడవకు అయిదుచుక్కల నల్లమందుద్రావకము చేర్చునగును. గొంతుకనెప్పియందు పై చెప్పిన కషాయమున కొంచము పటికపాడుము చేర్చి పుక్కిలించి ఉమియుట చాలమంచిది. యోని ప్రావము, రక్తక్షేతప్రదరములు మొదలగు వానియందు ఈ కషాయము ఇంజెక్టును ఉపయోగ కరమైనది. ఈరోగములందు ఇదివాడునప్పుడు లవంగములుకాని, లవంగపట్టకాని కలుపకుండ వలెను. దానిమ్మ పండుతొక్క, మంగుస్తాను పండుతొక్క, కొడితపాల పట్ట సమభాగములుగ దినును ఒక్కంటికి ఒకఔన్ను చొప్పున గ్రహించి ఒకపైంటు జలమున (20 ఔన్నులు) కషాయముకాచి దినమునకు ఒకటి లేక మూడుసార్లులు వాడుచో గ్రహణిరోగములయందు మంచిపనిచేయును. దాడిమసారము, తాడికాయ కలిపి నోట పెట్టుకునిసారముమింగుచుండుట రొమ్ముపడితము మొదలగు రోగములయందు చాలామంచిది.

బాల విజ్ఞానశాఖ

౧. పదము

తొక్కుపల్కులు

చిల్కచిల్క—

ఏమిచిల్క?

పచ్చచిల్క—

ఎమిపచ్చ?

ఆకుపచ్చ—

ఏమిఆకు?

మామిడాకు—

ఏమిమామిడి?

అంటుమామిడి—

ఏమిఅంటు?

మల్లెఅంటు—

ఏమిమల్లె?

తెల్లమల్లె—

ఏమితెల్ల?

౨. పాటలు

చింతకాయపాట

చింతకాయ చింతకాయ

నీటరమణచింతకాయ

పడమటరమణచింతకాయ

యొత్తె నాతరుగునాచింతకాయ

వేడుక పదము

రుంగురుంగుచిల్ల! రూపాయదండ.

దండకాదు! దామరమొగ్గ.

శ్రీ మతి కొప్పురి నాగరత్న ముగారు

పాలుతెల్ల—

ఏమిపాలు?

ఆవుపాలు—

ఏమిఆవు?

పెద్దఆవు—

ఏమిపెద్ద?

చెట్టుపెద్ద—

ఏమిచెట్టు?

తాడిచెట్టు—

ఏమితాడి?

పోతుతాడి—

ఏమిపోతు?

గొత్తపోతు?

ఏమిగొత్త?

నల్లగొత్త—

ఏమినల్ల?

కాకినల్ల—

ఏమికాకి?

బొంతకాకి—

ఏమిబొంత?

గుడ్డబొంత—

ఏమిగుడ్డ?

కంబళిగుడ్డ—

ఏమికంబళి?

రత్నకంబళి—

ఏమిరత్నం?

నాగరత్నం—

శ్రీ మతి మొగపాటి అప్పలనరసమ్మగారు

దమ్మిడితీసికెల్లి కోమటింకికెల్లి

యొత్తె నాతరుగునాచింతకాయ

నానొప్పులై నాతగునా చింతకాయ

పొట్టబొట్టపోలిగా!

శ్రీ మతి చేబోలుల క్షీసరసమ్మగారు

మొగ్గకాదు! మోదుగనీడ.

నీడకాదు! నీరానిపోతు.

పోతుకాదు! బొమ్మంచుకట్టు.
కట్టుకాదు! కంభంమెట్టు.
మెట్టుకాదు! మేడలఇల్లు.
ఇల్లుకాదు! ఈతతట్టు.

తట్టుకాదు! తూమెడుమన్ను.
మన్నుకాదు! గంధపుచెక్క.
చెక్కకాదు! వేపపూవు.
పూవుకాదు! చామంతిలిళ్ల.

చిన్నపిల్లల పాటలు

శ్రీ మ తి బా డ్డు సీ తా మ హా ల క్షీ గా రు

బావాబావా పన్నీరు
బావనుపట్టుక తన్నీరు

వీధీవీధీ తిప్పేరు
వీరాగంధంపూసేరు

సావిడికొమ్ముక్కపైరు
చప్పిడిగుద్దులు గుడ్డేరు.

సీతమ్మ సింగారమే
ఒల్లంత బంగారమే

చూడంగ శృంగారమే
తలపోయ సంతోషమే

మాపిటికి కల్యాణమే
ఊరంత వైభోగమే.

వదినా వదినా
వల్లంకి పిట్టా

గదిలో పెట్టా
మాన్నాయ్ కొట్టా

నీవేడవా
నేన్ నవ్వా.

చింతకొమ్మకు చిగురు
వాలుకొమ్మకు వగరు

అన్నయ్యవంచకు తొగరు
వదివకుపట్టింది పొగరు.

ఆటలుపాటలు బాగుండాలి
అన్నాదమ్ములు బాగుండాలి

అత్తాకోడలు బాగుండాలి
అంతాలోకం బాగుండాలి.

పుట్టినయింటికి

శ్రీ మ తి పా క ల ర త్న మా ల గా రు

కలవారికోడలూ కలికిసుందరి
కలువపప్పులబోసి కడుగుచున్నదీ
కడవమీదకాకి వాలుచున్నదీ
అంతలోకే వారిలన్నలొచ్చేరు.

తుడుచుకోకన్నీరు, ముడుచుకోకురులూ,
ఎత్తుకోపాపిడిని, ఎక్కులందలము,
మీలత్తమామలకు చెప్పిరావమ్మా!

* * *

కాళ్లకునీల్లిచ్చి కన్నీరునింపె.
ఎందుకూకన్నీరు? ఏలకన్నీరు?

కుర్చీపీటమీద కూర్చున్న అత్తా!
మాయన్నలొచ్చేరు మమ్మంపుతారా?
నేనెఱగ నేనెఱగ మీమామనసుగు—

పట్టెమంచంమీద పడుకున్నమామా!
 మాయన్నలొచ్చేరు మమ్మంపుతారా!
 నేనెఱగనేనెఱగ మీబావనడుగు—
 భారతంచదివేటి బావపెదబావా!
 మాయన్నలొచ్చేరు మమ్మంపుతారా!
 నేనెఱగనేనెఱగ మీఅక్కనడుగు—
 వంటల్లుచేసేటి ఓఅక్కగారూ!
 మాయన్నలొచ్చేరు మమ్మంపుతారా!
 నేనెఱగనేనెఱగ నీభర్తనడుగు—
 రచ్చల్లోడండేటి రాజేంద్రభోగీ!
 మాయన్నలొచ్చేరు మమ్మంపుతారా!
 వంశకోవరిపాలు, కట్టుకోచడ్డి.

* * *

ఇరుగుపొరుగుక్కలకు చెప్పిరావమ్మా!

3. క థ లు

“ఈతడవనిప్పులు పెట్టెమరచిపోలా”

శ్రీమతి కూచిభొట్ల గంగమాంబనారు

అనగనగా ఒకపూర్ణో ఒక అత్త, కోడలు వుండేవాళ్లు. అత్త ఒకకాకరపాదువేసుకొని కోసానీళ్లు పోవేది. కొన్నాళ్లకి పెద్దపెద్దకాయలు కాచేయి. కోడలికి కాకరకాయహారంటే మహాయుష్టం. కాని అత్త ఎప్పుడు కూరపండినా కోడలికివేసేదికాదు. కోడలి కళ్లన్నీ కూరమీదేవుండేవి. అదీగితేగాని వెయ్యి గూడదని అత్తనుకుంది. వేస్తేగాని తినగూడదని కోడలనుకుంది. ఇట్లా కోజులుగడిచిపోయాయి. ఒకరోజున అత్తకు తెలియకుండా కోడలు కొన్నికాయలుకోసుకు తెచ్చుకుని కూరపండుకుంది. ఎట్లాగో అబని అత్తకళ్లలో పడింది. నాతోచెప్పకుండా, నాఅబ్బలేకుండా నాపాదుఎందుకు చుట్టుకోవాలని అత్త కోడలినిచచ్చేటట్లు తన్నింది. స్పృహతప్పిపడిపోయింది కోడలు. అమృలక్కలందరూ పరుగుతుకొచ్చేరు. కోడలి మంచి తనాన్ని గురించి బాగాపోగిడేరు. మొగుడుకూడా ఓచారించేడు. చేసేది ఏమీలేదుగనుక ఏడుకట్లనవారీ ఒకటి తయారుచేసి కోడలిని దానిమీదవేసికట్టి అత్త, కొడుకు స్మశానానికి తీసుకెళ్లేరు. శవమును దించి కట్టెలుగిట్టెలు అన్నీవేసి శవాన్నిదానిమీదపెట్టేరు. నిప్పుంటిద్దామని నిప్పులుపెట్టెకొరకు వదిలేరు. పాపంమరచిపోయారు. సరేయింటికివెళ్లి నిప్పులుపెట్టెద్దామని తల్లి, కొడుకు యిద్దరు యింటికివెళ్లేరు. ఈ లోపల కోడలికి స్పృహతెలిసి లేచిపూర్పుంది. దగ్గరగా ఒకగుడిదగ్గర కొందరుదొంగల్నిచూచి భడిసిగుడి చాటునదాక్కుంది. ఇంతట్లో దొంగలు బోలెడుదబ్బులెచ్చి అమృవారికిమొక్కి నాళ్లు అరాత్రిచెయ్య బోయేదని సభలమవుతుందోకాదో చెప్పమన్నారు. కోడలు చాటువవుడి “ఊ” అంది. అమృవారువలీ కిందని దొంగలు దబ్బుంతాఅక్కడపోసి వెళ్లిపోయారు. ఈదబ్బుంతాతీసుకుని కోడలక్కడేకూర్చుంది కానీ

ఇరుగుశ్రీలక్ష్మీ! పోయివస్తాను,
 పొరుగువరలక్ష్మీ! పోయివస్తాను,
 మామరదిపెండ్లికి మరలివస్తాను,
 అన్నల్లపెండ్లిండ్లు ఆగివున్నవీ,
 తమ్ముళ్లపెండ్లిండ్లు దాగివున్నవీ,
 చెల్లెళ్లపెండ్లిండ్లు చేసిరావాలీ,
 చేడ! నాపుట్టింట చేటల్లనోమే.
 కుంతి! నాపుట్టింట కుంకుమలనోమే.
 పణి! నాపుట్టింట పసుపులానోమే.

* * *

పోయేనమ్మా శ్రీలక్ష్మీపొన్నల్లుదాటి
 నిలిచెనమ్మా శ్రీలక్ష్మీనిమ్మల్లనీడ
 పోయేనమ్మా శ్రీలక్ష్మీతనతండ్రిపాతశాలలోకి.

చటివరకు, ఈలోపల తల్లి, కొడుకువచ్చి కట్టెలన్నిరకలెట్టి వల్లిపోయారు. కోడలుముందవచ్చిందని చాల సంతోషించింది అత్త. తరువాత కోడలు కొత్తచీరకట్టుకుని నగలు డబ్బు అన్నీమూటగట్టుకుని యింటికొచ్చి తలుపుతట్టింది. ఎవరంటే సేనుకోడలినంది. దయ్యమువచ్చిందని అత్త బాగాభయపడింది. గంటసేతుటికి తలుపుతీసింది. కోడలినిచూచేటప్పటికి నిర్భారపోయింది. ఎట్లాబ్రతికివచ్చేవు అని అడిగింది కోడలిని. సేను స్వర్గలోకమునకు పోయేను. అక్కడదేవుడు నాకుస్వర్గముయిస్తానన్నాడు, బోలెడునగలు, డబ్బు, చీరలు యిచ్చేడు అవన్నీయివిగో అని చెప్పిచూసింది. ఇంకా ఎన్నో కోరిలుకోసింది. ఇవన్నీ వివేటప్పటికి అత్తకి పెరపెరలాడింది. సేనూ వెళ్లిరస్తూ, నన్నుకూడా తీసుకువెళ్ళమందికోడలిని. సేనురాను. నీకుదోషమాసిద్ధానంది. తరువాత మొగుడు, పెళ్లాముకలసి అత్తని సహరికోకట్టేరు. స్మృతానమునకు తీసుకవెళ్లారు. ఈతడవ కోడలు నిప్పులుపెట్టే మరచిపోలా. శుభ్రముగా తగలేకారు అత్తని. ఇంటికితిరిగివచ్చేరు ఇద్దరు. ఆరాత్రేమొగుడు, పెళ్లాము కాకరకాయ కూరవండుకులిన్నారు. “కాకరకాయకూర మాబావుంటుంది” అని అంది పెళ్లాము మొగుడితో మొఖముపాచినట్లుగా. కథకంచికివెళ్లింది మనము యింటికివచ్చేము.

పంది, తాఁబేలు

పోతావ్రగడవేంకటచలవతిరావుగారు

ఒక ఊలోపంది, భార్యఉండేవారు. వారికి ఆవుల్లోనేయున్న తాబేలుడంపకులతో పరిచయం జాస్తే. ఒకరింటికొకళ్లు తరచుగారాకపోకలు చేస్తుండేవారు. ఇట్లాఉంటూండగా ఒకరింటి విందుజరిగింది. తాబేలుమ్మగారు పోవాల్సిందికి. నగలులేవు పాపమావిడకు. అంచేలేంతేసింది. తిన్నగా నేస్తంగాతింటికి పోయి కానులపేరికటి ఎరువు అడిగింది. నేస్తం కోర్కెచిర్చింది పంది. విందుకల్గింది తాఁబేలు. నందల్లో ఏమిటయిందనుకున్నారు. ఎవరోదుర్మార్గులు ఎరువునగనికాజేవేరు. ఏంతేస్తుందిగనుకను, తిరిగివస్తూ త్రోవ లోనేస్తాన్నిచూసింది. అందిగదానేస్తం ‘కానులపేరు జాగ్రత్తగాతెచ్చేవుగా’ అని. ‘అయ్యో ఎవరో కాని వాళ్లు దోచెరమ్మా ఏంతేయను’ అంటూపల్కింది తాఁబేలుమ్మ. “చాలాబాగుంది. నేనామధ్యమ నవ్వేపోవాలి నీంది? పనికిరారు. అచ్చుకోవాలింటే మరి” అందిపంది. చాలారోజులు జరిగిపోయేయి. కాని కానుల పేరువచ్చేబాడలేకపోయింది. పంది, మొగుడితో అందిగదా, “ఏమండీ! తాఁబేలుమ్మకు నాకానులపే రిచ్చేము. ఇంకాయిచ్చిందికాదు. నాల్గరోజుల్లో మావాల్లింట్లోబారసాల. అప్పుడు వెళ్లి ఏమిలేమండా ఎల్లాపోయేది. మీరుపోయి అమె మొగుణ్ణిగి తీసుకురావాలే” అని. “నరే” అని మొగుడుజయలుదేరి పోయేడు కానులపేరు లేకటానికి. పందిరాసటం చూచేడు దూరంనుండి. చూచిబాన్నాడుకదా ధర్త, ‘ఓసేవ్ మీనేస్తం మొగుడొస్తున్నాడు. ఇంట్లోరేరుచిచ్చేయి.’ ఇట్లాఅని వీధిగదిలో వెల్లికిఅనుండి కాళ్లు లోనికిముడ్చుకుని సానరాయిలాపరున్నాడు. ఇంతలోపందిబావవచ్చేడు. లోపటనుండి “లేకని జబాబు వచ్చింది. కాని చావడిలోనున్న తాఁబేటినిజూచి, సానరాయనుకొని కానులపేరిచ్చేరమ్మ యిదివుంచుదా మని పట్టుకుపోయేడు. కొంతదూరంపోయి, గడ్డిలోదాచి, నుర్తగా ఒకకర్రపాతి తిరిగివచ్చి తాఁబేలుగారి యింటిమొగనికాచేడు. వట్టిచేతులతోపోతే పెళ్లాం ఊరుకుంటుందికనుకనా. పందిబావ కదలిపోగానే తాబేలులేచి, మారుమార్గాన్నియింటికివచ్చేస్తూ గడచలో అడుగుపెట్టేడోలేదో పంది చరుక్కునవచ్చి కానుల పేరుయమ్మని వేగించేడు. చావడిలో యిటూఅటూచూచి “ఓసేవ్, సానరాయిక్కడపెట్టేపోయేను గదా. ఎక్కడుంది” అని భార్యనికేకేసేడు. లోపలనుండి తలుపునందుగుండా అంతాఎజిగిన భార్య అందిగదా “అన్నయ్య పట్టుకల్లేడు. లేలేదా” అని. “బావగారూ! సానరాయినిచ్చి మీకానులవండ మీరు తీసుకెళ్ళండి. ఒకళ్ళదిమాకెందుకు” అని కమకమంది. “నరే”నని వెళ్లిందిపంది. నుర్తదగ్గర్నూపోయేడు. వదికినాడు. పాపం ఎక్కడాదొరికిందికాదు. సానరాయిలేండే యేవిధంగాపోతాడుగన్న. అతడిప్పటికి వెకుకుకూనేయున్నాడు ఆశ్చర్యకాదీ. తనసంతతి వారికికూడా నేర్పేడు. అంచేతే మన్నులోను, బురదలోను, అన్నిచోట్లముట్టేతో తవ్వుతూ పందులుమనకి కనబడ్డవి.

౪. బాలికలరచనము

పిల్లిగమృతములు

శ్రీమతి సమయమంత్రి రాజ్యలక్ష్మి గారు

మాయింట్లో ఒక కెల్లపిల్లి ఉంది. ఆదిచిన్న పుటినుంచి మాయింట్లోనే ఉండడం చేత చాలామచ్చికయి పోయింది. కాని అమచ్చిక యింట్లో అందరికీకాదు. మాచిన్న చెల్లెల్నిదగ్గరే. మాచెల్లాయికి మూడోయేడు. మేము పెదళ్ల మేనా పిల్లినిపట్టుకుంటే పీకుతుంది. మాచిన్న చెల్లెలు శతశతీర్థవాన్ని ఎత్తుకున్నా, క్రిందపడే సినా, దాన్నిగుంజనా ఏమీచెయ్యదు. ప్రాద్దుక్నే లేచి పిల్లినిపిలిచిదానికి అన్నంవేస్తుంది. ఆర్థర్వార మాఅమ్మ పాలుపిలికితుండలో పోస్తుంటే కొంచెంపాలు దానికిపోయిస్తుంది. కాఫీతాగేటప్పుడు కాస్తవైద్యమరిచి దానికొపెడుతుంది. ఇదిరోజూజరిగేవే. ఎప్పుడైనా చెన్నపిడత క్రిందపెడితే కాస్తవెన్నుతీసికెల్లి పిల్లికిపెట్టు తుంది. అన్నట్లుదానికి “మ్యూవు” అనిపేరుపెట్టింది. “మ్యూవు” అని విలిస్తే ఎక్కడవున్నా పరుగుతుకుని వస్తుంది. బంతివేస్తేదాన్నిదోర్లించి ఆడుతుంది. ఈవస్తులతోటి గమృతముగా ఆడిస్తుంది పిల్లిని. మాశతశీర్థి. మామగ్యాన్నపుభోజనాదైవతర్వారతే చల్లి పోయిదిగ్గరపడుకోడం పిల్లికలవాటు. అన్నముటుకోరు లేండి. మాశత భోజనం అయినతర్వారతే పిల్లికోసంవెల్లి దాన్ని తీసుకుంటానంది. మాఅమ్మమ్మ “పిల్లినితీసికో కూడదు. పిల్లి అంటైపోయింది” అంది. “పిల్లి అంటైపోతేకలిగివ్వంది” అందికతశీర్థి. పిల్లితనదగ్గరకురాదని, పట్టుకుంటే పీకుతుందని, శతశీర్థిదగ్గరే ఆలవాటుని మారెంజోచెల్లెలు చిరాభాయికి చాలా ఉడుకుమూత నంగా ఉండేది. ఒకరోజున మాకతశీర్థి పిల్లితోటి ఆడుకుంటే ప్రమాదమకానో, కరవాలనో పిల్లికరిచింది. కొంచెం చున్నునుచ్చుకుని వేలుకందింది. వేలుబాధపెట్టికాబోలు ఏడుస్తోంది మాశత దొడ్లో కులసికోటదగ్గర నుంచుని. పాటోట్లో కబుర్లుచెప్పుకుంటూన్న మేమందరంవెల్లి చూచేటప్పటికి సంగతిలేటిపోయింది. కసితిర్పు లోవాలని ఎదురుచూస్తూన్నమాపీర “పీతాయిలారిని పిల్లికరిచిందోయ్, లేవడోయ్, చలిమిడోయ్” అని ఉడి కించడం మొదలుపెట్టింది పెద్దపెద్ద కేకలేస్తూ. ఇదిఅందిగదా అని మేముకూడా అలాగఅన్నాము. ఈఉడికించ డంతోటి అంతెరకు గట్టిగాఏడుస్తూన మాశత అభిమానంవచ్చి కాబోలు “నన్ను పిల్లికలవలేదోయ్. ముద్దెత్తు కుందోయ్” అంది బాధఅగుచిపోని. దానితోటి కేకలేస్తూన్న మాపీర నోరుమూతపడింది. మాచేళ్లపిల్లి దీని కంత అభిమానంరా బాలు అని అంతా ఆశ్చర్యపోయాం.

చిత్రప్రశ్న

పీ. కబ్బుంబులలో వస్త్రై గాంచిన కావ్యంబు
నవనరకములచే నమరచేరు
అద్యక్షరద్యయంబునందంగ చూచిన
గ్రంథక ర్తకుమేరు గలిగియుండు
మాడునాల్గత్తరమ్ముల మూర్తిగాంచిన
భారతయోధుని చలుకగలరు
ప్రథమాక్షరము విడచిపైమాడుకలుపంగ
యోధపుత్రునిపేరు బోధయగును

7-వ తేదీలోపున లేఖాముఖమున మాకు తెలుపుదురుగాక!

శ్రీమతి చూడభూసి. చూడెన్దు గారు

అయిదాదేవర్గంబు లత్తైచేర్చినయంత
ద్రవమువకర్గంబు దనరియుండు
యారక్షరము మీదియచ్చుతో చదువంగ
వర్ధంత్యరమున కరమగును
గీ. కడవటయిదక్షరంబులు కలిపిమాడ
మధురపానీయమయ్యె కవిస్మరయమందు
కాన కబ్బుంబుపేరును కాంతలార!
కడగి తెలుపంగవలయును గాంచిదిని.

ప్రశ్నోత్తరవానియందు దుదిగల గృహలక్ష్మిపాకుగ్రాంధ్రు ఈప్రశ్నకు జవాబు ఆలోచించి జూలై
—నంపాదకుడు.

నూతనమనస్తత్వశాస్త్రము: సంయుక్తవిద్య:—

మేమానము 'Scholar' పత్రికలో శ్రీయుత టి. కె. వెంకట్రామన్ గారు యం.ఎ.; యల్.టి. 'నూతనమనస్తత్వశాస్త్రము: విద్య' అను విషయమును గూర్చి నొకవ్యాసమును వ్రాయుచు అందు 'నూతనమనస్తత్వశాస్త్రము: సంయుక్తవిద్య (Co-education) అనుదాని నిట్లు ప్రస్తావించుచున్నారు:—

“నూతనమనస్తత్వశాస్త్రము యొక్క దృష్టిపరచుకొని సంయుక్తవిద్యాసమన్వయగురించి వ్యాసము యొక్క ముగింపున కొంతయుచ్చింపవలెను. తనదేశముయొక్క పరిస్థితులను చూత్రమే మనమున నిలిపిన ఒకానొకపాఠ్యాత్మగంభీర బాలనిమనఃపరిణామమున మాడు అంతిమల నేర్పజరుచున్నాడు. తొలి అంతిమ మొదటి ఏడుసంవత్సరములు. ఈకాలమున శిశువుఆక్కర తన్నుగూర్చియే. దీనినే మనోశాస్త్ర వేత్తలు 'Narcissistic Stage' అందురు. ఏడవసంవత్సరము మొదలు పదునాలుగవ సంవత్సరమువరకును 'Homo-Sexual Stage'. ఈకాలమున బాలబాలికలు ఒండొరులతో కలిసి తిరుగుటకు అభిలాషపడుదురు. పదునాలుగు సంవత్సరములు దాటినతరువాత యౌవనప్రాచుర్యమును, పదునాలుగు పదునెడుసంవత్సరముల నడుమ 'Hetero-Sexual Stage' అనుబడు మాధవయుతువు అరంభమగును. ఈకాలమున స్త్రీ పురుషులమీద తాపలము ఏకాంతమైన ఆసక్తికన్యసేవాము మొదలిడును. ఈమనఃపరిణామాభివృద్ధిక్రమము హిందూదేశమునందలి విశేషపరిస్థితులలో కొంతవిభేదింబియుండును. హిందూదేశము ఉష్ణదేశమగుట నిచట బుద్ధియు, శరీరమును కీక్రమికసంవృద్ధిపడును. కావున వైవాహికమైన వయోవిభాగములు కొంతకొంత వెనుకకు నెట్టిబడవలయును. పాశ్చాత్యముగ హిందూదేశపరిస్థితులలో బిడ్డకు అయిదవసంవత్సరము చదువుజును మొదటియుతువుగా భావింపబడును. ఈకాలమున సంయుక్తవిద్యచే నెట్టి హానియుకలుగజాలదు. ఏమందురా? స్త్రీపురుషులమీద దానికేదెడలవికారభావములు అచిన్నతనమున కలుగజాలవు. తరువాతి అంతిమ మనదేశమున చంద్రుడొడవవీడు బిడ్డకు నచ్చినతోడనే ముగియునని చెప్పబడును. ఈకాలమున బాలబాలికలను కలిపి చదివించుటచే ఆబాలబాలికల మనస్సులందు మాతృపితృభావములు కలుగుట కేర్పడును. ఈ ఏర్పడుట సంయుక్తవిద్యావిధానమునలభ్యమగుట ఒకచక్కని ఉపచిత్తియగుచున్నది. కాగా మాధవకాల విభాగమున సంయుక్తవిద్య మనసాంఘికనిర్మాణముపై ఆననుకూలమును, ఉచితవకరమునైన ముద్రనంపవచ్చును. విచిత్రసౌఖ్యవాయుములకు, విభిన్నాచారములకు కట్టుబట్టుటచే చిత్రమైన సంఘస్థితిగల మనదేశమున సంయుక్తవిద్యను ప్రవేశపెట్టుటకు ముందుగా సంస్కర్త వీధిధానము ఇతరదేశములందు ఎట్లుచని

చేసినచో పరీక్షించి నివాసము చూపుటలేదు. పాశ్చాత్య దేశములందును సంయుక్త విద్యావిధానము కావలయు నను వారెంతమందియున్నారో నలదనుచును కూడ సంకమందియున్నారనియు, ఈవిషయమై ఏ ఒక్క దేశమునందును ఏకాభిప్రాయము లేదనియు తెలియుచున్నది.”

వెన్నెమ్మ:—

శ్రీయుత వీరేశ్వర దీక్షితులు గారి ట్లు వ్రాయుచున్నారు:—

“శ్రీలక్ష్మి వెన్నెమ్మను ఎన్నెమ్మయని పిలుచుచున్నారు. దాని యదార్థనామము వెన్నెమ్మ అయినను, పదిదినముల పురుడుగత్తిచిన కిమ్మట దానిని స్మరింపని కారణముచే కాబోలు దానికలహాపును శ్రీలేకాక విద్యాంశులగు పురుషులు సహితము గ్రహించలేకయున్నారు. ఈ వెన్నెమ్మయొక్క నిజతత్వము నెఱిగినచో శ్రీలు దానిని గుఱించి భయపడవలసిన అవసరముండదు. పురుటింటిలో చెప్ప వేన్నెమ్మకథలో విశేషార్థ మేమియులేదు. సోమయాజులకూతురు మాలవాని భార్యకథలో తల్లిదండ్రుల యభ్యాసములే విడ్డబతు సంక్రమించునని తెలియుచున్నది. వెన్నెమ్మ పురుటింటిలో ఆరు, ఎనిమిది, పదియవశోజాలలో తనశక్తిని విజృంభించుననియు, ఈశోజాలలో శిశువునెల్లినదామనియు, కాని తల్లి స్తవ్యమిచ్చునపు డేమియుచేయజాల దనియు చెప్పకొందురు. ఇట్టి మాధవీశ్యాసమునందుకూడ కొంతవఱకు సత్యములేకపోలేదు. కాని దాని యదార్థమును తెలిసికొనుట మిక్కిలి యావశ్యకము. ఎన్నెమ్మయనగా వెన్నెమ్మయని ఇదివఱకే నుదహరింపుచున్నది. మనుజులకు బలీయస్థానము వెన్నెముకయందుండుప్రదేశమే. వెన్నెముకగట్టిగను, సంకరలేకను ఉచ్చలో వారి యారోగ్యముచెడలేదని చెప్పవచ్చును. పసిబాలురవెన్నె మిక్కిలి శోమలముగనుండును. అతన్ను సరిము తెల్లనిద్రవపదార్థముగనుండి నడుమునుండి శిరస్సువఱకును ప్రవహించుచుండును. పసివిడ్డలకు పుట్టినకిమ్మట రమారమి పదిశోజాలకుగాని వెన్నెముకగట్టిపడి శిరోభాగముతో సంధింపదు. కారణాంతరమున అది కలియకుండినచో విడ్డబతు ప్రాణాపాయమువాటిలుటయుకూడ జరుగును. ఈవిధముగజరిగి విడ్డలు మరణించినచో అది వెన్నెమ్మ నందుగొట్టినదని తల్లులు వాపోవుదురు. కావున తల్లులు తమపురికివిడ్డల నడుమును శిరస్సును ఎక్కువగ సంకకుండునట్లు చట్టుకొనవలయును. అందుకనియే తల్లి స్తవ్యమిచ్చునపుడు వెన్నెమ్మ బాధయొందదు. ఏలయనగా ఆసమయమున విడ్డయొక్క నడుమును శిరమును విశేషముగ కదలజాలవు. బాలింతరాండ్రు పైచెప్పుబడిన కషయములనుగ్రహించి శిశువును బాగ్రర్థగచ్ఛుకొన్నచో వెన్నెమ్మ పీకాచము వెనుకంజచేయగలదు. పురుటింటిలో దుర్గంధము, పొగ, గాలిలేమి ఇత్యాదికారణములచే జనించు చిన్న పురుగులను వెన్నెమ్మదూతలని భయపడుట కేవలముబెట్టితనము. దానిని చూచిభయపడి అకారణముగా చంపుటకేమని చెప్పవలయునో తెలియదు. దీనిని చదువువారైనను జీవహింసాఫలము మాట కట్టుకొనకుండురుగాక.”

శ్రీమతి సునర్ల లక్ష్మీ నరసమాంబ గారికి:—

శ్రీమతి పాకలరత్న మాల గారి ట్లు వ్రాయుచున్నారు:—

“అంధమహిళామణుల కొకమనవి అనుశీర్షికక్రింద శ్రీమతి సునర్ల లక్ష్మీ నరసమాంబ గారు వ్రాసిన ప్యాసమును గృహలక్ష్మీ పోతుకులందఱిఁగియేయుండురు. అందు వరుడు తానుబోతు, వికలాంగుడు, కుష్టు, క్షయ, నుడ్డి, కుంటి మొదలగు రోగములచే పీడింపబడువాడు తటస్థముగనపుడు భార్య తనభర్తనుండి వివాహము పొందినప్పుడనియు, రాబోవు గుంటూరు చంచమమహిళాసభయందు ప్యాసుచేసి వివాహులచట్టమునకు ప్రాణప్రతిష్ఠచేయవలసినదనియు వ్రాసియున్నారు. అంగవికలులును రోగులునయిన బీదవారిని పరు

అనుచుచి జాలిపడి వారికన్నోదకములనిచ్చి రక్షించవలసిన మన మన్నిసాక్షిగ బరిణయమాడినవలసి అనా
 రోగ్యముగ నున్నప్పుడు, వికలాంగుడైనప్పుడు విడిచినచో వారలగతి యేమగునో కొంతవిచారించవలసి
 యున్నది. ఇప్పుటిచే పతిచే విడువబడివిచారించుచున్న సతీమణుల పెంజుటనో మనముగాంచుచున్నారము.
 ఇత సతీలచే విడువబడిన పతులగతికూడ విశ్లేయగునమటకు సందియమేమి? అట్టి వికలాంగులు మరల
 పరిణయమాడవలెనన్న వెవ్వరంగీకరింపరుకదా? సంసారసాగరము చాటుటకు పురుషుడు నావయు, స్త్రీ
 తేడ్దకటయువైయున్నారు. అప్పుడు తేడ్దకర్ర చేయజాలినవాడగతి యేమికాగలదో యాలోచింపవలదా?
 హిందూసారి కష్టముఖముల సమముగా నెంచుకొనును. కష్టసుఖములు సమముగ ననుభవించుబాధ్యత సతీచతు
 లలోగలదు. అట్టితేజి కష్టములున్నచో గాపురమొనర్చునని సంసారమును విచ్చిన్నమొనర్చుట భార్యము
 కాదు. పతి వికలాంగుడు, రోగిగానున్నప్పుడు సతి విడనాడుటమంచిదికాదు. అట్టి స్థితిలోవారిని నడలిన
 నిక నావనికీ రక్షకులెవరు? కాపున వారల కుపచారములొనర్చుదు. చూత, సోదరి పసిదిరక్షించునమకట్ట
 నలెను. పురుషులకూడ స్త్రీలవలె ఏకపక్షీప్రదులై యుండుటకును, త్రాసుబోతు, జాడరి ఆయి నిమ్మరణ
 ముగ సతీమణులను బాధించువారిని, విడిచిపెట్టువారిని శిక్షించుటకేదైన నొకచట్టమును నిర్మించుటచిత్త
 వలెనేగాని యావిడకులచట్టమునుకోరుట సమంజసముగాదు. ఇప్పుట్టున నుమతీదేవిచరిత్ర నొక్కంత
 పరికింతుమేని కుప్పురోగియు వేశ్యాలోలుడునయిన పతిపెట్టాడనించెనో మనకు విశదముకాగలదు. ఎన్ని
 విధములఁ బరికించిచూచినను విడాకులచట్టము యుక్తముకాదనియెంచుచున్నాను. కలకత్తానగరమున విద్యా
 ప్రబోధముగల భారతస్త్రీలలో అగ్రగణ్యులనూరు నమావేశమై విడాకులతీర్మానమును త్రోపెప్పుచ్చుట
 గృహలక్ష్మీ మనకుపినిపించినది. నంగవారీమణులట్లే ఆంధ్రమహిళామణులెల్లరు పవిత్రభారతదేశమున
 సేచట్టమున ప్రవేశపెట్టుకుండుటకు తీర్మానించురుగాకయని విద్యాధికలగు సోదరీమణులను ప్రార్థించు
 చున్నాను. టర్కీదేశపు వివాహచట్టమును గూర్చి ఏప్రియల్ మాసపు గృహలక్ష్మీ ప్రచురించియున్నది. అట్టి
 చట్టము మనదేశమునగూడఁజెట్టిన చాలమంచిది. అందు వివాహమునకు పూర్వము స్త్రీపురుషులను వైద్యులచే
 పరీక్షచేయించి ఆరోగ్యమగువారలు మాత్రమే వివాహమాడవచ్చునను పద్ధతి యెంతమంచిదో మనకు తెలియ
 గలదు. అట్లు మున్నుండుబాగ్రతగా పరిశీలించి వివాహమాహుట ప్రేయస్కరముగాని వివాహోపంతరము రోగు
 లయినవారిని విడనాడుటచిత్తముకాజాలదని మదభిప్రాయము. విద్యాధికురాండ్రగు సోదరీమణులవిషయ
 మును శ్రద్ధతో గమనించుట లాభకరము. ఈవిషయమున లొండరపడుట మంచిదికాదనియు, భారతవారీ
 మణుల పాతివ్రత్యమునకు భంగముకలుగకుండనుండవలెననిన ఈచట్టమునకు ప్రాణప్రతిష్ఠ చేయకుండుటే
 మేలనియు నాఆభిప్రాయమును వెల్లడించుచు తక్కుంగల సోదరీరత్నములను కూడ విడాకులచట్టమును
 కొరవలదనియు నిందుమూలముగా విషయముతో ప్రార్థించుచున్నదానను."

పై విషయమును గూర్చియే శ్రీయుత పూరె సత్యనారాయణగారిట్లు వ్రాయుచున్నారు:—

"ఈ మధ్యకాలపడిన గృహలక్ష్మీ సంచికయందు శ్రీమతి సుసర్ల లక్ష్మీనరసమంబ గారు విడాకులచట్టా
 పత్యకతను గూర్చి వ్రాసినవ్యాసమును జదువనివారందఱును వెంటనే జదువదగును. ఆవ్యాసముసారముగ
 జదివినపిమ్మట ఆమె ప్రతిష్ఠింపగోరిన విడాకులచట్టమునందు గర్భితమైన విషయములు ఇంచుకదిగి దృష్టిచే
 జూచినచో కేవలము నీతిమారమై సవాతనధర్మనిర్మూలనకారణంలై హిందూసాంప్రదాయవిరుద్ధమై పహా
 వదలపురోచ్చిదిగి ప్రజలనిరోధకమనుటకు సంశయములేదు. ఎట్లన: "మరుడు, త్రాసుబోతు, వికలాంగుడు,
 కుప్పు, నుడ్డి, కుంటిమొదలగు రోగములు కలవాడు తటస్థమగునపుడు... అట్టి వివాహమును రద్దుచేయవలసి

నది." "పరుడు అప్రయోజనపడే పోషించుకోలేని దుష్కారమును, దీర్ఘకాలముచే దీక్షకొనుచున్నప్పుడును, మతిగ్రహింపజేసేపుడును, సోమరహితముగానున్నప్పుడును, వివాహసంకల్పము అంగవికలుడైనను భార్య తనభర్తనుండి ఒడవకు పోషించుచును" అనుఅంశము అచటమునందండనలసినవట. ఇవి ఎంతదూరదృష్టిరహితవాక్యములో పోషరసోదరిమహిమ నిలకింపుడు. మానవప్రపంచమున శాస్త్రవాదును ఆచార్యులము యొకేతిరుగనుండగల్గునా? అయ్యది భగవద్దీక్షముగాని మానవునికైలోనున్నదా? తొలుత విద్యార్థనరూపలసంకల్ప సలరాయనట్టి యాననుడు కాలచరిణామమున బాధ్యుగ్రస్తుడైననట్టి భర్త త్యాజ్యుడేగదా? ఇకవానిగతియేమి? విధివశమున నైవార్యబోచుగల్గి తినుట కన్న ములేని దీనదశ కలుగగనే భార్యనుగూడ గోల్పోవలసినదేనా? కాలవశమున మతిగ్రహింపజేసిన భార్యనువీడి వాల్తేరు చేరవలసినదేగదా? కర్మముచాలక కారునుండి క్రిందపడి కాలవశమున కారులోపికారుదిరిగినకాంతగూడ కాలు విరిగినభర్తను నదలి కర్రతేలియవలసినదేనా? ఆహ! కాలమహిమ. అట్లయిన విరిగిగలిగిన సంతానము మాట చట్టమునందెక్కడను ఇరికిందియిందలేదే? హరిగతియేమి? భర్తతో విడచిపోవలెనా, భార్య తానుగూడ నుండగోరవలెనా? అన్నట్లుడుగమరచితిని వివాహవిమోచనానంతరము ఆయను స్వేచ్ఛావిహారిణియేనా? ద్విత్వీయ లకుస్వయంవరము కూడనున్నదా? ఆదికూడనుండినేగాని అచట మునలనప్రయోజనముండబాలదు. మరియొక్క మాట. ఈచట్టము పురుషులకస్వయంచువదేగాని స్త్రీలపట్లనుప్రయోగించినచో కడుచిక్కులుగల్గునని కాబోలు నభుతమగున్న యెచ్చటను వ్రాసియుండలేదు. ఏమన వివాహసంకల్పము భార్య కురూపియైనను, గుడ్డిదైనను, కుంటిదైనను, దీర్ఘకాలియైనను భరణముమాటదలంచుకుండ బంపివేయవలసినదేగదా? ఇకనామె గతియేమి? సోమరహితముగాను సాపాటురముడుగానున్న పరుడును, పనిపాటులు చేయుచాలక పండయియుకూర్చుండు నగ్గవును నొకరాశిలోనివారేకదా? ఈచట్ట ముభయతారకముగ నుండగోరవనో బాగుగనుండువని కొందరు పురుషులు దలంతులేమోగాని హిందూలాసంగ్కరింపబడి స్త్రీలకుగూడ వృత్తినింట భాగ్యోదయమైన తరువాత విట్టిచట్టము వచ్చినను స్త్రీల కంతచిక్కులుండజాలవుగాని లేకున్న వారికినుక్రము మరింతకష్టమనిపించును."

అతివివాదకరమగు మరణము :—
క్రిందిపంక్తులు మే 25-వ లేదీనాటి 'ధర్మసాధని'నుండి గ్రహింపబడినవి:—

"కాకినాడలోని పితాపురము మహారాజాగారి అనాధశరణాలయమునకు చాలకాలము నూపరింఁబటుగా నుండి ప్రస్తుతము కాకినాడలో విక్రాంతి ననుభవించుచున్న శ్రీయుత వి. పెద్దంబరాజాగారి ధర్మపత్ని యీశల 20-వ లేదీని కాకినాడలో సరలోకగతురాలయ్యెనని తెలియజేయుటకు మేము మిక్కిలి చింతిల్లుచున్నాము. భర్త బ్రాహ్మధర్మాచారమునకు పూనుకొన్నపుడేమి, ప్రభుత్వోద్యోగమును నదలి అనాధశరణాలయమున పనిచేయుటకు సంకల్పించినపుడేమి ఆయన యభీప్రమునకు కాదనక, ఆయనతో బాటు ధర్మనిర్వహణమునందు పలువిధములయిన కడగండ ననుభవించి తన ధర్మపత్ని త్వమును సంపూర్ణముగా చెల్లించుకొన్న పరమసాధ్వీమణి. ఆమె తనసంతతివీడ్చునేగాక నిస్సహాయులై తమగృహమున కేరిన సమీపబంధువుల వీడ్చులమగూడ పరమాదరముతో పోషించి పెద్దవారినికేసిన దయాధర్మిహృదయ. ఆమె చిను వన్నమాట యెటుంగక, తమపెద్ద కుటుంబమును సంతోయన ఓపికతో చక్కగా నిర్వహించుకొనుచు వచ్చిన నిపుణురాలు. ఆమె కొన్నిమానములనుండి అతిబాధకరమైన బాధ్యముచే పీడితురాలై శయ్యనుండి లేవలేని స్థితిలో నుండెను. పడుచున్న కష్టమునుమాడబాలక పరమదయాళువగు భగవంతు డామెను తీర్ణమయిన భౌతికశరీర గృహము నుండి తప్పించి తీసికొని వెళ్ళెను. అయిదుగురు కుమార్తెలు, ముగ్గురు కుమార్తెలను, పృథ్విదేవ భర్తను, ఆతివృద్ధురాలగు తల్లిని తన వియోగమునకై విలపించుటకై ధూమికై విడిచి ఆమె నివసంగతురాలయ్యెను.

దుఃఖాలుభిలో మునిగియున్న ఆమె భర్తకును, సంతానమునకును, తల్లికిని, తక్కిన ఆ పుబంధువర్గమునకును మాన్యాదయభూర్తకసానుభూతిని చెల్లించుచున్నాము. భగవంతుడు దామెకు చిరకాలి వసుగ్రహించు నాక!"

చూలింతతనము : దంతములు:—

ఏత్రియలుమాసపు 'Longevity' పత్రిక ఇట్లు ప్రకటించుచున్నది:—

"చూలింతతనమున దంతముల ఆరోగ్యము చెడుటయు, వాని వైద్యమునకు భవవ్యయము కొంచము హెచ్చునటయు సర్వసాధారణము. కొంచము జాగ్రత్తతో ఇట్టిదికలుగకుండ చేసికొనవచ్చును. ఉమ్మినరు పులుపుయెక్కుటచేతనే చూలాలితనమున దంతములు చెడుచున్నవి. చూలాలితనమున ఎప్పుడైనను ఎట్టిసంతాపమును లేక దంతవైద్యము చేయించుకొనవచ్చును. తల్లి తగిన జాగ్రత్త తీసికొనుచో విద్యకు చక్కని దంతములు వచ్చునట్లు చేయవచ్చును. ఔరవస్తువులతోచేయబడిన ద్రవముతో తలుచు గంహుషించుటయు, చూలింత తనమున అంతము కాల్చియును తీసికొనుటయు విధిక్యత్యముగా స్త్రీలు గ్రహించవలయును."

నారంజపండ్లు:—

'రవి'పత్రికనుండి నారంజపండ్లను గూర్చిన క్రిందివిషయములు జానుమాసపు 'ప్రకృతిపత్రిక' ఉద్ధరించినది:—

"నారంజపండ్లయందలి ఆహారపువిలువను ఇప్పుడిప్పుడే గ్రహించి ప్రజలు విశేషముగ వీనిని వాడుచున్నారు. నారంజపండ్ల రసమునందలి పంచవార చాలబలము కలిగియును. శీఘ్రముగ అరిగి రక్తమునందు కలిసి పంటబట్టును. దానిలో కొంచెము ప్రోటీనుకూడ నున్నది. అది కండరములను పెంచును. ఖనిజసంబంధములైన ఉప్పులకూడ నందున్నవి. అదిగాక పులుపుకలదు. మాంసము, బియ్యము, గోధుమలు, బంగాళా దుంపలు, గొట్టెలు, పంచదారలందు ఇట్లు ఉప్పులు లేనందున నారంజలు చాల శ్రేష్ఠము. నారంజలు అజీర్ణిని పోగొట్టును. పులితేనుపులను మాన్పించుటయందు అది చాల తోడ్పడును. నారంజపండ్లరసము నందు విటమినులు ఎక్కువగ కలవు. పాలలోలేని విటమినులలోపమును యిది తీర్చి పిల్లలకిచ్చిన వారు బాగుగ పెరుగుటకు చాల తోడ్పడును."

కల్లు ఇబారాదాల్ల లో స్త్రీలు:—

Health and Happiness పత్రిక ఇట్లు ప్రచురించుచున్నది:—

"మాస్చి 18వ తేదీని రంగశాసనసభలో శ్రీ ఆర్. పియిటిగారు విద్యభూయజ్జలాలో కొన్ని తావుల యందు కల్లుసారాయికాణములఇబారా స్త్రీల కీయబడుచున్న విషయమును చెల్లడించిరి. ప్రభుత్వమువారి కల్లుసారాయిఇబారాపద్ధతి ఇంతవఱకు ఒక్కపురుషుల సైతికజీవితమునే ఎక్కువగా ప్రద్రష్టమొనర్చుచున్నది. ఇకస్త్రీలకుకూడ నిందుప్రవేశముకలుగుచో చెప్పవలసినదేమున్నది? శ్రీ ఆర్. పియిటిగారి విషయమై తీవ్రమైన ఆందోళనము నడుపుదురుగాక యనికోరెదము."

ఆరవవారి బాలి రా పాత కా చల దు స్థితి:—

మేమాసపు The Indian Educator అను పత్రికలో టి. ఆర్. రంగస్వామియ్యంగారు యం. ఏ. యల్. టి 'The Present State of Education' అనువిషయమునుగూర్చి వ్రాయుచు క్రిందివిచిత్రవిషయమును వెల్లడించినారు:—

"స్త్రీవిద్య ప్రముఖసానమునకు వచ్చుచున్నది. దానిప్రచారమునకు విపులప్రయత్నములును సాగుచున్నవి. కాని మర్యాదకుటుంబములోని బాలికలుపోయి విద్యావహుపార్జనముగావించుకొనగల ఉత్తమ పాఠశాలలు ఇంకను ఏర్పడవలసియున్నవి. ఒకానొక ఆరవజీవాపధ్యాయిని సంగీతపాఠశాలపూర్వక తన బాలికలకు

ఒక తెనుసుకీర్తన చెప్పుచుండెను. ఆకీర్తన శృంగారరసభూయిష్టము. గ్రామాంతరస్థుడైన వాయకునిగూర్చి వాయకగావించు విలాపగీతమని. నేనీసంగతి అడపాధ్యాయుని నడిగితిని. ఆమె తెల్లబోయినది. తనకావిషయము తెలియదని చెప్పినది. ఇట్టి వికృతములు తోలగిపోయి పాఠశాలలోని వారోపరణము పవిత్రపంథము కానిదే ఏహైందవమాతయు తనబాలికను పాఠశాలకు పంపుటకు అంగీకరింతును."

సంగీతముకొఱకు ఆంధ్రభాష నవలంబించవలసిన అరవలస్థితి ఎంతహాస్యాస్పదముగ నున్నదో! భావముతేలియకపోయినను, అరముకాకపోయినను అరవలు సంగీతముకొఱకు తమకానటబీసటభాషనువదలి తెనుగు నాశ్రయింపవలసిన వారగుచున్నారు. తనగీతి అరవ బాతిని పాఠకులనుగా దిద్దితీర్చుచున్నది తెనుగువాణి.

గృహణీగృహస్థులకు హితము:—

శ్రీయుర బోయనపల్లి లక్ష్మణరావు, ఎం.ఎస్.సి. గారిట్లు వ్రాయుచున్నారు:—

"ఆంధ్రవారీతములకు మిక్కిలి ప్రിയమైన "గృహలక్ష్మి" సంచికలయందు విచారులవట్టమును గుఱించి ఆసేకు లనేకవిధముల తమతమ యభిప్రాయముల బ్రకటించిరి. ఈచట్టము మనదేశమునకు క్రొత్తదని చెప్పుటకేమియును సందేహములేదు. పశ్చిమదేశములందీచట్టము మిక్కిలి ప్రబలమైయున్నది. అమెరికా దేశములోని స్త్రీలందఱును, ఈవిషయము మితిమీరినదనియింప, అసంభావ్యమనియుండలచి యేవిధముచేసినను దీనిని తొలగించవలయునని ప్రయత్నించుచున్నారు. న్యూయార్క్ (New York) చట్టమున నరువది యేండ్లనుండి బీదవారలకు కొద్దుసంబంధమైన వ్యవహారములలో ధర్మార్థముగా సహాయముజేయుసంఘమువారు (Legal Aid Society of New York) వేలకొలది భార్యాభర్తలపరస్పరమనస్తాపములను, వాదములను, నితరవివాహసంబంధమైన దుర్దశాకరములైన నిజస్థితులను దెలిసినవారై, సంసారముఖములను వృద్ధిజేయుటకు భార్యాభర్తలకై కొన్ని వడ్డతలను నియమించియున్నారు.

గృహస్థునినియమములు

(1) సీసంపాదనననుసరించి యుదారత్వమును జూపుము. ఇవ్వగలిగినస్థితిలోనుండిన నీభార్యనిన్ను సొమ్ముదుగును. భర్త నడుగక మత్యజనడుగగలదు? (2) గృహకార్యములు నడుపుటయందు నీవుప్రతేకింపకుము. ఉన్నంతలో సమాలించుకొనుటకు మగవారికన్న స్త్రీబాతికి మిక్కిలివాడుకర్యముగలదు. (3) ఎల్లప్పుడును సంతోషముగనుండుము. ఇంటికొఱకు పాటుపడుచున్నయిల్లాలు మనోవ్యాకులముగల మానశిలుడైన భర్తనుజూచి మనస్సునందు వ్యాకులముకెందును. (4) తొందరపడక విచారించుము. అమెకారణములేక ఫిర్యాదుచేయదు. ఇల్లు శుభ్రముగను, రమ్యముగను, సుఖకరముగనుఉండుటకై నీవు సహాయము చేయవలయును. (5) భార్యపై నెడతెగని ప్రేమకలిగియుండవలెను. ఉపేక్షించినచో అమె కుతస్నాహములేక అలక్ష్యముచేయును. (6) స్వల్పమైన తప్పులకై తీక్షణమైనచదుములను ప్రయోగించిన ప్రేమలేగ్గును. మఱియు నవి మనస్తాపములకు గారణమగును. తిరుగుబడువాడుకకూడగలుగును. (7) సంసారము మీబంధువులకు దూరముగనుండునట్లేర్పాటుచేసికొనుము. భార్యాభర్తలకు మనస్తాపములు కలిగిన వారికివారే కొంతకాలవకు సమకూర్చుకొనెదరు. ఎంతదగ్గరబంధువులైనను మాటిమాటికై సలహాలుపుచ్చుకొనిన నొకానొకప్పుడైనను కీడుకలుగును. (8) ఆద్రుకు మఱియొకనిని కాపురమునుంచుకొనకుము. వేరొక పురుషుడింటనుండుట యనుమానమును, అపనమ్మకమును కలుగజేయును. స్త్రీ మానవజాతియేగనుక ఆపురుషునికై కిలోబడుటయింక పముకాదు. అట్లుచేసినచో ఆతప్పునీదియగును. (9) నిర్మలమైన దేహమును, పరిశుభ్రమైన కేషముగల భర్తనుజూచి భార్యకు గర్వమును, మెప్పును, గౌరవమును గలుగును. లేనిచో అనవ్యయముగను. (10) నీబిడ్డలపై కనికరముచూపుము. స్త్రీ తనబిడ్డలపై క్రూర్యముచూపువానిని నమ్ముదు.

గృహిణినియమములు

(1) మిక్కిలి దుబారాచేయకుము. యుక్తమైనవ్యయము జాగ్రత్తతోడ చేసినయెడల భర్త మతంత సంపాదించిపూడబెట్టుటకు నుత్సాహియగును. వానికి స్వతంత్రతంపొందించుటయందు సహాయరాలవగుదువు. (2) నీగృహమును కుట్రముగనుంచుచుండుము. అలసినత్విన భర్త కనులకు వినుగుదీర్చువ్యక్తము చక్కగ నుంచిన స్వగృహముగాని వేరొకటికాదు. (3) నీదేహమును, రూపును ఎల్లప్పుడును మనోహరముగా భర్తనాకర్షించునట్లు శుభంకరించుకొనియుండుము. పరిశుభ్రతలేని భార్య భర్తను ముఖముత్రిప్తుకొని బయట తిరిగిడువానిగాజేయును. (4) పరపురుషులపై శ్రద్ధను, భావమును సంగీకరింపకుము. పురుషులు తమచుగా అపనమ్మికచే అనుమానపడువారు. వానికి కారణముకాకుము. మఱియు కలహములుపెట్టువారి దుర్బోధనలకు పశ్యురాలవైన భర్తలు ప్రమాదకరమైనద్రోహముగానెంచుచో ప్రాణహత్యనుగూడ చేయుదురు. (5) విడ్డలపై వారితండ్రి న్యాయముగా శిక్షవిధించిన తోపించుము. పెక్కుతల్లులు తండ్రి విధించు శిక్ష యన్యాయమనియు, కఠినమనియు దలచెదరు. అననశరముగ అడ్డుపడుట, అధికప్రసంగము ఈ దురభ్యాసము దాంపత్యానురాగమునకు గూడ ప్రతిహేళముకాగలదు. (6) నీపుట్టినింటిలో తల్లిదండ్రులయొద్ద చాల దినములు గడుపకుము. అటులయినచో నీగృహకృత్యములు సమాధించుకొనుటకును, పరిశేషచేయుటకును ఎక్కువ అవకాశము దొరకదు. (7) ఇంటిపములు జరిపించుట నుండు ఇరుగుపొరుగువారి సలహాల సంగీకరింపకుము. గృహకృత్యములన్నియు స్వబుద్ధినుపయోగించి సాధింపుము. తోచకున్న భర్తతోనాలోచింపుము. (8) నీభర్తను తృణీకరించి తిరస్కారముగా మాటలాడకుము. ప్రక్కనవినువా రతనిస్వభావమిదియేయని భావించెదరు. నీదుడుకుమాటలచే నతని గౌరవము తగ్గును. (9) చిరునవ్వు నవ్వుము. స్వల్పభార్యములందును శ్రద్ధకలిగియుండుము. స్నేహితురాలైన ప్రియకాంత తమచుగా నుత్సాహములేనిదయ్యి, అలక్ష్యము చేయు భార్యను స్థావభ్రష్టురాలుగా జేయును. (10) సేర్పతో గార్యము సాధింపుము. స్త్రీలకులేనిన గుణములు పొందియుండుము. స్త్రీలయొక్క లక్షణములు పురుషులవాకర్షించును. స్త్రీ పురుషలక్షణములు నపొందిన యెడల భర్తప్రీతిని గోల్పోవును.

ఈనిబంధనల నియమించిన పిదప విడాకులచట్టప్రయోగము తగ్గినదనియు, సంసారసంబంధమైన భార్య భర్తల మనస్తాపముల కపకాశముండదనియు వైశిష్ట్యబడిన సంఘమువారియనుభవము.

బరోడా సంస్థానమున విడాకుల చట్టము :—

జానువూసము 20-వ తేదీనాటి 'గోలకొండపత్రిక' ఇట్లు ప్రచురించుచున్నది:—

"బరోడామహారాజుగారు హిందూవిడాకులచట్టమున కంగీకారముసెగిరి. సంస్కారాదర్శకులగు మహారాజుగారు అగ్రజాతులలో వివాహితులు జీవితమెట్లు గడుపుచున్నారో విచారించుటకును, కష్టముల పాలైయున్నవారు విడాకులిచ్చుటకై అనుమతించుటకును, సంస్థానమునందలి సుప్రసిద్ధస్త్రీపురుషులగలసంఘమును నెలకొల్పిరి. ఈ సంఘమువారు బాగుగచర్చించి నూతనలుగావించిరి. ఇవి ప్రజాభిప్రాయము కనుగొనుటకై ప్రకటించబడెను. సవాతసధర్మియులలో దీనివలన అలజడికలిగెను. వారీకాననమును ఆక్షేపించిరి. కాని సంఘసంస్కారులు ఆమోదించిరి. ఈకాననముననుసరించి వివాహమైన స్త్రీ లేక పురుషుడు తన భాగస్వామి ఏడు సంవత్సరములనుండి కనబడకున్నను, లేక మతాంతరుడైన లేక సన్యాసియైనను, లేక క్రమముగ మూడు సంవత్సరములనరకు స్త్రీయేకాని పురుషుడేకాని కష్టపెట్టినను, లేక త్రాగుడుమున్నగు దురభ్యాసములకులోలైయున్నను, లేక ఇతర స్త్రీతో సంబంధముంచుకొనినను వివాహము రద్దుచేసికొనవచ్చును. ఇంతియ కాక వివాహము జేసికొనినపుడు స్త్రీ లేక పురుషుడు తన భాగస్వామి వ్యాధిచే పీడించబడుచున్నట్లును, లేక చెవిటి, మూగి, స్రుద్ధి, పిచ్చియైయున్నట్లును, లేక అన్యమతమునకు చేర్చుకొనినట్లును, రుజువు చేరదిన వివాహము రద్దుకాగలదు. ఈకాననముననుసరించి వివాహము రద్దుచేసినట్లు అజ్ఞానోపగిన ఆరునెలలకు పునర్వివాహము జేసికొనుటకు స్వాతంత్ర్యముండగలదు."

ఒకే కాన్పున ముగ్గురు బిడ్డలు:—

సంగరాష్ట్ర ప్రభుత్వమువారికి వ్యవశాయకాభివృద్ధికోశముడగు శ్రీయుత యమ్. కార్పరేటర్ భార్య మెయిన్ పూరు వ్యవసాయప్రదర్శనానమందిరమున ప్రవచించినది. ముగ్గురుబిడ్డలు పుట్టిరి. ముగ్గురును మగ బిడ్డలే. ఇందు ఇరువురుబిడ్డలు పేరియ్యెదుపానుల తూకము, మూడవబిడ్డ నాలుగుపానులతూకము ఉండెను. చూతాకిపులు పులానగమన్నారు. ఇది ఆమెకు రెండవకాన్పు. తొలికాన్పున ఆమెకు ఒకఆడపిల్ల. ఆ ఆడపిల్లకు ఇప్పుడు మూడవసంతోషము.

జంతువులకును దాంపత్యప్రేమగలదు:—

ఒకమగసింగము తుపాకిచే కాల్యబడిచచ్చిపడెను. దానిచక్కనేయున్న ఆడుసింగము అందుతో దుభివినకమయ్యెను. మగనివకముపై పొగిలిపడెను. కాని వెంటనే అదిలేచినిలచెను. దాని శరీరమందలి ప్రతికోమమును కోచుచుచే ఫణారిలుచుండెను. తనమగనిని కాల్చినవేటకానిని అది పసిబట్టినది. ఆవేటకానిని వెన్నంటినది. అతడు తనకన్యంపునకునునుండగా కంచెలవాటి అది చాన్పెదుమికి నానిని తుదముట్టించినది. వెంటనే తిరుగుమొగముచట్టి భర్తకనముదగ్గరకువచ్చి కన్నీరుకార్చుచు నిలచియుండెనది. దక్షిణాఫ్రికా ఎడారియందు జరిగిన యీవిచిత్రవిషయమును స్వయముగచూచినఒకానొకరు నేటాటువిప్పెన్ను అనుపక్రికలో వ్రాసియున్నారు.

జంతువులకును జ్ఞానము కలదు:—

ఒకమగసింగము, ఒకఆడుసింగము, వానికిశరములురెండు ఒక ఏటి యిసుకతిన్నెమీద చెలగాట మాడుచుండెను. ఈన్నట్టుండి మగసింగము తలపైకెత్తెను. గాలిలో దానికేసో ఒకవార్తవచ్చెను. ఎత్తినతల ఎత్తిన ప్లేయించి అదిఒకసన్నని పాంతేతికధ్వనిని చేసెను. ఆడుసింగమును పిల్లలును తమనివాసస్థానపు మొగము చుట్టినవి. అవి స్వస్థానము ముఖముగ జేరినవని తోచినతోడనే మగసింహము తనకుపసినచ్చినవైపు పోదొడ గెను. ఈ సింహములను గురిచూచికొట్టలయొనని పొంచియున్న శెల్లదొర ఆజంతువుల నటుంబ్రచేమను చూచి నివ్వరచడి తుపాకిపేల్చుకుండుటకు నిశ్చయించి నిలచియుండెను. అనియుచును ఆసింగము శుష్కుల నొత్తిగించుకుని ఆతనియెదుట తోకక్రిష్టుచు గర్జించుచునిలచెను. అదియారనిమీద పడలేదు. ఆమానవుడు తనచూపును చాటిపోవునంతవరకు అదియచ్చటనే నిలచియుండెను. అనంతర మది తిరిగివచ్చి తనకుటుంబ వ్యక్తులను కలుసుకొనెను. ఇట్లువి ఒకవిశేషిని నేటూర్ విప్పెన్నుపక్రికలో వ్రాయుచున్నాడు.

ఒక స్త్రీ మూడు దినములు ఎడతెగక ఈదుట:—

బ్రిస్టోల్ లో కటారివాసెహునాయుకన్య డెబ్బదిరెండుగంటల ఇరువదియొక్క నిమిషములకాలము తనగా దాదాపు మూడుదినములు నీటిలో ఈదినది. మర్రిమానమున ఒకానొక ఈతపండుమన ఈమె ఇప్పటి కంటే చంద్రుడొనిములతక్కువకాలము ఈతకొట్టెను. ఈతయందలి తన నేర్పును ప్రదర్శించుటచేతనే ఈమె తనకుటుంబమును బోషించుకొనుచున్నది.

హుగ్లీ నదిని పద్ధి హేనునిమిషములలో ఈది దాటిన స్త్రీ:—

శ్రీ ఎ. కె. హెబ్బెల్. యె. బాల్టాగారిభార్య నవనానియను నామె బారక్ పురమునుండి భర్త యెదుట హుగ్లీ నదిని ఈది దానిని పద్దహేనునిమిషములలో ఉత్తరించినది. ఈ ఘనకార్యమునకు ఆమెనందఱు ఆభినందించిరి.

జంతువుల అన్యోన్య ప్రేమ:—

జోసాఫ్ డెల్మోంట్ తాను ఆఫ్రికాఆడవులయందుచూచిన క్రిందివిషయము పత్రికలకు పంపినాడు. 'నేను వేటాడుటకు ఒకచోట పొంచియుంటిని. లేడిబాతికిచెందిన ఒకానొక విచిత్రజంతువుతోకను మట్టి యొకజంతువుకొనిపట్టుకునియుండుట చూచితిని. ద్వంద్వచేసితిని. ఆవిచిత్రజంతువు వేగముగ పరుగెత్తును. అందుతో దానితోకను కలుపుకొనియున్న జంతువు జాతిపోయినది. దానిని నేను పట్టుకుంటిని. దానికి కండ్లుపోయిఉన్నవి. నేను ఆప్పుడు ఆగ్రుడ్డిజంతువును పదలిపెట్టి దూరమున పొంచిచూచుచుంటిని. ఇంతలో పాటిపోయిన విచిత్రజంతువు తనతోకనుండి జారిపోయిన జంతువును వెతుకుకొనుచునచ్చెను. అచ్చటనున్న గ్రుడ్డిజంతువునుచూచి దానిచెంతకుపోయి తోకఅందించెను. గ్రుడ్డిజంతువుతోకను ఒకటిరెండు పర్యాయములు వాసనచూచి కలుచిపట్టినది. ఆప్పుడవి నాప్రక్కగాపోయినవి. విచిత్రజంతువుతోకతోనను గ్రుడ్డి జంతువుచే కొఱికివేయపడుటచే కాబోలు వెంట్రుకలులేవు. ఇట్లాగ్రుడ్డిదాని నాజంతువు ఎంతకాలముగ వెంట్రొప్పుచున్నదో?

పురుషుడు స్త్రీగా మారుట:—

కొపెన్ హేగన్ లో ఒక డేవిష్ విచిత్రకాగుడు స్త్రీగా మారెను. ఈమార్పును ఎల్లరంగీకరించిరి. వివాహపు రిజిస్టరులో హెడ్ నమోదుకాబడెను. ఆతనిపేరు ఇనార్ వెజినర్. జాత్యంతరమును పొందిన ఆతని వెనుకటి వివాహమురద్దుచేయబడినది. ఆతని వెనుకటిభార్య ఇంకను జీవించియున్నది.

పదునాలుగు వనత్సరమున నేప్రవేశపరీక్షలో జయముందిన బాలిక:—

పొట్నానివాసి నేటు రామకృష్ణదామ్యాయ గారి కూతురు రామాబాయిదామ్యాయా కిప్పుడు 14 సంవత్సరములవయస్సు. హిందూవిశ్వవిద్యాలయముయొక్క ప్రవేశపరీక్షయందు అందరికన్న ఉత్తమురాలుగా రెండవస్థానమున జయమందినది. ఈమె తనకు అయిదుసంవత్సరములున్నప్పుడే భగవద్గీతయంతయును కంఠరిః అప్పగించ గలిగియుండెను.

నూట పదునైదు వత్సరములు జీవించిన స్త్రీ:—

మునీంగిజికిచెందిన దేవబాగులో క్రిమతి వాతునుండరదేవి నూటపదునైదుఏండ్లు జీవించి మరణించినది. చనిపోవుపఱకు నీమె చాలఆరోగ్యముగ నుండినది.

సొందర్య సంపాదనకొఱకు ప్రాణములు బలి:—

కెయిన్ లో నివసించు ఒక పాశ్చాత్యునిందలి తన శిరోజములను ఉంగరములు చుట్టుకొనువానిగాచేసి సొందర్యసంపాదన మొనర్చుటకు స్నానముచేయుచు విద్యుత్క్రిరణప్రపారముగల ఇనుపతీగలలో సవరింప నారంభించెను. ఆసందర్భమున విద్యుత్క్రిరణములు దేహమునకు తాకి ఆమెచనిపోయెను. సొందర్యసంపాదన కొఱకు ఆమె తనప్రాణములను ఇట్లు బలిబోయినది.

హాక మార్ లు

పెళ్లాము కు గాయములు పెట్టినాడు: తాను పిచ్చి నభినయించుచున్నాడు:—

మెహర్ లీలి యనిక మహమ్మదీయవనిత. ప్రాజాపాయస్థితిలో ఆమె ఇప్పుడు నాగపురమునందు మోయో ఆస్పత్రియందున్నది. ఆమె కంఠమునందును ఆరచేతులయందును పెద్ద పెద్ద గాయములు ఉన్నవి. శరీర మంతయు కత్తి నాట్లు, కముకు దెబ్బలుగలవు. ఇవి అన్నియు ఆమె భర్త అబ్దులురసీదు ప్రసాదించినవి. అబ్దులు రసీదును మెహర్ లీలియును ఏడు సంవత్సరముల క్రితము పెండ్లియాడిరి. పెండ్లియైన నూడు మాసములకే అబ్దులు రసీదు భార్యను బాదుట, బాధించుట మొదలు పెట్టెను. ఆచిర కాలముననే ఆతడు ఆమెను పుట్టినింటికి తోలి వేసెను. ఆమె పుట్టినింట అయిదు సంవత్సరముల కాలము వెళ్లబుచ్చెను. ఈలోగా మనోవృత్తి ఆమె అబ్దులు రసీదుపై చాచా తెచ్చెను. చాచా ఇంకను విచారణలో నుండెను. అప్పుడాతడు వచ్చి ఆమెను ఏలుకొనుటకు అంగీకరించెను. కాపురము ఘోరమగుటచే ఆమె ఆశయము కాపున మెహర్ లీలి అబ్దులురసీదు వెంట వెళ్లెను. ఈసారి ఆమె ఆరెనితో నుమారు రెండు సంవత్సరములుండెను. వెనుకటి నూడు నెలల కాపురమునాటి ముసళ్ల పండుగ ఇప్పుడును ఆమెకు తప్పలేదు. తిట్లు, కొట్లు ఆమెకు నిత్య బహుమానములు. ఈ రెండు సంవత్సరములలో నామె ఒక్కసారియైన రెల్లి దండ్రులను చూచుటకు అనుజ్ఞ ఈయబడలేదు. ఇతర బంధువులైనను వచ్చి ఆమెను చూచుటకు వలనుపడదు. 'చంపెదను' అను వాక్యము ఆతడు ఈమెకు ఉచ్చరించుచుండెను. ఒకనాటి ఉదయ మున హఠాత్తుగ నాతడు మంగలికత్తితో నామె మీదికి వచ్చెను. ఆకత్తితో నాతడు ఆమెను ప్రసాదించిన గాయములు ఆమెను ఆనువృత్తి గొంపోయినవి. ఈరాక్షసకార్యమును నిర్వహించిన ఆమె గదయ్య ఇప్పుడు ఉన్నాదమును అభినయించుచున్నాడు.

అన్నము నకు మొగము వాచి ఆత్మహత్య చేసికొన్న కోడలు:—

భవానిబాలదేవి. పదునాలుగు సంవత్సరముల పడుచు. పదునైదు మాసముల క్రితము ఆమెకు వివాహ మయ్యెను. కొలది కాలమునకే ఆమె కాపురమునకు వచ్చెను. మగడు కలకత్తాలోని కాలిప్రసాదదత్తువీధిలో 19-వ కనాటు సంఖ్య గల యింట నివసించుచున్న పివతండ్రి, అతని భార్యలతో నివసించుచుండెను. మగనితో బాటు భవానిబాలదేవియు ఆయింటనే యుండెను. పిన్నర్త ఆమెను పెట్టుబాధలకు పరిమిలిలేదు. ఒక్కొక్క నాదామె కోడలికి కడమెడు ఆహారమైనను ఈయదు. ఇచ్చినవాడైనను ఆ ఆహారము రెండు దొక్కలు నిండునదికాదు. తఱుచునీట్రుపాసములే. తప్పెనచో ఆరాకలిమెకులు. కడుపులో కాళ్లు పెట్టుకొని ఆమె ఎన్ని నాళ్లని తీవించగలదు? మేమాసము ఏడవ రోదీని ఆమె కిరసనాయిలులో ముంచబడిన చీరను ధరించి నిప్పుం టించుకొని నోటి ఎంగిలి ఉపనాసములతో చీపురు పుల్లయ్యెయున్న రసశరీరమును కాల్చుకొనెను. నిత్యము తృణాగ్ని చేత భరితమగుచు బ్రతికి యుండుటకంటె ఒక్కసారి ఈ అగ్నిలో పడి బోయి నశించుట మేలను కొన్నచామె.

- 20:—శ్రీమతి కన్యారాజ్యము గాంధీగారిని సర్ మాల్కమ్ హెయిల్ గారిభార్య ఆహ్వానించినది.
- 21:—ముదుసలియు బీదరాలును అగు నొక స్త్రీ ఇల్లువాకిట్లులేని కాంగ్రెసు శాంతిపైనికుల కార్యయమిచ్చి అన్న పానములిచ్చిన విషయముచిని మహాత్మాజీలు చెప్పినాడు: 'గతవత్సరము గొప్ప ప్రబోధనమయినది స్త్రీలలో ఆచారముంది వీరమాతలుదయించిరి. నిరాడంబరముగా వీరుగావించిన ప్రళయమైన దేశ సేవను భారతీయులెప్పుడును తెలిసికొనవలయు.'
- 22:—భారతదేశమువరకు చిరకాలముగా నపారమగు ప్రజాసేవయినర్పి ఇప్పుడు ఆమెరికాదేశమునకు బోవుచున్న శ్రీమతి కజిన్సుసతిగారికి వీడ్కోలు నొసగుటకు పౌరసభ మదరాసు గోఖలేహాలులో శ్రీమతి ఆచంట రుక్మిణమ్మ గారి ఆధ్యక్షతను జరిగెను.
- 23:—బర్మా రాష్ట్రీయహిందూమహాసభ శ్రీమతి సరళాదేవిచౌదూరాణిగారి ఆధ్యక్షతక్రింద సమావేశమయ్యెను.
- 24:—
- 25:—ఇటలీపరిపాలనమున స్త్రీలకు ప్రత్యేకపానమియ్యబడినది. ప్యాసిస్టుపద్ధతులందు విశ్వాసముగలిగినట్టియు సంపూర్ణముగ నైతికపద్ధతులతో కూడుకొన్నట్టియు ఇరుపదిరెండవ సంవత్సరములకు పైబడిన స్త్రీలు ప్యాసిస్టుసంఘములుగా ఏర్పాటు చేయబడుదురు.
- 26:—సర్వాగ్రహిస్త్రీలను జెయిలులో ఆవమానపరచెనని పార్లెంటు మేకాంజిపైని, కనిపేలు విహారిపైని లేబడినకేసు తొలఁతాయిప్రధానరాజధానిమేజిస్ట్రేటు కొట్టివేసెను.
- 27:—కర్నాటకమహిళాసభ ఆయిదవసమావేశము హుళేరియందు శ్రీమతి దుర్గాబాయి జోషిగారి (అకోలా) ఆధ్యక్షతను జరిగినది. శ్రీమతి రామాబాయికుల్కారిగారు ప్యాగతోపన్యాసము నొసంగిరి.
- :—మదరాసు దక్షిణఇండియా బ్రహ్మసమాజభవనములందు జరిగిన వీరేశలింగవర్ధంతిసభలో శ్రీమతి ఆది పూడి వసుంధరాదేవిగారు ఉపవ్యసించిరి.
- 28:—శ్రీ అల్లాడి కృష్ణస్వామిఅయ్యగారు అడ్వకేటుజనరలుగారి తల్లి మంగమ్మగారు 88 ఏండ్లవృద్ధురాలు మరణించెను.
- :—కాకినాడ విదేశపస్త్రబహిష్కారజోడ్వములులో పాల్గొని మిక్కిలి ఉత్సాహముతో పనిచేయుచుండిన పదునాలుగు వత్సరములచాల శ్రీమతి గొర్తి సూర్యకాంతమ్మగారు జ్వరమువలన మరణించిరి.
- 29:—రాండురేలియసభకు తమకు ఎక్కుడు ప్రాతినిధ్యముసంగగోరుచు స్త్రీల రాయబారవర్గమువారు చెస్రాయిగారిని సందర్శించుటాడిరి.
- 30:—శ్రీమతి కాళంగి శేషమాంబగారు వంశ్యులలో స్త్రీలసభలో ఉపవ్యసించిరి.
- 31:—మదరాసుస్త్రీలసంఘమువారు తిరువల్లిక్కేణిలో శ్రీపార్థసారథిస్వామి దేవాలయముచెంత జాతీయ పతాకవందనోత్సవము జరిపిరి. శ్రీమతి గుమ్మడిదల దుర్గాబాయిగారు పతాకమును లేవనెత్తిరి.

హాసు

- 1:—శ్రీమతి గుమ్మడిదల దుర్గాబాయిమ్మగారు అక్కోణముచేరిరి.
- 2:—రాండురేలియసభకు భారతవారీముఠలను ప్రతినిధులుగా నియమించవలెనని అంతర్జాతీయవిజ్ఞప్తి స్త్రీసంఘమువారు విల్లింగుడన్ ప్రభువునకు తొలినంపిరి.
- :—ముత్తులక్ష్మిరెడ్డిగారి వాయకత్వమున నొక స్త్రీ రాయబారవర్గము మదరాసు ప్రధానమంత్రి దివాను బహదరు మునిస్వామినాయుడుగారినిదర్శించి లోకలుబోద్ధులందు స్త్రీలకు తగినంతప్రాతినిధ్యముసంగవలయునని కోరిరి.
- 3:—చెన్నవగర విదేశపస్త్రబహిష్కారసంఘమువారి యాజమాన్యమున చూరైయందు జరిగిన బహిరంగ సభకు శ్రీమతి ఆచంట రుక్మిణమ్మగారు ఆధ్యక్షతవహించిరి.
- :—శ్రీమతి గుమ్మడిదల దుర్గాబాయిమ్మగారు నెలమునందు ఉపవ్యసించిరి.

- 4:—పికిలరాబాదులో శ్రీమతి సరోజినీదేవిగారు జవహర్‌లాలుగారి గౌరవార్థము విందుచేసిరి.
- 5:—ముప్పదివారలకు తమిళరాష్ట్రమునగల్గి శ్రీమతి జవంట రుక్మిణీదేవిగారు జాతీయపతాకము ప్రతిష్ఠించిరి.
- 6:—లండనులో భారతమిత్రసంఘమువారు బ్రాహ్మణ్యస్వేచ్ఛలలో నొక బహిరంగసభను జరిపిరి. ఆపుడవట జాతీయపతాకమును వెలకొల్పిరి. ఆసభలో నొకశ్రీ రక్షిణిమీద మాలవడికిమా పెట్టెను, సభ్యులందరు వాసక్తితో చూచిరి.
- 7:—బాల్‌గోలిలో శ్రీమతి కస్తూరిబాయిగారిగారి అధ్యక్షతక్రింద బహిరంగసభజరిగినది.
- 8:—శ్రీమతి మంత్రప్రగడ బంగారమ్మగారు స్వదేశీప్రచారమునకు సాయముచేరిరి.
- 9:—
- 10:—
- 11:—బొంబాయి ఆజదుమైదానమున శ్రీమతి సరోజినీదేవిగారి అధ్యక్షతక్రింద జరిగిన బహిరంగసభలో జవహర్‌లాలు నెహ్రూగారు ఉపన్యసించిరి.
- 12:—పాలక్కెల్లో ఆయ్యదేవర బాలాత్రిపురసుందరమ్మగారు ఖద్దరుధారణను గూర్చి ఉపన్యసించిరి.
- 13:—
- 14:—
- 15:—శ్రీవిద్యా కేఖర అక్కిరాజు ఉమాకాంతము పంతులుగారిభార్య శ్రీమతి వరలక్ష్మమ్మగారుమరణించిరి.
- 16:—
- 17:—కారవాచట్టమునకు వ్యతిరేకముగ విశాఖపట్టణమున శ్రీకోల్లూరి నూకయ్యగారి కుమారుడు వేంకటరత్నము పెట్టిగారు (కలపవర్తకుడు) తన 9 వత్సరముల కుమారుడు 29-1-31 తేదీన ఆవకాపల్లి వాస్తవ్యులను తాటికొండ జగ్గారావుగారికిచ్చి వివాహముచేసియుండిరి. కారవాచట్టము పతిక్రమించినందుకు వేంకటరత్నముగారికి 25 రూపాయల జరిమానా విధింపబడినది.
- 18:—ధిల్లీ రాష్ట్ర స్త్రీలసంఘమువారు శ్రీవిల్లింగుడుప్రభృతి విందుచేసిరి.
- 19:—హ్యట్‌బ్లూ దగ్గర సిసిబిడి బ్రయముకన్యయు ఆమెతో విమానములో పయనముచేసిన ప్రయాణికురాలాను పాఠక్కిన విమానము బ్రద్దలై మండిపోయి చనిపోయిరి. ఓబ్రయముకన్య వైమానికురాలు వరండులో ప్రభుత్వ సున్నట్టియు మంచి ఆటగాండ్రగు సర్ జి మోతీ ఓబ్రయముగారి కూతురు. స్త్రీని ప్రయాణికురాలినిగ దీమకొని ఇంగ్లీషు చానలుగుండా విమానములో పోయిన స్త్రీలలో ఈయమ్మయే ప్రథమురాలు. 1928లో ఈమెకు వైమానికక్రమాదముచే కాలుపోయెను. అయినప్పటికినీ పయనమును మరల ప్రారంభించునాహించినది.

వ్యాసములు వ్రాయువారికి

గృహలక్ష్మికి వ్యాసములు వ్రాయువారు కొంచము మార్జనువదలి కాగితమునకు ఒకతట్టు ననే సిరాతో విడివిడి ఆక్షరములతో వ్రాయవలెను. పెన్నిలుతో వ్రాయబడినవియు కాగితమునకు రెండుప్రక్కల వ్రాయబడినవియునగు వ్యాసములు చేకొనబడవు. వ్యాసములను గూర్చి ప్రత్యుత్తరములు కోరువారు రిప్లయిక్కార్డు వ్రాయవలెను, వ్యాసములు వాచనుకోరువారు తపాలా విళ్లలు పంపవలెను. వ్రాయు ప్రతిలేఖయందును తమ చిరునామా పూర్తిగ నిచ్చుచుండవలయును.

—సంపాదకుడు.

గ్రంథ పరిచయము

మన సేత పరిశ్రమ:—

గ్రంథకర్తలు శ్రీయుత భోగరాజు పట్టాభిషేకరామయ్యగారు. భూల్ స్కాల్డ్ ప్రజాన 82 పుటలు. గ్లాజా కాగితములు. పాపనీముద్రాక్షరకాల, బందరు. 1931. ప్రచురణకర్త తల్లాచగడ రామారావు, రాబర్ట్స్ పేట, మచిలీపట్నము. గ్రంథము వెల రు 0-4-0 అణాలు. ప్రచురణకర్తకు వ్రాయవది. మన సేత పరిశ్రమ పోలీసు ప్రపంచమునన్నియు ఎట్లు ముంచెత్తివది, ఇప్పుడది ఎట్లు అభోగతీనందియున్నది ఈ గ్రంథమునచక్కగ వివరింపబడియున్నది. భారత సేతమునకు రాట్న మే ఎట్లు శరణ్యమొందినదివది. రవ్వుబ్రాకువీలియమ్ము, సర్ బేసిక్ బ్లాక్స్, గెయిస్ పండితుడు మొదలగువారి వాక్యములందుదాహరింపబడినవి. ఖద్దరు శ్రేష్ఠత నిరూపింపబడినది.

సావి త్రీ పరిణయము:—

ఆదివలమకులోద్భవుడును, గూఢవల్లిగోత్రపవిత్రుడును అగు కోకా సేతయ్యనాయుడు బి. ఏ. గారి కనిష్ఠపుత్రయు, ఉమ్మడిసింగునంశసంజాతుడును కృష్ణరాయసమాఖ్యార్థాంగియునగు తాయారమ్మచే విరచింపబడిన నాటకము. ఆశుకవికిభామణి పోకల వేంకట వరసింహారావునాయునిచే సరిమాడబడినది. మద్రాసు ఆనందముద్రాజాలయమున 1930-వ సంవత్సరమున ముద్రితమై ప్రచురింపబడినది. క్రొనునైనాన 46 పుటలు. గ్లాజా కాగితములు. వెల రు 0-4-0 అణాలు. జముని మెప్పించి ప్రాణేశుని యనువులగొనిచెల్వినట్టి పతివ్రతాకోకమణి పవిత్రచరిత్ర మీనాటకమున ఈవిరుషీమణిచే ప్రస్తరింపబడినది. సందర్శించితముగ పాటలు, పద్యములు చేర్చబడినవి.

భారత వర్ణ సంగ్రహ చారిత్రము:—

శ్రీ శృంగేరి శ్రీవిరూపాక్ష శ్రీమతీయ జగద్గురు శ్రీకల్యాణానందభారతీమాంతాచార్యస్వామిత వారిచేత రచియింపబడినది. స్వధర్మప్రకాశిని పత్రికనుండి పునర్ముద్రితము. గ్రంథప్రకాశకుడు కనుపర్తి మార్కండేయశర్మ. డిమ్మి 84 పుటలు. గ్లాజా కాగితములు. వెల రు 0-8-0 అణాలు. 1931 ఏప్రియలు నెలలో ప్రకటితము. ద్వారపర్యాయగాంతమునందలి సిద్ధిగతులు, భూద్రపామ్రాజ్యము, కారవేలుని శాసనము, ఆంధ్రవంశము మొదలగు జిజ్ఞాసనరేఖవిషయములెన్నో ఈ గ్రంథమున గలవు. కలియుగప్రారంభము మొదలు మహమ్మదీయపరిపాలనకాలమువఱకు గల సుమారు నాలుగువేల సంవత్సరముల పరిమితంబగు మహాకాలము నందలి భారతవర్ణచారిత్రము దిక్పాత్రపదర్శనముగ ఈ గ్రంథమున నిరూపింపబడినది. చదువవలసిన గ్రంథము.

పల్లెటూరి కథలు:—

సాంఘిక, రాజకీయ, చారిత్రక, ఆర్థిక, పారిశ్రామికములను గూర్చి మన దేశముతో పాటు వివిధ దేశముల చరిత్రలనుహా ప్రతిమాడునెలలకు ఒకపుస్తకము లేమగున వాడుకభాషలో ముఖ్యముగా గ్రామ ప్రజలకుపకరించు గ్రంథముల ప్రచురించు నుద్దేశముతో ప్రారంభింపబడిన వయోజనవిద్యాగ్రంథమాలలో ఇది తొలిపువ్వుము. క్రొనునైనాన 84 పుటలు. గ్లాజా కాగితములు. వెల రు. 0-4-0 అణాలు. మొదటికూర్పు మార్చి 1931. కాకినాడలోని కాకినాడముద్రాక్షరకాలలో ముద్రితము. శ్రీ డాక్టరు పాలకోడేటి గురుమాస్త్రిగారి ఆంకితము. గ్రంథకర్త శనివారపు సుబ్బారావు. గ్రంథములు పలయునారు గ్రంథకర్త పేర పక్కిమగోదావరి జిల్లా కొవ్వూరుకు వ్రాయవది. 1930-వ సంవత్సరమున సత్యాగ్రహోద్యమసందర్భమున కారాగారవాసము స్వీకరించి గ్రంథకర్త జయలులో ఈకథలను వ్రాసెను. పల్లెటూరిజనుల సంఘటింపమును ఈకథలు ప్రదర్శించు

చున్నవి. వారిలో చములను వెల్లడించుచున్నవి. ఈ గ్రంథమునకు శ్రీమంగిపూడి పురుషోత్తమశర్మగారు పీఠిక వ్రాసియున్నారు. ఇందు కాస్తీ, తగవు, సహవాసగాళ్లు, పెళ్లిసరకులు, కైఫీయతు, సవారిబండి అను అటు కథలుగలవు.

ముకుందమాల :-

ముకుందమాల కిది ఆంగ్లానువాదము. ఉచనమున వ్రాయబడినది. గ్రంథకర్త సబోరిటిస్ట్రారు కె. వెంకట రంగారావు బి.యె. చిత్తోరునందలి వి. కె. ప్రెస్సునముద్రించబడి ప్రకటింపబడినది. చిన్నపైజాన 8 పుటలు. తిరుపతి, తిరుమలై, తిరుచూరునందలి దేవాలయములదగ్గర ఈ గ్రంథప్రతులు దొరుకును.

శ్రీ శివసహస్రనామస్తోత్రం :-

వామావలీసహితం. సంపాదకుడు జి.కె. కృష్ణశాస్త్రిగారు, పోలవర్యిపోస్టు, బళ్లారిజిల్లా; ప్రాచుర్య టువ చంద్రహాశీశ్వరముద్రాక్షరశాల, కర్నూలు. 1931-వ సంవత్సరమున ముద్రితము. చిన్నపైజా 80 పుటలు. పీచుకాగితములు. వెల రు 0-4-0 అణాలు.

ఝాన్ సీలక్ష్మి బాయి :-

ఏకాంకనాటకము. ఎక్సల్సియర్ ప్రెస్సున ముద్రితము. డెమ్మిపైజాన 24 పుటలు. గ్లాజాకాగిత ములు. వెల తెలుపుబడలేదు. గ్రంథకర్త శ్రీ బులుసు రామశోగరావుగారు. దొరుకుచోటు : 15-16 తణికాచలంపిల్లెటిగ, ట్రిప్లికేను, మదరాసు. భారతదీపివారి ఝాన్సీలక్ష్మిబాయి వీరశివితమిందుక్లప్తముగ రూపకరూపమున ప్రదర్శించబడినది. ఏడురంగములు. ఎడవెడవద్యములు గలవు. స్త్రీలు, చారికలు చదున దగిన గ్రంథము.

జడగంటలు :-

పద్మనాయకగ్రంథమాలలో ద్వితీయకుసుమము. కవితాసమితి సభ్యుడగు శ్రీ చెలికాని సత్యవారా యణగారు గ్రంథకర్తలు. విజయనగరమున శ్రీ వేదవ్యాసముద్రాక్షరశాలయందు ముద్రితము. క్రాసుపైజాన 78 పుటలు. గ్లాజాకాగితములు. వెల రు 0-8-0 అణాలు. శ్రీ రాజారావు వేంకటశ్వేతాచలపతి రామకృష్ణ రంగారావు బహద్దరు బొప్పిలి సంస్థానాధీశుల ప్రత్యేకధనసహాయమున ఈ గ్రంథము ముద్రించబడినది. గ్రంథము గ్రంథకర్తగారి పితృదేవునకు అంకిత మీయబడినది. జడగంటలు అను ఈ గ్రంథమున రాధానందము, పుత్రస్వీకారము, పత్నిదానము అను మూడుకథలుగలవు. మూడుకథలయందును మనసభ్యుమును పాడుచేయు చున్న మూడురురాచారములు విమర్శించబడినవి. 'పత్నిదానము' అనుకథ విచిత్రముగనున్నది.

రుక్మిణీ కల్యాణము :-

కథాగీతము. రచించినవారు శ్రీమతులు కంచిపూడి వరసమ్మ, పాలంకి వీరమ్మగార్లు. పట్టిషరు పంపెడ్డు లక్ష్మయ్య, బుక్కుపెల్లరు, రాజమండ్రి. డెమ్మిపైజా. పీచుకాగితములు. 9 పుటలు. వెల రు 0-2-0 అణాలు. రాజమండ్రి లక్ష్మీప్రింటింగు పర్సుస్కో 1931-వ సంవత్సరమున ముద్రితము. పోతరాజు భాగవత ములోని రుక్మిణీపరిణయప్రస్తావనగల పద్యములు పరియమార్పలతో కీర్తనలుగా కూర్చబడినవి. గాన ప్రయలుగు స్త్రీ లాదరింతురుగాక!

పరిక్షిత్తు :-

గంధకర్త పెండ్యాల వేంకటసుబ్రహ్మణ్యశాస్త్రిగారు. పితాపురమునందలి శ్రీవిద్యజ్ఞనమనోరంజనీ ముద్రాక్షరశాలయందు 1931-వ సంవత్సరమున ముద్రితము. గ్లాజాకాగితములు. క్రాసుపైజా. 128 పుటలు. వెల రు 0-12-0 అణాలు. దొరుకుచోటు; కాండిన్యనిలయును; పితాపురము, తూర్పుగోదావరిజిల్లా. పురాణ

ములు, ఉపవిద్యులు, వేదములు కూలంకషముగ పరిశోధించి వ్రాయబడిన పరిశీలన కథగల ఉత్తమగ్రంథము. ఈగ్రంథము చదువుట కలన బాబురకు భాషతోపాటు ప్రాచీనభారతసాంఘికచరిత్ర, మతాచారములు కూడ తెలియును. పురుటింటివర నము, వివాహధర్మము నము, గోపూజావర్ణనము ప్రత్యేక ప్రశంసనీయుములుగ నున్నవి. గ్రంథమునందలి ప్రతిపుటయు కర్తగారి చిరపరిశోధనమును, విపులవిజ్ఞానమును దృష్టాంతరీకరించుచున్నది. వేదవాఙ్మయమునందలి ఉత్తమపదములు కొన్ని ఇందువాడబడినవి. ప్రాచీనకవులపద్యములు ఎడ నెడ ఉదాహరించబడినవి. నేటివెక్కు పుస్తకములవలెగాక ఇదితొలుత కెంతయు విజ్ఞానవాదాదుక మైయున్నది. ఇట్టి ఉత్తమగ్రంథము సాంఘికత ప్రసాదించిన శ్రీ కాశ్మీరీగారిని మిగులకొనియాడుచు విద్యాకాఖ్యాదికారు ఓగ్రంథమును ఉచితరీతిని ప్రోత్సహించవలసినదిగ హెచ్చరించుచున్నాము.

గౌరీ, తులసీ, సంతానగోపాలపూజలు:—

స్త్రీలకు ఆత్మవశ్యకమయిన ౧ గౌరీపూజ, ౨ తులసీపూజ, ౩ సంతానగోపాలపూజ అనుగ్రంథ త్రియమున కిదిసంపుటికరణము. ఇది ఉచితముగ పంపబడును. మీవిలాసమును తెలుపుచు కారుమాత్రము వ్రాయుదు. సోస్తేతవికూడ భరించి దీనినుచితముగ మీకుబంపుదురు. దొరుకుకోటు: స్వధర్మప్రకాశిని, బృందావనం, కీలుపాకు, మదరాసు. ఉచితముగ లభించుచున్న ఈ ఉత్తమగ్రంథమును గౌరీ పదసి స్త్రీలు యథోచితలాభములను పడయెదరు గాక యనికోరెదము. స్వధర్మప్రకాశినిసంపాదకులగు శ్రీయత కనుపర్తి మార్కండేయశర్మగారి ధర్మపత్ని కీర్తిశేషురాలు కనుపర్తి రామమ్మగారి యొక్క ఆభిప్రాయానుసారము ఈగ్రంథము ఆభిలషించెడు హారలకు ఉచితముగా నొసంగబడుచున్నది. గ్రంథమున కీ. శే. కనుపర్తి రామమ్మగారి ధాయాచిత్రముగలదు. గ్రంథము ఖాల్ స్క్వాట్ ప్రెజన్ 30 పుటలు. గ్లేజుకాగితములు.

ఉపవాసచికిత్స:—

ఇది ప్రకృతిగ్రంథమాలలో అయినపుస్తకము. దెబబాడ అంగ్రగ్రంథాలయ పెన్సనందు ముద్రితము. మరకూరు ఆర్యమూర్తిచే వ్రాయబడినది. ప్రకాశకులు ప్రకృతికార్యాలయమువారు, దెబబాడ. గ్రంథము క్రామస్తాన 110 పుటలు. గ్లేజుకాగితములు. గ్రంథమాల్యము గ్రంథమాల శాశ్వతచంబాదారులకు రు. 0-14-0 ఆటాలు; ఇతరులకు రు. 1-0-0. గ్రంథకర్తగారి ప్రయోజననియగు మరకూరువార జాంబ కంకితము చేయబడినది. వెక్కుగ్రంథములు పరిశోధించి వ్రాయబడిన దగుటచే ఉపవాసచికిత్స విషయముల నెన్నిటిలో ఈగ్రంథము వెలడించుచున్నది.

శ్రీరామచంద్రకథకము:—

న్యాయదీపిక, రెడ్డిరాణి పత్రికలనుండి పునర్ముద్రితము. శ్రీ వేణుగోపాల భక్త గీలామృతలహరీగ్రంథ నిలయములోని ముద్రపత్రము. బాలబ్రహ్మచారి, సహజకవి అగు వెలగల సుబ్బారెడ్డి గ్రంథకర్త. ఈపుస్తకము వెలగల వెంకమ్మగారి ద్రవ్యసహాయమున ముద్రించబడినది. డెమ్మిపైజ 52 పుటలు. గీచుకాగితములు. వెల రు. 0-2-0 ఆటాలు. వలయువారు గ్రంథకర్తపేర మారులేరుకు వ్రాయునది.

పురాణపతివ్రతలు:—

గ్రంథకర్త సాహిత్యవిద్యాప్రవీణ బులుసు వేంకటరమణయ్యగారు. చెన్నపురి, నుంగంబాకం, జయం అండ్ కంపెనీవారు ప్రకటించిరి. 19౦1. వెల రు. 0-4-0. క్రామస్తాన. గ్లేజుకాగితములు 52 పుటలు. నేవ్యాదేవి, సుకదాదేవి అను ఇద్దరు చరిత్రకల చరిత్రలు. అమవంగికముగ ముద్రికొందరును స్మరించబడిరి. చక్కనితైలి. బాలికలకు చక్కార్హమైనది.

స్వార్థత్యాగము:—

బల్లారి శ్రీకృష్ణ దేవరాయగ్రంథమాలలో ప్రథమపుష్పము. గ్రంథకర్త ఘోరి కృష్ణమూర్తిగారు. క్రామస్తాన, గీచుకాగితములు; 82 పుటలు. వెల తెలుపబడలేదు. రాజపుత్రసాసమునందలి మేవాడచరిత్రకు సంబంధించిన చిన్న చక్కని నవల. పితృధర్మ ఇందు బాగుగా ప్రదర్శించబడినది. గ్రంథము దొరకుకోటు: భారతీభవనము, కాలబజారు, బల్లారి.

బరోడా మైసూరు రాష్ట్రములు : సంఘసంస్కారము :—

మైసూరు, బరోడా హిందూసంస్థానములు రెండును సంఘసంస్కారవిషయమున ముందంజవేయుచు తోడిసంస్థానములకే గాక బ్రిటీషుఇండియాప్రభుత్వమునకుగూడ మార్గదర్శకములుగనున్నవి. సంస్థానశాసనసభవారి అంగీకారముద్రను బడసిన హిందూవివాహ విచ్ఛేదముల బిల్లుకు ఈనడుమ బరోడామహారాజా గై క్యారువారు తమ సమ్మతినిచ్చిరి. బిల్లు శాసనమైనది. విడాకులపద్ధతి సంస్థానమున ప్రవేశపెట్టుటకు గల ఆవశ్యకతనుగూర్చి పూరావిచారణము జరుపుటకు ప్రత్యేకము మహారాజావారిచే నియమింపబడిన సంఘము వారినూచనలకు ఈశాసనము ప్రత్యక్షఫలము. ఈక్రొత్తశాసనము ప్రకారము వివాహ మైన స్త్రీపురుషులు తమ పార్శ్వవర్తి తప్పిపోయి ఏడుసంవత్సరములవరకు కనిపించకుండిన గాని; మతాంతరమును పొందినగాని; నన్యసించినగాని; మూడుసంవత్సరములు నిరంతర దాష్ట్యమునకు పూనుకొన్నగాని; విసర్జించినగాని; మద్యపానవ్యభిచారాదిదుర్గణములకు అలవడినగాని; వివాహకాలమునాటికి చెవుడు, మూగ, గ్రుడ్డి, మతిభ్రష్టత, మతభ్రష్టత, వయోహీనత మొదలగు దోషములున్నగాని; వివాహవిషయమున మోసముజరిగినగాని తమతమ వివాహమురద్దుచేసికొనవచ్చును. వివాహములు రద్దు అయినతరువాతగాని; విడాకు ఈయబడిన తరువాతగాని ఆరుమాసములకు ఈశాసనము ప్రకారము స్త్రీ పునర్వివాహము గావించుకొనవచ్చును. ఇంతటి ముఖ్యశాసనమును మఱియొక విషయమునకు సంబంధించిన దానిని మైసూరుశాసనసభవారు మొన్నను ఆమోదించినారు. హిందూన్యాయమున స్త్రీల వారసత్వనిర్ణయవిషయకమైనదాశాసనము. దానిని గూర్చి హిందూపత్రిక ఇట్లు అభిప్రాయమిచ్చుచున్నది. “ఇది సంఘమును తారుమారుచేయుచట్టము మాత్రముకాదు. శాసనసభలోని సభ్యురాండు దీనికి మొక్కవోని తమ ఆమోదమును తెలిపియుండుటచే మైసూరురాష్ట్రముందలి స్త్రీల వారసత్వవిషయమున ఇది చక్కనిన్యాయమును గలిగించు నని నమ్ముట కెడముగలుగుచున్నది. అగుట దివాను తన అంత్యోపన్యాసమున ఈవిషయమున హిందూదేశమున కంతటకును మైసూరు మార్గదర్శకత్వము వహించినందులకు గర్వించు

చున్నామని చెప్పిన వాక్యములకు మేమాశ్చర్యము కొందుటలేదు.” స్వదేశసంస్థానములం దిట్టి సముచితసంప్రదనీయసంస్కరణములు గొనిరాబడుచుండుటచే మేయమ్మచెప్పు హిందూ మతము సంస్కరణమునకు విముఖమైన దనువాక్యము ఆధారములేని ఆకాశపురాణమగు చున్నది. హిందూసంస్థానములు సంఘసంస్కరణవిషయములు పెక్కింటియందు ఇతర సంస్థానములకంటెను, బ్రిటీషుఇండియాకంటెను ముందంజవేయుచున్నవి.

ఆ ధు ని క స్త్రీ ర త్న ద శ క ము :—

న్యాయార్కునందలి మతప్రచారకసంఘమునకు చెందిన పూజ్యపాదులు జూను హాయిస్సు హోమ్సుగారు నేడుజీవించియున్న స్త్రీరత్నములలో పది ఉత్తమరత్నముల పట్టిక తయారుచేసినారు. ఇది వారిపట్టిక.

1. జేనుయాడమ్ము : అమెరికాయందలి సంఘసేవకురాలు. ‘ప్లస్ ఫోర్సుజేను’అను పది ప్రజామోదము బడసిన ఈమెనామము.

2. అనిలిసెంటు : దివ్యజ్ఞానసమాజకురాలు. కృష్ణమూర్తియొక్క ఇష్టదేవత.

3. కేథరైను బ్రెష్కోవ్ స్కి : రష్యాదేశవిప్లవమునకు తల్లి.

4. మాడమెక్యూరీ : ఫ్రాంసుదేశమునందలి శాస్త్రకోవిదురాలు.

5. ఎమ్మాగోల్డుమ్మాన్ : అంతర్జాతీయప్రఖ్యాతినందిన కార్మికనాయకురాలు.

6. హెలెన్ కెల్లర్ : చెవిటిగ్రుడ్డివారల ఉపాధ్యాయిని; గ్రంథకర్త్రి.

7. ఎడ్నా : సెయింటు వినెంటుమిల్లే. కవయిత్రి

8. సరోజినీనాయుడు : కవయిత్రి; హిందూజాతీయనాయకురాలు.

9. మార్గరెటుసేంజరు : గ్రంథకర్త్రి; సాంఘికశాస్త్రకోవిదురాలు.

10. సిగ్రిడ్ అన్ డెస్టు : నార్వేదేశపుగ్రంథకర్త్రి.

ఈ స్త్రీరత్నదశకములో ఇరువురు పరాధీనభారతదేశపౌరులగుట సంతోషకరవిషయము. ఆధునికపురుషశ్రేష్ఠదశకములో మహాత్మాగాంధీ, మహాకవిబాగూరు ఇద్దరు భారత పురుషులున్నట్లే ఆధునికస్త్రీరత్నదశకములో అనిలిసెంటు, సరోజినీదేవి ఇద్దరు భారత స్త్రీలున్నారు. ఇదిభారతీయులు గర్వించదగిన విషయములలో నొకటి.

కీ. శే. మె హ ర్బాయి దొ రా బ్జి తా తా స తి గా రు:—

జూను 18-వ తేదీ రాత్రి ఒంటిగంటవేళ లండనులో ఒకనర్సింగుహోమునందు శ్రీమతి మెహర్బాయిదొరాబ్జి తాతాసతి పరమవదించినది. చనిపోవుసరికి ఆమెకు ఏబది రెండువత్సరములు. మైసూరురాష్ట్రమున ఒకప్పుడు విద్యాశాఖాదికారిగానుండిన హార్మాన్ జీ జహంగీరు బహాథాగారి కుమార్తెఈమె. తీవ్రమైన కఫీనతవలన ఆమెతీసుకొనుచుండెను. వైద్యులసలహాపైని ఆమె భర్తతోకలసి ఏప్రియలు మూడవతేదీని ఇంగ్లాండునకు చేరెను. రఫినలోని డిఫ్ ఫోనులో చేరెను. అయినను ఉపయోగములేక పోయినది. మృత్యుదేవత

ఆమెను కబళించివైచినది. తాతానతి 1879-వ సంవత్సరమున అట్టోబరుమాసమున జననమయినది. ఆమె బాగుగ చదువుకున్నది. విశాలహృదయముకలది. విద్యాసాంఘికవిషయములందు ఆమె చేసిన విశేషకృషి హిందూదేశమున కందఱకును ఎఱుకయే. బొంబాయి రాష్ట్రస్త్రీల సంఘాధ్యక్షత వహించి ఆమె తనకార్యనిర్వహణకైని, దీక్షాపరత్వమును, ఉపజ్ఞామహితబుద్ధిని, ప్రదర్శించెను. వ్యాయామవిద్యాకృషియందు ఆమెకు అభిమానము మొందు. కావుననే ఆమె ప్రిన్సెస్ మేరివిక్టోరియా జింఖానావారి వ్యాయామశాఖాభివృద్ధికి మిక్కిలి పాలుబడెను. అంతమాత్రమున తుపాకులు పట్టుకుని స్త్రీలు పైనికులవలె కర్మకప్రదర్శనముగావించుట ఆమెకు ఇష్టముకాదు. తనకు ఇష్టముకాని సంగతిని చచ్చుతెగవేసి బహిరంగముగ చాటుటకు ఆమె ఎప్పుడును ఎంతమాత్రమును వెనుదీసి ఎఱుగదు. జోరాప్రియనుల విషయమున కూడ ఆమె ఎట్టి మొగమోటమును లేక సలహాల నిచ్చుచుండునది. స్త్రీలసాంఘికసంస్థయగు భగినీసమాజమున ఆమె సభ్యురాలు. పూనాయందలి స్త్రీలక్లబ్బునిర్మాణమున తాతానతికి చాలబాధ్యతగలదు. ఇండియను రెడ్ క్రాసుసొసైటీయందుసభ్యురాలు. యుద్ధఋణమునకు సామువసూలు చేసి నవ్వుటి ఈమెచాకచక్రమునకు మెచ్చి ప్రభుత్వమువారు సి. బి. ఇ బిరుదమునిచ్చిరి. పెక్కు సంస్థల కామె ద్రవ్యసహాయము చేసినది. ఆమెచక్కఱ ఉపన్యసింపగలదు. అతిబాల్యవివాహదురాచారనిర్మూలనము కొరకు ఆమెసంస్థానాధీశ్వరుల భార్యలతో సంప్రదించి ప్రబలప్రయత్నముసాగించినది. స్వదేశీయుద్యమమన ఆమెకు మంచిఅభిమానము. తెన్నిసు ఆట మందు ఆమె నిరుపమానమైన చాకచక్రము గలిగియుండినది. వెస్టరన్ ఇండియా మిక్సెడ్ డబుల్సు సందు ఆమెకు రెండుసార్లు ఛాంపియనుషిప్ వచ్చినది. హిందూదేశమునందును, యూరపునందును తెన్నిసుటోర్న మెంటులయందు ఆమె పాల్గొను చుండినది. 1929-వ సంవత్సరము మేమాసమున జనీవాయందు జరిగిన స్త్రీలఅంతర్జాతీయసమావేశమునకు ఆమె భారత దేశప్రతినిధురాలుగా పోయియుండినది. బీడివరిశ్రమయందు పనిచేయుచున్న స్త్రీలకడ గొడ్ల నామె లోకమువారియెదుటబెట్టినది. భారతపారిశ్రామికచక్రవర్తియగు సర్ దొరాబ్ తాతాగారి భార్యయైనందుకు ఆమె తగినరీతినే ప్రవర్తించి దేశకళ్యాణమును కాంక్షించినది. భారతస్త్రీల సాంఘికవిద్యాభివృద్ధినిగూర్చి ఆమె సర్వవేళల తలపోయుచుండెను. గత వత్సరము బొంబాయిలో జరిగిన అఖిలభారతస్త్రీజనసభకు ఆహ్వానసంఘాధ్యక్షురాలుగానుండి ఆమె యొసంగిన ఉపన్యాసము ఆమెవిజ్ఞానమునకు నిత్యేషముద్రయై పలుపురచే కొనియాడబడినది. భారతస్త్రీయుద్యమము ఇంకను ఒకకడకుచేరని ఈసమయముననే ఈయమె ఇహ లోకమును వీడుట మనదురదృష్టము. ఈమెఆత్మ శాంతిభావమును చేరుగాక!

శ్రీ మ తి క జి న్న స తి ని ర్గ మ స ము :—

పుట్టకచే ఏర్పాండుదేశమునకు జెందినది. కాని ఆమె పదునైదు వత్సరములుగ హిందూదేశమున నుండుచువచ్చినది. ఆయుండుట ఆమె ఇతర ఐరోపియనులవలె 'నన్ను

ముట్టుకోకు నామాలకాకి' అనురీతినిగాదు. భారతమహిళల సముద్ధరణమునకై ఆయమ చేసిన సేవ నిరుపమానము. ఆమెకు మధరాసు పొరులిచ్చిన వీడ్కోలు సన్మానసభకు అధ్యక్షతవహించి ఆమెను గూర్చి శ్రీమతి ఆచంట రుక్మిణిలక్ష్మీపతిగారిట్లు చెప్పిరి: “భారతరాజకీయస్వాతంత్ర్యపోరాటమునందు కజిన్నుపతి చాల ఉత్సాహముతో పాల్గొని, భారతస్వాతంత్ర్యమును తనస్వాతంత్ర్యముగ భావించెను. భారతీయులకంటెను గూడ అపరిమితోత్సాహముతో నామె గత సత్యాగ్రహోద్యమమునందు దుమికెను. సహజస్వాతంత్ర్యాభిలాషియగు నామెకీస్వాతంత్ర్యపుపోరాటములును, కారాగారకష్టములును నూతనములు గావు. విరిషు స్వాతంత్ర్యోద్యమమునందును, అటుపిమ్మట ఆంగ్ల దేశమునందలి స్త్రీలస్వాతంత్ర్యోద్యమమునందును, ఆమె కారాగారములకు జనియుండుటచే నది యామెకు క్రొత్తగాదు. గత సంగ్రామమునండియు నామె స్వయముగ నూలువడుచు, పూర్తిగ కదరునేధరించుచుండుట, భారతీయులనేకలకు ఆదర్శనీయుముగ నుండదగియున్నది. కజిన్నుపతిగా రీదేశమునకు గావించిన సేవలన్నిటికంటెను భారతమహిళాప్రబోధమున కొనర్చిన సేవను ఎన్నటికిని మరువరాదు. కజిన్నుపతిగారు రాకపూర్వ మీదేశమందలి స్త్రీలలో సేమాత్రమును ప్రబోధమున్నటుల గన్పింపదు. ఆమెప్రేరణవలననే భారతమహిళామండలి యొకటి ఏర్పరుపబడెను. అప్పటినుండియు నామె భారతీయస్త్రీలయొక్క సాంఘికరాజకీయాభివృద్ధికి నిరంతరము పాటుబడుచున్నది.” ఈ భారతదేశహితైషిణి కిప్పుడు అమెరికాదేశమున ఉద్యోగముగుటచే నామె అక్కడికేగినది. అమెరికాదేశమునందున్నను భారతదేశమును ఆమె విస్మరింపదని ఆమె వెనుకటిచరిత్ర వెల్లడించుచున్నది. పైగా వీడ్కోలు సభలో ఆమె ఇట్లు ప్రకటించియున్నది: “నే నీదేశమున నేమైన పనిచేసినయెడల నది నాయాత్మసంతృప్తికొరకును, నా ఈప్సితార్థసాధనకొరకును గావింపబడనేగాని ఒకరి మెప్పును బడయుటకు గాదు. భారతజాతీయస్వాతంత్ర్యోద్యమమునందు పాల్గొనుభాగ్యముబట్టి నాపూర్వజన్మ సుకృతము. విరిషుజాతిస్త్రీకి ఇంతకంటె గర్వింపదగిన విషయ మింకొకటియుండదు. విజ్ఞానమునందేమి, జాతీయోదర్శములందేమి, భావాన్నత్యమునందేమి భారతదేశమునకును, విర్రంధుదేశమునకును చాల సాదృశ్యముగలదు. భారతజాతీయస్వాతంత్ర్యోద్యమమును విర్రంధుదేశమంతయు హృదయపూర్వకముగ సానుభూతితో పరికించుచున్నది. నేనును నాభర్తయు మొదట హిందూఆధ్యాత్మికవిజ్ఞానప్రభలచే నాకర్షింపబడి అనిలినంటుగారి ప్రోత్సాహమువలన నీదేశమున కరుదెంచితిమి. సుఖదుఃఖసంకులముగ నీయైహికజీవనము నుండి శాంతినాశించు మానవులకు హిందూవేదాంతమొక్కటే నిక్కువముగ శాంతినొసగగలదు. అట్టి శాంతినొసగగలదేశ మీప్రపంచమున మరియొకటిలేదు.” భారతదేశమునుగూర్చి ఇంతటి గొప్పఅభిప్రాయముగల కజిన్నుపతి ఎప్పటికైన భారతదేశమును ముఖవగలుగునా? ఆయమకు ఆయురారోగ్యములు, ఐశ్వర్యము నింజాటునట్లు భారతులు ప్రార్థింతురుగాక!

గృహలక్ష్మి

ఏ జెంట్లు

తెనాలి:	కొమ్మూరి కాశీవిశ్వనాథంగారు, సోల్ రిప్రజంటేటివు ఆఫ్ న్యూస్
బళ్లారి:	వి. రాజమొదలియార్ & సన్సు, బ్రాహ్మణవిధి.
నెల్లూరు:	ఎం. రామకృష్ణరావుగారు, 1256, ఎం. వి. అగ్రహారం.
బెజవాడ:	నామల అంతోని.
మచిలీపట్టణము:	కె. బాలకృష్ణ జె.వి. ఆర్. శర్మ, న్యూస్ ఏజెంట్లు
తిరుపతి:	వై. వి. సుబ్బయ్య & కంపెనీ, వెంకటేశనివాస్
హైదరాబాదు:	ఎన్. లక్ష్మీబాయిగారు, 566 రెసిడెన్సి పెద్దగడియారం, చౌరస్తా మార్కెట్ రోడ్డు, (మన ప్రాంతపు 1 రూడిస్టానియాను 1-3-0 అగును)
నిడదవోలు:	తాడిమేటి కుటుంబశాస్త్రీగారు.
కొవ్వూరు:	జి. వి. రామరావుగారు.
ఏలూరు:	ఎన్. పి. ఆచార్యగారు, పవర్ పేట.
రాజమండ్రి:	ఎన్. బి.కృష్ణరావుగారు
తాడేపల్లిగూడెం:	కాశీరాజు శ్రీరాములుగారు
బరంపురం:	గోవిందశెట్టిగారు, గొల్లపల్లి.
కొల్లూరు:	కాజా సుబ్బయ్యగారు, బాలికాపాఠశాల.
గుంటూరు:	విన్ డ్ సన్ కంపెనీ.
అమలాపురం:	కె. వి. కృష్ణరావుగారు, కె. అగ్రహారం.
పాలకొల్లు:	వేమరాజు సరసింహంగారు, హెడ్క్వాటర్లు, మట్టపట్టు.
ఎలమంచిలి:	మంత్రిప్రెగడ భావనారాయణగారు, కవితాసమితి.
కాకరపట్టు:	కే. సత్యనారాయణగారు, సరస్వతీగ్రంథమాల.
విజయనగరం:	కేసవపల్లి రామలింగంగారు, పొత్తూరివారి వీధి.
పితాపురం:	యెం. వి. ఎన్. రావుగారు, కేశవకుటీరం.
విశాఖపట్టణం:	అందే కృష్ణమూర్తి బ్రదర్సు.
జేమ్స్ పూరు.	టి. వి. రమణయ్యగారు, 12 టేమరియా రోడ్డు, న్యూ 'L' టౌను.

ఇతరచోట్లకు ఏజెంట్లు కావలెను. వివరములకు దరఖాస్తు పంపుకొనుడు.

“గృహలక్ష్మి”, తపాలపెట్టె నెం. 752, ఎగ్జిక్యూరు, మదరాసు.

దశరథుడు:—ప్రాణప్రియా! కైకేయీ! ఇది యేమి? ఇదియేమి? నాపలన న పురా ధ మే మైన గలిగినా? ఎందుల కీకోపము? నీకుఁ గ్రోధస్థానమైన కాసల్య నిన్నేమైనఁ దూలవాడెనా? అయ్యో! మాటలాడవేమి? నీవు భరమాభిమానధనవని యెఱింగియుండియే, నీవు పారితోత్త్రమాచవని యెఱింగియుండియే, నీయెడ నివ్వరిముల్లంతయపచార మెవ్వరివలనఁ గలుగునోయని వేయికన్నులఁ గనిపెట్టుచు, నిన్ను సమస్త గౌరవపూర్వకముగ నాదరించుచు, నీనిరంతరానుగ్రహప్రాప్తికి వేయిదేవుల నారాధించుచు, నీఛాయవలె నిన్ను సర్వదా యాశ్రయించుచు, నాయభిమానము, నాప్రాణము, నాయాత్మ నీలోనుంచుకొని విధేయుఁడనై, నేను దినములు గడపుకొనుచుండఁగా నయ్యయ్యో! తిరిగి యిదియేమి? ఈ కోపమేమి? నాపాపమేమి? ఈదోషమేమి? నాదోషమేమి? ప్రాణనాయికా! పలుకవా? (కైకేయిపైఁ జేవైచి నిమురుచు) పరమవిధేయుండనైన నన్నిటలు చేయవలసినదని యాజ్ఞాసింపరాదా? నేను నీమాట కదురాడుటకు సమర్థుడనా? ఇదిగో! ఇటుచూడు! అబ్బ! ఇటుచూడు! హరి హరీ! ఎంతకర్మము తటస్థించినది? ఆహా! ఏమిమాటలాడుచుంటివి! నీవడుగుటయు నేనంగీకరింపకపోవుటకూడనా? అటు లెప్పుడైన జరిగినా? ఈతనువున జీవములుండఁగ నటులెన్నఁడైన సంభవించునా? ఎంతమాట! నీసర్థింపకుండనే నీచిత్తస్థములగు నభిలాషలను నీముగిలక్షణములఁబట్టియు, నీవాగ్దేవిబట్టియు, నీపరివారకులవలనఁ దెలిసికొనియు నేనింతదనుక నెఱవేల్పుచు నీపరిచర్యను జేయుచుంటినని నీవెఱుంగనా? నీపరిచారిక లెఱుంగరా? నామనస్సాక్షి యెఱుంగదా? లోక మెఱుంగదా? పరిపాలించు ధగవంతుఁడెఱుంగఁడా? నేను నీకు సర్వదా వశుండనైతి ననుటకు నాదైన్యము ప్రబల నిదర్శనము కాదా? లోకోత్తరమైన నీసౌందర్యము ప్రబలతరమైన నిదర్శనముకాదా? ఓసీవెట్టిదానా! ముసలిదశరథుని ముక్కుఁబట్టుకొని యిష్టానుసార మాడించు ముద్దులయిల్లాలెవతె యని యాచాలవృద్ధులలో నెవరినడిగిననైనఁ “కైకేయి, కైకేయి”యని

వారకగ్రీవముగఁ బలుకరా? అట్టిజనవాక్య మందు లకుఁ బ్రబలతమనిదర్శనము కాదా? ఇంతయేల? నన్ను వారాభ్యమును బాలించునది నీవేకదా? అబ్బబ్బ! కైకేయీ! నన్నుక్షమింపుము. నీవడుగఁదలఁచినకోరిక నీకిచ్చుట కిష్టములేక నిన్నేమియు నేననలేదు. అనవసరమోవ్యాసంగమేల? ప్రస్తుతాంశమునకు రమ్ము.

సీ. చిదిమినఁ బాల్గొనుచెక్కుటద్దములపై
జలిబిలిచిఱువపువ్వ లాలయువాఁడు
కాళ్ళగడ్డలు గల్లుగల్లుమునంగ నం
దజీకనుల్పుల్లగాఁ దిరుగువాఁడు
బుడిబుడినుడువులఁ బూర్వభూపాలగా
ధుల నేను గుడుచుచోఁ బలుకువాఁడు
రాఘవా! ముద్దీయరా యన్న నెగిరిగం
తిడుచుచోయిగఁ గొఁగిలించువాఁడు

గీ. నట్టిపదువారుగఁడలబాట్టై నెట్లు
లసురభీకరవనసీమ కంపువాఁడ
వనుచు నేడ్చితె నెప్పుడోయపుడు; మఱల
నిపుడు నీమూలమున నెట్లు లేడ్చుచుంటి.

సీ. ఎవ్వనిఁదాపసి కీయ నేడ్చితె వని
యింతదూర మువన్యసింపినావో
యెవ్వనిజననము యిద్దమత్సృగసౌశ్రి
వనవాటకమునకు నాందియయ్యె
నెవ్వనిపైమోహమిట్టులు న న్నాడు
దానికంటెను జేలనానిఁజేసి
నెవ్వనిమూఁపుపై కెగయనున్నది రేపు
రఘువంశమహానీయరాజ్యలక్ష్మి

గీ. యెవనిచేతులమీఁదుగా నేను వెడలి
పోవుటకు వేయిదేవుళ్ళ మొక్కుచుంటి
నట్టిరఘురాముతో నొట్టుఁబెట్టుకొందు
నిరకదా! కోరు, నందేహసరణి మాని,
తైక—సరే చాలు! ఓత్రింశతోటిదేవత
లారా! సూర్యచంద్రభగవానులారా! ఓపంచభూతము
లారా! దశదిక్కులారా! వింటిరా! వింటిరా!
నాప్రాణనాథుని భూరప్రమాణము! మీరందఱిందు
లకు పాక్షులు.

—పానుగంటి లక్ష్మీవరసింహారావుపంతులు.

వ ర ల క్షీ స్తో త్ర ము

సమస్తే మహామాయే
 శ్రీవీతే సురపూజితే
 శంఖచక్రగదాహస్తే
 వరలక్ష్మీ సమోస్తుతే.
 సమస్తే గరుడారూఢే
 కోల్లాపురి భయంకరీ
 కామారీ వైష్ణవీ బ్రాహ్మీ
 వరలక్ష్మీ సమోస్తుతే.
 సర్వదాసర్వపరదే
 సర్వదురితనివారిణీ
 సర్వైశ్వర్యప్రదందేవీ
 వరలక్ష్మీ సమోస్తుతే.
 లక్షయంతీయతేదేవీ
 ఆదిశక్తి మహేశ్వరీ
 యోగినీ యోగిసంభూతే
 వరలక్ష్మీ సమోస్తుతే.
 పద్మాసనస్థితే దేవీ
 పరబ్రహ్మపరాయణీ
 పరమేశ్వరీ మహామాయే
 వరలక్ష్మీ సమోస్తుతే.
 శ్వేతాంబరధరం దేవీ
 నానాలంకారభూషణీ
 జగన్మతు జగన్మాతే
 వరలక్ష్మీ సమోస్తుతే.
 సిద్ధిబుద్ధిప్రదేదేవీ
 నిత్యభక్తి పరాయణీ
 మంత్రసిద్ధికరందేవీ
 వరలక్ష్మీ సమోస్తుతే.